

საქართველოს მთავრობის

დადგენილება №18

2014 წლის 3 იანვარი

ქ. თბილისი

ტექნიკური რეგლამენტის - ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცების თაობაზე

პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსის 58-ე მუხლის მე-2 ნაწილის, 103-ე მუხლის პირველი ნაწილისა და „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 და 25-ე მუხლების საფუძველზე:

მუხლი 1

დამტკიცდეს თანდართული ტექნიკური რეგლამენტი - ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა.

მუხლი 2

ძალადაკარგულად გამოცხადდეს „ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის 2013 წლის 2 აგვისტოს №53 ბრძანება.

მუხლი 3

დადგენილება ამოქმედდეს გამოქვეყნებისთანავე და გავრცელდეს 2014 წლის 1 იანვრიდან წარმოშობილ ურთიერთობებზე.

პრემიერ-მინისტრი

ირაკლი ღარიბაშვილი

ტექნიკური რეგლამენტი

ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების

მენეჯმენტის გეგმა

თავი I

შესავალი

მუხლი 1. მენეჯმენტის გეგმის ტერიტორიული სფერო

1. „ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა“ მოქმედებს ვაშლოვანის ნაკრძალისათვის, ვაშლოვანის ეროვნული პარკისათვის, ალაზნის ქალის, ტახტი-ტეფას და არწივის ხეობის ბუნების ძეგლებისათვის.

2. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები მდებარეობს საქართველოს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში, იგი გაშლილია ჩრდილოეთიდან გომბორის მთების გაგრძელებაზე მდებარე ყაშების ფერდობებსა და სამხრეთით იორის პლატოს შორის არსებულ ქვაბულზე. ვაშლოვანის ნაკრძალი (10143 ჰა) და ეროვნული პარკი (24610.06 ჰა) წარმოადგენენ ერთმანეთის მომიჯნავე ტერიტორიებს, რომელთა აღმოსავლეთი საზღვარი გამოყოფილია მდინარე ალაზნით, რომელიც ამავდროულად

წარმოადგენს აზერბაიჯანთან სახელმწიფო საზღვარს. ბუნების ორი ძეგლი არწივის ხეობა (100.4 ჰა) და ტახტი ტეფა (9,7 ჰა) ნაკრძალისა და ეროვნული პარკისაგან საკმაოდ დაშორებულია. ალაზნის ჭაღის ბუნების ძეგლი (204.4 ჰა) კი შედარებით ახლოს არის ვაშლოვანის სახელმწიფო ნაკრძალთან და ეროვნულ პარკთან, სულ ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ფართობია 35067.56 ჰა.

3. დაცული ტერიტორიების რუკა მოცემულია დანართი N1-ში.

მუხლი 2. მენეჯმენტის გეგმის სამართლებრივი საფუძვლები

„ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის“ სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონი, „თუშეთის, ბაწარა-ბაზანეურის, ლაგოდეხის და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, „საქართველოს „წითელი ნუსხისა“ და „წითელი წიგნის“ შესახებ“ საქართველოს კანონი, „საქართველოს ტყის კოდექსი“, „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“ საქართველოს კანონი, „გარემოს დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, „ტყითსარგებლობის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 20 აგვისტოს N242 დადგენილება, „დაცული ტერიტორიების უძრავი ქონების სარგებლობაში გადაცემისას საწყისი სააუქციონო ფასის განსაზღვრისა და აუქციონის ჩატარების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 22 მაისის N125 დადგენილება, სხვა კანონები და კანონქვემდებარე აქტები.

მუხლი 3. დაცული ტერიტორიების მიწათსარგებლობა

1. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების საზღვრებს შიგნით არსებული მიწები სახელმწიფოს საკუთრებაა.
2. ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონაში ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ ხორციელდება განახლებადი ბუნებრივი რესურსებით ლიმიტირებული სარგებლობა.
3. დაცული ტერიტორიების გარკვეული ფართობების სამოვრებად გამოყენების უფლება, იჯარის ფარგლებში, გაცემულ იქნა 31 მეცხოველეობის ფერმაზე. იჯარის რეგისტრაციის ძირითადი თარიღებია 1997 – 2005 წელი. უმეტესობას იჯარის ვადა აქვს 49 წლით. დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ასევე მოქცეულია ფართობი, რომელზეც ნავთობისა და გაზის მოსაპოვებლად Frontera Resources-ზეა გაცემული ლიცენზია. კომპანია შპს „Frontera Eastern Georgia“-ს გააჩნია ნავთობის მოპოვების ლიცენზია აღმოსავლეთ საქართველოში მე-12 ბლოკის ტერიტორიაზე (500 000 ჰა). ვაშლოვანის დაცული ტერიტორია აღნიშნული ტერიტორიის ფარგლებს შიგნით არის მოქცეული. ლიცენზია Frontera-ს არ აძლევს ავტომატურ უფლებას გამოიკვლიოს და ექსპლუატაცია გაუწიოს ნავთობის საბადოებს: თითოეულ ქმედებას ესაჭიროება ლიცენზია საქართველოს ნავთობისა და ბუნებრივი გაზის რესურსების მარეგულირებელი კომისიისაგან (SAROG), ასეთი ნებართვა (SAROG)-ის მიერ გაიცემა შესაბამის სამინისტროებთან კონსულტაციის შემდეგ.
4. ხორნაბუჯის და ჰერეთის ეპარქიას, საქართველოს პრეზიდენტის 2007 წლის 30 დეკემბრის №747 ბრძანებულებით („საქართველოს საპატრიარქოსათვის ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიის ეროვნული პარკიდან შავი მთის მონასტრის მიმდებარე სახელმწიფო ტყის ფონდის მიჩენილი უბნის (180 ჰა ფართობი) გამოყოფის შესახებ“), საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებლურ ეკლესიას შორის კონსტიტუციური შეთანხმების (კონკორდატი) საფუძველზე, 20 წლით მიჩენის წესით, გადაეცა ეროვნული პარკის შავი მთის ტერიტორიის 180 ჰა და პრეზიდენტის 2007 წლის 30 დეკემბრის №734 ბრძანებულებით („საქართველოს საპატრიარქოსათვის ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიის არწივის ხეობის ბუნების ძეგლის ტერიტორიაზე ხორნაბუჯის მონასტრის მიმდებარე სახელმწიფო ტყის ფონდის მიჩენილი უბნის (4 ჰა ფართობი) გამოყოფის შესახებ“), არწივის ხეობის ბუნების ძეგლის 4 ჰა.

მუხლი 4. დაცული ტერიტორიების მიზნები

1. „თუშეთის, ბაწარა-ბაზანეურის, ლაგოდეხისა და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული დაცული ტერიტორიები შეიქმნა ქვემოთ ჩამოთვლილი მიზნების მისაღწევად, რომლებიც შეესაბამება „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრულ კატეგორიებს, კერძოდ:

ა) ვაშლოვანის ნაკრძალი: ბუნების, ბუნებრივი პროცესების და გენეტიკური რესურსების დინამიურ და ხელუხლებელ მდგომარეობაში შენარჩუნებისა და მონიტორინგის, სამეცნიერო -კვლევითი და საგანმანათლებლო საქმიანობის განხორციელების მიზნით.

ბ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკი: ეროვნული პარკი იქმნება ეროვნული და საერთაშორისო მნიშვნელობის, შედარებით დიდი და ბუნებრივი მშვენიერებით გამორჩეული ეკოსისტემების დასაცავად, სასიცოცხლო და რეკრეაციული საქმიანობისათვის;

გ) ალაზნის ჭალის, ტახტი-ტეფას და არწივის ხეობის ბუნების ძეგლები: ეროვნული მნიშვნელობის, შედარებით მცირე, უნიკალური ბუნებრივი ტერიტორიებისა და იშვიათი ბუნებრივი და ბუნებრივ-კულტურული წარმონაქმნების დასაცავად.

2. „თუშეთის, ბაწარა-ბაბანეურის, ლაგოდეხის და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შექმნის მთავარი მიზნებია:

ა) ბუნებრივი პროცესების მუდმივი განვითარების უზრუნველსაყოფად, კახეთში ბიოლოგიური მრავალფეროვნებით, ისტორიული და კულტურული თვალთახედვით გამორჩეული დაცული ტერიტორიების დაცვა, განახლება და გონივრული სარგებლობა;

ბ) ბუნებრივი ეკოსისტემების, ლანდშაფტების, ცხოველთა და მცენარეთა სამყაროს დაცვა, განახლება და მოვლა-პატრონობა, განსაკუთრებით კი საქართველოს წითელ წიგნში აღნიშნული საფრთხის წინაშე არსებული ცხოველებისა და ველური მცენარეების სახეობებისა;

გ) ხელი შეუწყოს რეკრეაციისათვის, ეკოტურიზმისათვის და ფერმერული მეურნეობისათვის საკანონმდებლო ბაზის შექმნას დაცული ტერიტორიების ბუნებრივ, კულტურულ და ისტორიულ გარემოში;

დ) უზრუნველყოს დაცულ ტერიტორიებთან დაკავშირებული მიწის, წყლის, ცხოველებისა და მცენარეთა სამყაროს (ტყეების ჩათვლით) და სხვა ბუნებრივი რესურსების დაცვა, განახლება და გონივრული სარგებლობა; განათლებისა და სამეცნიერო კვლევის წარმოებისათვის პირობების შექმნა, ისტორიული და კულტურული ლანდშაფტებისა და ძეგლების დაცვა და აღდგენა, წყლის ობიექტების ბუნებრივი ბიო-ეკოლოგიური რეჟიმის დაცვა და მათზე მონიტორინგის განხორციელება.

მუხლი 5. დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის მიზნები

1. მენეჯმენტის გეგმა შემუშავდა „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, რომლის მიხედვითაც ყველა დაცული ტერიტორიისათვის სავალდებულოა მენეჯმენტის გეგმის არსებობა.

2. მენეჯმენტის გეგმის მიზანს წარმოადგენს დაცული ტერიტორიებისათვის პერსპექტიული მიზნების განსაზღვრა, რომლებიც უნდა განახორციელოს პასუხისმგებელმა ორგანიზაციამ მენეჯმენტის გეგმის ფუნქციონირების ფარგლებში. მასში ასევე მოცემულია ის ქმედებები, რომლებიც განხორციელებულ უნდა იქნეს ამ შედეგების მისაღწევად და მონიტორინგის პროცესს ახორციელებს შეფასების ინდიკატორები.

მუხლი 6. მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების პროცესი

მენეჯმენტის გეგმის მომზადების პროცესში მონაწილეობას იღებდა საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“ (შემდგომში - სააგენტო), „ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია“ (შემდგომში - ადმინისტრაცია) და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები.

მუხლი 7. მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების პერიოდი

მენეჯმენტის გეგმა მოქმედებს მისი ოფიციალურად ძალაში შესვლიდან 6 წლის განმავლობაში.

მუხლი 8. მენეჯმენტის გეგმაში ცვლილებების შეტანა და განახლება

1. მენეჯმენტის გეგმაში ცვლილებების შეტანა ხორციელდება მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.
2. მენეჯმენტის გეგმის ძალაში შესვლიდან არა უგვიანეს მეექვსე წლის პირველი კვარტალისა, სააგენტო დაიწყებს ახალი მენეჯმენტის გეგმის მომზადებას, რომელიც მიღებული იქნება მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

თავი II

დაცული ტერიტორიის აღწერა

მუხლი 9. ბიომრავალფეროვნება

1. ფლორა:

ა) ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მრავალფეროვანი ბუნებრივი ფაქტორების შედეგად, ხუთი ეკოლოგიურად და მცენარეული ფიტოცენოლოგიურად განსხვავებული ქსეროფიტების, ჰემიქსეროფიტებისა და მეზოფიტების ტიპები ჩამოყალიბდა საკმაოდ ვიწრო ჰიფსომეტრიული ცვალებადობის რეგიონში (100 მ-დან 1000 მ-მდე ზღვის დონიდან). ესენია: უდაბნოს, ნახევრად უდაბნოს, სტეპური, არიდული მეჩხერი ტყეებისა და ფოთლოვანი ტყის ზონები. გარდა ამისა, აქ გვხვდება სხვა ინტრაზონული ტიპები, როგორიცაა ჭალის ტყეები, კლდის ქსეროფიტები, მთისწინეთის მეძვიანები და თიხნარის მცენარეულობა.

ბ) დაცულ ტერიტორიაზე აღწერილი 600 მცენარის სახეობიდან 28 კავკასიის და 5 საქართველოს ენდემია, კავკასიის ენდემური მცენარეებიდან აღსანიშნავია: ქართული კოწახური (*Berberis iberica*), ქართული ბერყენა (*Pyrus georgica* Kuthath.), ეიხლერის ტიტა (*Tulipa eichleri* Regel), ქართული ზამბახი (*Iris iberica* Hoffm.) და სხვა, ხოლო საქართველოს ენდემებისაგან: კახეთის მაჩიტა (*Campanula kachetica*), კახეთის ესპარცეტი (*Onobrychis kachetica* Boiss. et Buhse), ველის იორდასალამი (*Paeonia tenuifolia* L.), სახოკიას ბერყენა (*Pyrus sachokiana* Kuth.) და (*Sosnowskya amblyolepsis* (Ledeb.) Wadenitz.).

გ) ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე წარმოდგენილია საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ არსებული 13 სახეობის მერქნიანი მცენარე, რომელთაგან აღსანიშნავია ქართული ნეკერჩხალი (*Acer ibericum* M. Bieb. ex Willd.), თურანულა (*Populus euphratica* Oliv.), კაკალი (*Juglans regia* L.), ჭალის მუხა (*Quercus pedunculiflora* C. Koch), საღსაღაჭი (*Pistacia mutica* Fisch & Mey), სახოკიას ბერყენა (*Pyrus sachokiana* Kutath.), შავი ღვია (*Juniperus foetidissima* Willd.) და სხვა. აგრობიომრავალფეროვნების თვალსაზრისით ხეხილისა და ვაზის წინაპრების მნიშვნელოვანი სახეობები, როგორიცაა ველური ვაზი (*Vitis silvestris* G.G. Gmel.), კომში (*Cydonia oblonga* Mill.) და სხვა.

2. ფაუნა:

ა) მდიდარი მცენარეული საფარით გამორჩეული ტერიტორია მრავალი ცხოველის საბინადრო გარემოს წარმოადგენს. აქ გავრცელებულია ძუძუმწოვრების 62, ფრინველის 135, ქვეწარმავლის 30, თევზების 20 და ამფიბიების 4 სახეობა. უხერხემლოთა რაოდენობა უცნობია. ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიაზე ბინადრობს მსხვილი მტაცებელი ნადირის 8 სახეობა. ფაუნა ასევე მდიდარია ხელფრთიანებით (*Chyroptera*), მათგან აღსანიშნავია: სამფერი მლამიობი (*Myotis emarginatus*), მცირე ცხვირნალა (*Rhinolopus hipposideros* Bechtein.) და სათვალთან (მეჭელის) ცხვირნალა (*Rhinolophus mehelyi*).

ბ) კავკასიის ენდემური ცხოველებიდან აქ გავრცელებულია: რადეს ბიგა (*Sorex raddei*), მწვანე გომბეშო (*Bufo viridis*), ჩვეულებრივი გომბეშო (*Bufo bufo*), ჩვეულებრივი ვასაკა (*Hyla arborea*), ტყის ბაყაყი (*Rana ridibunda*), მურწა (*Barbus mursa*) და სხვა. კავკასიის მთელ რეგიონში მხოლოდ ვაშლოვანის ეროვნულ პარკში გვხვდება შიშველთვალა სცინკი (*Ablephorus pannonicus*). აქ ასევე გვხვდება ირანო-ანატოლიის ენდემი - ამიერკავკასიური ზაზუნა (*Mesocricetus brandti*).

გ) დაცულ ტერიტორიაზე გავრცელებულია საქართველოს „წითელი ნუსხის“ 35 სახეობის ცხოველი, მათგან ძუძუმწოვრების 10, ფრინველების 20 და რეპტილიების 4 სახეობაა. იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ცხოველებიდან აქ გვხვდება: ხმელთაშუაზღვის კუ (Testudo graeca), შავი ყარყატი (Ciconia nigra), წითელი იხვი (Tadorna feruginea), ფასკუნჯი-ყაჯირი (Neophron percnopterus), თეთრკუდა არწივი (ფსოვი) (Haliaeetus albicilla), შავარდენი (Falco peregrinus), სვავი (Aegypius monachus), სარსარაკი (Tetrax tetrax), სათვალისანი (მეჭელის) ცხვირნალა (Rhinolophus mehelyi), მურა დათვი (Ursus arctos), ჯიქი (Panthera pardus tulliana); ქურციკი (Gazella subgutturosa subgutturosa).

3. გენეტიკური ფასეულობა:

დაცული ტერიტორიების პირველად შექმნილი მცენარეული ფორმაციები წარმოადგენენ უნიკალურ გენეტიკურ საგანძურს. დაცულ ტერიტორიაზე გვხვდება აღმოსავლეთ საქართველოში კულტივირებული ბევრი მცენარის გენეტიკური წინაპარი: ვაზი (Vitis vinifera), კაკალი (Juglans regia), კომში (Cydonia oblonga), მსხალი (Pyrus sachokiana), თუთა (Morus spp.), ხორბალი (Avena sativa).

4. აგრობიომრავალფეროვნება:

ა) დაცული ტერიტორიების რეგიონში აბორიგენულ კულტურულ ჯიშებს შორის აღსანიშნავია: შავი ქლიავი, დოლის პური (Tritium ferrugineum), ხოლო ვაზის ჯიშებიდან: საფერავი, რქაწითელი, ხიხვი და სხვა.

ბ) შინაური ცხოველებიდან აღსანიშნავია: თუშური ცხვარი, თუშური ცხენი, კახური ღორი, ხევსურული ძროხა, კავკასიური ნაგაზი და კამეჩები.

გ) შინაური ცხოველებიდან აღსანიშნავია: თუშური ცხვარი, თუშური ცხენი, კახური ღორი, ხევსურული ძროხა, კავკასიური ნაგაზი და კამეჩები.

მუხლი 10. ლანდშაფტები

1. შესავალი:

ა) ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები გამოირჩევა ლანდშაფტების მრავალფეროვნებით. ლანდშაფტების მრავალფეროვნებას განაპირობებს კლიმატის ზონალური ცვლა (სამხრეთიდან ჩრდილოეთისაკენ), რელიეფურ-ედაფური პირობების მრავალგვარობა, განსხვავებული გეოლოგიური წარმოშობა და სხვა. დაცული ტერიტორიის არცთუ დიდ ფართობზე განსხვავებული ლანდშაფტების არსებობა და მათი, ხშირ შემთხვევაში, მოზაიკური მონაცვლეობა დაცულ ტერიტორიას მიმზიდველსა და საინტერესოს ხდის ტურისტებისთვის და მეცნიერთა დიდ ყურადღებას იპყრობს.

ბ) ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე ძირითადად წარმოდგენილია: ვაკის ნახევრადუდაბნოს (უდაბნოს), მთისწინების უდაბნოებისა და ფრიგანისებრი მცენარეულობის, არიდული მეჩხერი ტყეების, სტეპის, შიბლიაკის ტიპის ჰემიქსეროფილური ბუჩქნარების, მთისწინების ფოთლოვანი ტყეების, დაბლობის ფოთლოვანი ტყეების ლანდშაფტი, კლდოვანი კირქვიანი ეკოსისტემების ლანდშაფტები. აღნიშნული ლანდშაფტების გარდა, მცირე მონაკვეთებზე გვხვდება ასევე, უძრახელიანი, ჰიგროფილური, „არეულების“ და „ვულკანური“ ტიპის ლანდშაფტები.

გ) ლანდშაფტების განაწილებაში სამხრეთიდან ჩრდილოეთის მიმართულებით გარკვეული ზონალური კანონზომიერება შეინიშნება: 1. არიდული ტყეების ლანდშაფტი, 2. სტეპების ლანდშაფტი, 3. მთისწინების ფოთლოვანი ტყეების ლანდშაფტი. ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე ლანდშაფტის დანარჩენი ტიპები, უმეტესად ინტრაზონალურადაა ჩართული აღნიშნული ლანდშაფტების არეალში. მათი განვითარება სპეციფიკური რელიეფურ-ედაფური პირობებითა და გეოლოგიური წარმოშობის სპეციფიკითაა განპირობებული.

დ) ქვემოთ მოცემულია ლანდშაფტების მოკლე დახასიათება მათში გამოყოფილი ჰაბიტატების მიხედვით, მითითებულია დამახასიათებელი მცენარეები და ჰაბიტატებში გავრცელებული ცხოველები.

2. ვაკის ნახევრად უდაბნოს (უდაბნოს) ლანდშაფტი:

ა) გავრცელებულია დაცული ტერიტორიის სამხრეთ ნაწილში. მისი არეალი ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე მოიცავს ბუღა-მოედანს, ლეკის წყლის შუა და ქვემო წელის ვაკეებს. მცირე ფრაგმენტების სახით ალაზნის

ხეობის ქვემო წელში (მიჯნისყურე) გვხვდება. განვითარებულია სუსტად და საშუალოდ დამლაშებული რუხი ნიადაგები.

ბ) ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე ლანდშაფტისათვის დამახასიათებელი ნახევრად უდაბნოს (უდაბნოს) მცენარეულობა აღმოსავლეთ და სამხრეთ კავკასიის უდაბნოს მცენარეულობის შემადგენელი ნაწილია და მასთან ერთად ირან-თურანის უდაბნოების სამხრეთკავკასიურ ვარიანტს განეკუთვნება.

გ) დაცულ ტერიტორიაზე მცენარეულობის ძირითად ფორმაციას ავშნიანი (*Artemisieta lerchiana*) წარმოადგენს. შედარებით მცირე ფართობებზეა გავრცელებული ხურხუმოიანი (*Salsoleta nodulosae*) ფორმაცია. გაზაფხულობით დამახასიათებელია ეფემერ-ეფემეროიდული სინუზიის კარგი განვითარება. დამახასიათებელი სახეობებია: *Poa bulbosa* var. *vivipara*, *Bromus japonicus*, *Malvalthea transcaucasica*, *Medicago minima*, *Erodium cicutarium*, *Bromus japonicas*, *Daucus carota*, *Filago pyramidata*, *Allium rubelum*, და სხვა.

დ) ლანდშაფტის ძირითადი ჰაბიტატებია:

დ.ა) ავშნიანი (*Artemisieta lerchiana*) - ავშნიანი საქართველოში ნახევრადუდაბნოს (უდაბნოს) მცენარეულობის მთავარი შემქმნელი ფორმაციაა. *Artemisia lerchiana* მაღალი ეკოლოგიური ამპლიტუდის ქსეროფიტი და ჰალოფიტი ბუჩქბალახა მცენარეა. დაცულ ტერიტორიებზე ნახევრად უდაბნოს ლანდშაფტში ნიადაგის შედარებით მცირე ხარისხით დამლაშების გამო, ავშნიანი ყველაზე ფართოდაა გავრცელებული. გავრცელებულია როგორც ვაკეებზე, ასევე ფერდობებსა და გორაკ-ბორცვებზე. ძირითადად განვითარებულია სუსტად და საშუალოდ დამლაშებულ თიხიან, რუხ-მურა და რუხ-ყავისფერ მსუბუქ და მძიმე შემადგენლობის ნიადაგებზე. კარგად ვითარდება ქვა-ღორღიან და ჩამორეცხილ ეკოტოპებზეც. ის ქმნის როგორც წმინდა ასოციაციებს ეფემერ-ეფემეროიდების მონაწილეობით, ისე ასოციაციებს ვეძებთან (*Salsoleta nodulosa*), ასევე სტეპის დამკორდებლებთან (*Bothriochloa ischaemum*).

დ.ბ) ხურხუმოიანი (*Salsoleta nodulosae*) - ხურხუმო ფოთოლსუკულებური ნახევრად ბუჩქია. ქსეროფიტი, ჰალოფიტი მცენარეა, დაკავშირებულია თაბაშირიან სუბსტრატებთან და მისთვის დამახასიათებელია მესამეული პერიოდის (ალჩაგალურ-აფმერონული ასაკის) მთისწინეთის თიხიანი და თიხაქვიშიანი ფერდობები. ვრცელდება ვაკეებზეც, რაც მთისწინეთის ფერდობებიდან ეროზიის შედეგად თაბაშირის მიგრაციასთანაა დაკავშირებული. ეს ჰაბიტატი ფრაგმენტულადაა გავრცელებული ყუმუროს ხევში, ნათლისწყლის ხეობა (ლეკისწყლის ხეობაში), მიჯნისყურაში და ვაშლოვანის ქვაბულში. ჰაბიტატი ძირითადად წარმოდგენილია ხურხუმოიანი ავშნითა და ეფემერებით (*Salsoletum nodulosae-artemisioides*) მცენარეული თანასაზოგადოებით.

დ.გ) უროიან-ავშნიანი (*Artemisieto-Bothriochloetum*):

დ.გ.ა) ეს ჰაბიტატი, ძირითადად, გავრცელებულია ლეკისწყლის ხეობაში. მცირე ფრაგმენტების სახით კი დაცული ტერიტორიის სამხრეთ ნაწილში თითქმის ყველგან გვხვდება. ნიადაგის მცირე დამლაშების გამო დამახასიათებელია ავშნისა და უროს ერთობლივი მონაწილეობა. კარგადაა გამოხატული ეფემერ-ეფემეროიდული სინუზია.

დ.გ.ბ) აღნიშნული ლანდშაფტი წარმოადგენს კაკბის, გიურზას და სხვა ცხოველის ჰაბიტატს. ამასთან ლანდშაფტი არის ჯეირანის (ქურციკის) ისტორიული ჰაბიტატი, სადაც დღესდღეობით დაწყებულია მისი რეინტროდუქცია. ბუღა მოედანსა და ყუმუროს ვაკეებზე XX საუკუნის ბოლომდე შეინიშნებოდა გადაშენების პირას მისული ჩლიქოსანი ცხოველის – ქურციკის (*Gazela subgutturosa*) ცალკეული ინდივიდების არსებობა. აღნიშნული ტერიტორიის მიმდებარე არეულებში (ყუმუროს ხევი, დიდი ჩრდილის ქედი, უსახელო მთა) ცალკეული ინდივიდების სახით დღესაც გვხვდება გადაშენების საფრთხის ქვეშ მყოფი მტაცებელი ცხოველი ზოლებიანი აფთარი (*Hyaena hyaena*), აქვე გვხვდება სტეპისათვის დამახასიათებელი დღესათვის იშვიათ ფრინველთა სახეობებიც: სავათის (*Otus tarda*), კირკიტა (*Falco tinunculus*), ძელქორი, მიმინო (*Accipiter nisus*), ქორი (*Accipiter gentilis*), კაკაჩა (*Buteo buteo*). კოლონიური ცხოვრების წესი ახასიათებთ ესპანურ ბელურებს (*Passer hispaniolensis*). ამ ტერიტორიებზე მცირე ზომის ფრინველების დიდი რაოდენობა იზამთრებს ან შესასვენებელ ადგილად იყენებს მიგრაციის პერიოდში. აქ ქვეწარმავლებიც მრავლადაა.

3. მთისწინეთის უდაბნოებისა და ფრიგანისებრი მცენარეულობის ლანდშაფტი - დაცულ ტერიტორიაზე ლანდშაფტის არეალი მოიცავს პანტიმარის ხეობას, კალაღარას (ყალაღარას), ყუმუროს (ყუმუროს), დუზდაღის, მიჯნისყურის, უსახელო მთასა და ვაშლოვანის ქვაბულს. დამახასიათებელია ნამდვილ ნიადაგსაფარს მოკლებული თიხიანი და თიხაქვიშიანი ბედელნდები და გორაკ-ბორცვები. ლანდშაფტი ინტრაზონალურადაა ჩართული არიდული ტყეების არეალში. გამოიყოფა შემდეგი ძირითადი ჰაბიტატები:

ა) მთისწინეთის უდაბნოს ჰაბიტატი - ფრაგმენტულად გვხვდება ლანდშაფტის მთელ არეალზე. მცენარეული

საფარი ძირითადად წარმოდგენილია ხურხუმოიანი (*Salsoletum nodulosa*), ავშნიანი (*Artemisietum lerchianae*) და გამანთუსიანი (*Gamanthetum pilosusae*) ფიტოცენოზებით. დამახასიათებელი მცენარეებია: *Salsola nodulosa*, *Artemisia lerchiana*, *Gamanthus pilosus*, *Reaumuria alternifolia*, *Stachys fruticulosa*, *Suaeda dendroides*, *Eremopyron orientalis*, *Zygopphyllum fabago*, *Agropyron pectinatum*, *Caccinia raunolfia* და სხვა.

ბ) ფრიგანასებრი მცენარეულობის ჰაბიტატი - ფრაგმენტულად გვხვდება ლანდშაფტის მთელ არეალზე. ძირითადად წარმოდგენილია რეაუმურიანი (*Reaumurieta alternifolia*) ფორმაციის თანასაზოგადოებებით. იშვიათად უძრახელიანი (*Caraganeta grandiflorae*) ხორციფერიანი (*Atraphaeta spinosae*) ფორმაციების ფიტოცენოზებიც გვხვდება. დამახასიათებელი მცენარეებია: *Reaumuria alternifolia*, *Artemisia lerchiana*, *Stachys fruticulosa*, *Atraphaxis spinosa*, *Caragana grandiflora*, *Zygopphyllum fabago*, *Agropyron pectinatum*, *Stipa caspia*, *Lappula barbata*, *Caccinia raunolfia*, *Ephedra procera* და სხვა.

გ) აღნიშნული ლანდშაფტი შემდეგი ქვეწარმავლების: გიურზის, ოთხზოლიანი და წითელმუცელა მცურავის, ჩვეულებრივი ხვლიკის ჰაბიტატია. აღნიშნული ლანდშაფტი ასევე გამოირჩევა მღრღნელების სიმრავლით, აქ გვხვდება მინდვრის თაგვი და ბიგების რამდენიმე სახეობა. საკვების ძიებაში მგელი, ტურა და მელა ხშირად ეწვევიან ამ ლანდშაფტებს.

დ) აღნიშნულ ტერიტორიაზე მრავალი სამიგრაციო ბილიკი გადის.

4. არიდული მეჩხერი ტყეების ლანდშაფტი:

ა) არიდული მეჩხერი ტყეების ლანდშაფტი ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ზ.დ. 100-600 მ-ის ფარგლებშია გავრცელებული. იგი წარმოდგენილია ეშმაკის, მამაჩაის და პანტიშარას ხეებში, ვაშლოვანის ქვაბულში, ყალადარას, „დიდი ჩრდილის“ ქედზე, „პატარა ჩრდილის“ ქედზე, ყუმუროსა და ბულა-მოედანზე, მიჯნის ყურესა და უსახელოს მთის მასივებზე, ნათლისწყლის ხეობაში, ტახისწყლის (ღორისწყალში), ალფადარაში, ჩაიბულაყისა და სარქლისყურის ხევიში. ლანდშაფტის რელიეფისათვის დამახასიათებელია ფერდობები, გორაკ-ბორცვები და ვაკეები. ძირითადად განვითარებულია არიდული ტყის ყავისფერი ნიადაგები, ასევე გვხვდება თიხნარი და სუსტად დამლაშებულ რუხი ნიადაგები. იშვიათად ლანდშაფტი მშრალი ხეებისა და გამოზიდვის კონუსების რიყნარებზეცაა განვითარებული (ი.ლაჩაშვილი, ნ. ლაჩაშვილი, მ. ხაჩიძე, 2007).

ბ) არიდული მეჩხერი ტყეების ლანდშაფტის ძირითადი ჰაბიტატებია საკმლისხიანი (*Pistacieta muticae*) და ღვიაიანი (*Junipereta*; *J. foetidissima* *J. polycarpus*), იშვიათად გვხვდება ნეკერჩხლიანი (*Aceretum ibericae*) და ბერყენიანი (*Pyretum salicifoliae*) ჰაბიტატებიც.

გ) საკმლისხიანი არიდული მეჩხერი ტყის (*Pistacieta muticae*) ჰაბიტატი:

გ.ა) საკმლისხიანები განვითარებულია ფერდობების ქვედა ნაწილში და რელიეფის რბილ ფორმებზე (ტალღისებურ გორაკ-ბორცვებსა და გაღვავებებზე, გამოზიდვის კონუსებზე, ხევისპირებზე).

გ.ბ) ჰაბიტატი ყველაზე კარგად ვაშლოვანის ქვაბულშია შემორჩენილი. გვხვდება ასევე ნათლისწყლისა და პანტიშარას ხეობაში, ტახისწყლისა და ალფადარას (უფადარას) ხეებში, მიჯნისყურეში და სხვა ადგილებში. ძირითადი მცენარეული თანასაზოგადოებებია:

გ.ბ.ა) საკმლისხიანი უროს ფონზე. დამახასიათებელი სახეობებია: ურო (*Botriochloa ischaemum*), ძეძვი (*Paliurus spinachristi*), ჟასმინი (*Jasminum fruticans*), შავჯაგა (*Rhamnus pallasii*) და სხვა.

გ.ბ.ბ) საკმლისხიანი ვაციწვერის ფონზე. დამახასიათებელი სახეობებია: ვაციწვერა (*Stipa lessingiana*, *Stipa capillata*), ძეძვი (*Paliurus spina-christi*), ჟასმინი (*Jasminum fruticans*), შავჯაგა *Rhamnus pallasii*) და სხვა.

გ.ბ.გ) საკმლისხიანი ნახევრადუდაბნოს ფონზე. დამახასიათებელი სახეობებია: *Artemisia lerchiana*, *Botriochloa ischaemum*. კარგადაა განვითარებული ეფემერ-ეფემეროიდული სინუზია.

დ) ღვიაიანი არიდული მეჩხერი ტყის (*Junipereta*; *J. foetidissima* *J. polycarpus*) ჰაბიტატი ლანდშაფტის მთელ არეალზე გვხვდება. მას, ძირითადად, ფერდობების შუა და ზემო ნაწილი უკავია და საშუალოდ და ძლიერ დაქანებულ ჩრდილო ექსპოზიციის ფერდობებზეა განვითარებული. წარმოდგენილია სხვადასხვა მცენარეული თანასაზოგადოებებით. დამახასიათებელი სახეობებია: ძეძვი (*Paliurus spina-christi*), ჟასმინი (*Jasminum fruticans*), კოწახური (*Berberis vulgaris*). ქართული ცხრატყავა (*Lonicera iberica*), თრიმლი (*Cotinus coggygia*). ზოგ თანასაზოგადოებაში ქვეტყეში გაბატონებულია უძრახელა (*Caragana grandiflora*).

ე) ნეკერჩხლიანი (*Aceretum ibericae*) - ჰაბიტატი გვხვდება იშვიათად. მომცრო ნაკვეთების სახით

გავრცელებულია მდ. ალაზნისაკენ მიმართულ ხეობებში (მაგ. არფადარას ხევი). მონაწილეობს: ძეძვი (Paliurus spina-christi), ქართული მუხა (Quercus iberica), თრიმლი (Cotinus coggygria) და სხვა.

ვ) ბერყენიანი (Pyretum salicifoliae):

ვ.ა) ჰაბიტატი გვხვდება იშვიათად. მომცრო ნაკვეთების სახით გავრცელებულია ლეკისწყლის ხეობასა და შავი მთის მიდამოებში. დამახასიათებელია სტეპური ბალახოვანი საფარი.

ვ.ბ) ეს ლანდშაფტი წარმოადგენს შემდეგი ცხოველების მნიშვნელოვან ჰაბიტატს: მგლის (Canis lupus), დათვის (Ursus arctos), ფოცხვრის (Lynx lynx), გარეული ღორის (Sus scrofa), მელიის (Vulpes vulpes), ტურის (Canis aureus), მაჩვის (Meles meles). იშვიათი ქვეწარმავლებიდან გავრცელებულია: ხმელთაშუაზღვის კუ (Testudo graeca), გრძელფეხება სცინკი (Eumeces shneideri), დასავლური მახრჩობელა (Erix jaculus) და აზიური თვალტიტველა ხვლიკი (Ablepharus pannonicus). მაღალია გიურზის (Vipera lebetina), ოთხზოლიანი მცურავის (Elaphe quatuorlineata), წითელმუცელა მცურავის (Coluber jugularis), წენგოსფერი მცურავის (Coluber nagaclum), მწვანე ხვლიკის (Lacerta viridis), მარდი ფსვენის (Lacerta agalis), კავკასიური ჯოჯოს (Agama caucasica) და სხვა ქვეწარმავლების პოპულაციების რიცხოვნობა.

ვ.გ) მტაცებელი ფრინველებიდან გვხვდება გველიჭამია არწივი (Circaetus galicus), ბეგობის არწივი (Aquila pomarina), ბატკანძერი (Gypaetus barbatus), სვავი (Aegypius monachus), ორბი (Gyps fulvus), ფასკუნჯი (Neophron percnopterus). მრავლადაა მოლალური (Oriolus oriolus), დიდი წივწივა (Parus ater), შავი შაშვი (Turdus merula), მაგალობელი შაშვი (Turdus philomelos), წყალწყალა (Motacila alba), ჩიტბატონა (Garduelis breorostis), კაკაბი (Alectoris chukar).

5. სტეპის ლანდშაფტი:

ა) დაცულ ტერიტორიებზე სტეპები გვხვდება ნათლისწყლის ხეობის ზემო წელში, ნაგომრებში, ჩილოეთხევში, ზილიჩასა და შავი მთის მონაკვეთებზე. დამახასიათებელია რუხ-ყავისფერი, შავმიწისებრი და ნემომპალა-კარბონატული ნიადაგები.

ბ) ლანდშაფტში ორი ჰაბიტატი გამოიყოფა: უროიანი და ვაციწვერიანი:

ბ.ა) უროიანი სტეპის (Bothriochloeta ischaemum) - დაცულ ტერიტორიებზე უროიანი სტეპი გვხვდება ვაშლოვანის ქვაბულში, ნაგომრებში, ჩილოეთხევში, ნათლისწყლის ხეობაში, შავი მთის მიდამოებში და სხვა. იგი წარმოადგენილია სხვადასხვა ექსპოზიციის გორაკ-ბორცვებზე, ფერდობებსა და გავაკებებზე, ძირითადად, ზ.დ. 200-600 მ-ის ფარგლებში. წარმოადგენილია სხვადასხვა მცენარეული თანასაზოგადოებებით, რომელთა შორის აღსანიშნავია:

ბ.ა.ა) უროიანი წივანასა და ვაციწვერას მონაწილეობით. დამახასიათებელი სახეობებია: წივანა (Festuca valesiaca), ვაციწვერა (Stipa lessingiana), Potentilla recta, Scorzonera biebersteinii, Galium verum, Eryngium campestre და სხვა. გაზაფხულზე დამახასიათებელია ეფემერებისა და ეფემეროიდების უხვი განვითარება.

ბ.ა.ბ) უროიანი ვაციწვერას მონაწილეობით. დამახასიათებელი სახეობებია: ვაციწვერა (Stipa lessingiana, Stipa capillata), Polygala transcaucasica, Phleum phleoides, Thymus tiflisiensis, Galium verum, Inula germanica და სხვა.

ბ.ა.გ) უროიანი ძეძვის მონაწილეობით. დამახასიათებელი სახეობებია: ძეძვი (Paliurus spina christi), Thymus tiflisiensis, Galium verum, Phleum phleoides, Potentilla recta და სხვა.

ბ.ბ) ვაციწვერიანი სტეპის (Stipeta; S. lessingiana, S. capillata):

ბ.ბ.ა) ვაციწვერიანი სტეპი მომცრო ნაკვეთების სახით ფრაგმენტულადაა გავრცელებული ზ.დ. 400-840 მ სიმაღლეზე. ისინი წარმოდგენილია სერების თხემურ გავაკებებსა და ფერდობებზე. განვითარებულია რუხ-ყავისფერ (დუზდალი, ნაგომრები, ვაშლოვანის ნაკრძალი) და ნემომპალა კარბონატულ (ყაშების დაბოლოება, შავი მთა) ნიადაგებზე.

ბ.ბ.ბ) დომინანტებია ვაციწვერას სახეობები: Stipa lessingiana და Stipa capillata. ახასიათებს გაზაფხულობით ეფემერებისა და ეფემეროიდების უხვი განვითარება.

ბ.ბ.გ) აღნიშნული სტეპები გამოიყენება სამოვრებად ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ. ეს ლანდშაფტი წარმოადგენს კაკბის მნიშვნელოვან ჰაბიტატს. ამ ტერიტორიებზე მცირე ზომის ფრინველების დიდი რაოდენობა იზამთრებს ან შესასვენებელ ადგილად იყენებს მიგრაციის პერიოდში. მრავლადაა აქ

6. შიბლიაკის ტიპის ჰემიქსეროფილური ბუჩქნარების ლანდშაფტი:

ა) შიბლიაკის ტიპის ჰემიქსეროფილური ბუჩქნარები ფრაგმენტულადაა გავრცელებული ზ.დ. 200-1000 მ-ის ფარგლებში.

ბ) მისი ძირითადი ჰაბიტატებია:

ბ.ა) ძეძვიანი (*Paliureta spina-christi*) - ლანდშაფტის ყველაზე უფრო ფართოდ გავრცელებული და დამახასიათებელი ჰაბიტატია. იგი არის როგორც პირველადი, ასევე მეორეული წარმოშობის. მეორეული ძეძვიანი წარმოქმნილია, ერთი მხრივ, არიდული ტყეების და მეორე მხრივ, მთისწინეთის ფართოფოთლოვანი ტყეების გაჩეხვის შედეგად. დამახასიათებელია სტეპური ბალახოვანი საფარი. დამახასიათებელი სახეობებია: *Bothriochloa ischaemum*, *Galium verum*, *Phleum phleoides*, *Potentilla recta*, *Inula germanica*, *Festuca valesiaca* და სხვა.

ბ.ბ) ნაირბუჩქნარი (*Mixtofruticeta*) - ჰაბიტატი მეორეული წარმოშობისაა, ერთი მხრივ, არიდული ტყეების და მეორე მხრივ, მთისწინეთის ფართოფოთლოვანი ტყეების გაჩეხვის შედეგად. შესაბამისად მომცრო ნაკვეთების სახით ფრაგმენტულად დაცული ტერიტორიების სხვადასხვა მონაკვეთზე გვხვდება. სამხრეთ ნაწილში შედარებით ქსეროფილური, ხოლო ჩრდილო ნაწილში შედარებით მეზოფილური ვარიანტებითაა წარმოდგენილი. დამახასიათებელი სახეობებია: ძეძვი (*Paliurus spina christi*), თრიმლი (*Cotinus coggygria*), შავჯაგა (*Rhamnus pallasii*), ხეშავი (*Rhamnus cathartica*), კოწახური (*Berberis vulgaris*), ზღმარტლი (*Mespilus germanica*), ჩიტაკომშა (*Cotoneaster intergerrimus*, *C. morulus*, *C. meyeri*), მენახირის ბალი (*Cerasus incana*), კუნელი (*Crataegus caucasica*), ბერყენა (*Pyrus salicifolia*), ტყემალი (*Prunus divaricata*), კვრინჩხი (*Prunus spinosa*), და სხვა. ბალახოვანი საფარი სტეპებისა და მდელო-სტეპების სახეობებითაა შექმნილი.

ბ.გ) ჯაგრცხილნარი (*Carpineta oreientalis*) - დაცულ ტერიტორიებზე ჰაბიტატი გვხვდება არწივის ხევის ტერიტორიაზე. განვითარებულია ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგები. ბალახოვან საფარში წარმოდგენილია მუხნარი ტყეებისა და სტეპის სახეობები.

ბ.დ) ამ ტერიტორიებზე გვხვდება მოლალური (*Oriolus oriolus*), შავი შაშვი (*Turdus merula*), ჩიტბატონა (*Carduelis carduelis*), შავგულა (ესპანური) ბელურა (*Passer hispaniolensis*) და სხვა.

7. მთისწინეთის ფოთლოვანი ტყეების ლანდშაფტი:

ა) ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე მთისწინეთის ფოთლოვანი ტყის ლანდშაფტი მხოლოდ შავ მთაზე გვხვდება. იგი ნეშომპალა-კარბონატულ ნიადაგებზეა გავრცელებული.

ბ) წარმოდგენილია ორი ჰაბიტატით: იფნარი (*Fraxineta excelsior*) და მუხნარი (*Querceta ibericae*).

ბ.ა) იფნარი ტყის (*Fraxineta excelsior*) - ჩვეულებრივი იფნის (*Fraxinus excelsior*) ტყე მთის ზედა ნაწილშია წარმოდგენილი. ქვეტყეში გვხვდება ჭანჭყატი (*Evonymus verucosa*), კვიდო (*Ligustrum vulgare*), შინდი (*Cornus mas*), ტყემალი (*Prunus divaricata*) და სხვა.. ბალახოვან საფარში კი - პრასანა (*Alium paradoxa*), ია (*Viola odorata*), ცისტვალა (*Scilla sibirica*), *Smiranium perfoliatum*, *Geum urbanum*, *Torilis japonica* და სხვა.

ბ.ბ) ქართული მუხის ტყის (*Querceta ibericae*):

ბ.ბ.ა) ჰაბიტატი განვითარებულია შავი მთის ჩრდილო ფერდობებზე. ქვეტყეში გავრცელებულია: ჯაგრცხილა (*Carpinus orientalis*), ჭანჭყატი (*Evonymus verucosa*), შინდი (*Cornus mas*), ტყემალი (*Prunus divaricata*) და სხვა. ბალახოვან საფარში გვხვდება ია (*Viola odorata*), ცისტვალა (*Scilla sibirica*) და სხვა.

ბ.ბ.ბ) შავი მთის შემოგარენი კოლხური ხოხბის (*Phasianus colchicus*) გამრავლების ძირითადი არეალია, საიდანაც ხდება მისი განსახლება სხვა ტერიტორიებზეც. მუშუმწოვრებიდან გვხვდება მურა დათვი, მგელი, მელა და სხვა.

8. დაბლობის ფოთლოვანი ტყეების (ქალის ტყეების) ლანდშაფტი:

ა) ლანდშაფტი ფრაგმენტულადაა გავრცელებული მდ. ალაზნის ტერასებზე. ყველაზე უფრო დიდი კორომები შემორჩენილია კაკლისყურეში (ჯუმასყურეში). მომცრო ნაკვეთები გვხვდება ასევე სოფ. საბათლოს მიდამოებში, ალფადარისა და მიჯნისყურის ხეების შესართავთან.

ბ) ჭალის ტყეები წარმოდგენილია 2 ტიპის ჰაბიტატით: ვერხვნარებით (*Populeta hybridae*) და გრძელყუნწა მუხის მუხნარებით (*Querceta pedunculiflorae*). მათგან უფრო ფართოდ გავრცელებულია ვერხვნარები, ხოლო მუხნარების არეალი კიდევ უფრო შეზღუდულია.

გ) ორივე ჰაბიტატისათვის დამახასიათებელია შემდეგი მცენარეები: ეკალიჭი (*Smilax excelsa*), ღვედკეცი (*Periploca graeca*), ველური ვაზი (*Vitis sylvestris*), ამორფა (*Amorpha fruticosa* - ინვაზიური სახეობა), სურო (*Hedera helix*) და სხვა.

დ) კაკლისყურეში გავრცელებულია კაკალი (*Juglans regia*), ლაფანი (*Pterocaria pterocarpa*), პასტუხოვის სურო (*Hedera pastuchowii*), კომში (*Cydonia oblonga*).

ე) დათვისხევი წარმოდგენილია თურანულას (*Populus euphratica*) პატარა კორომი, რომელიც საქართველოში სხვაგან არსად გვხვდება.

ვ) ალაზნის ჭალები მრავალი ცხოველის ჰაბიტატია: აქ გავრცელებულია ბეგობის არწივი (*Aquila pomarina*), შაკი (*Pandion haliaetus*), წითელთავა ღაწო (*Lanius senator*), წითელმუცელა ბოლოცეცხლა (*Phoenicurus erythrargaster*), დიდი ჭრელი კოდალა (*Dendrocygus mayor*) და ჟღალი ბულბული (*Cercotrichas erythrogyna*), კოლხური ხოხობი (*Phasianus colchicus*), შევარდენი (*Falco peregrinus*), დურაჯი (*Francolinus francolinus*), გნოლი (*Perdix perdix*) და ტუგაის ბულბული (*Cercotrichas erythrogyna galactotes*). ამავე ტერიტორიებზე გვხვდება წყალში მცურავი ფრინველები: დიდი თეთრი ოყარი (*Egretta alba*), წითური (ქარცი) ყანჩა (*Ardea purpurea*), დიდი ჩვამა (*Phalacrocorax carbo*). აქვე გვხვდება კატისებრთა ოჯახის წარმომადგენლები: ლელიანის კატა (*Felis chaus*) და გარეული კატა (*Felis silvestris*), გვხვდება წავიც (*Lutra lutra*), სეზონურად შემოდის გარეული ღორი (*Sus scrofa*).

ზ) მდ. ალაზნში გავრცელებულია 16 სახეობის თევზი, მათ შორის ისეთი მნიშვნელოვანი სახეობები, როგორიცაა ლოქო (*Silurus glanis*), კობრი (გოჭა) (*Cyprinus carpio*), შამაია (*Chalcalburnus chalcoides*), ჭერები (*Aspius aspius taeniatus*). აღმოსავლური კაპარჭინა (*Abramis brama orientalis*), სქელშუბლა (*Hypophthalmichthys molitrix*), თეთრი ამური – (*Ctenopharyngodon idella*), ჭანარი (*Barbus capito*) და სხვა.

9. კლდოვანი კირქვიანი ეკოსისტემების ლანდშაფტი:

ა) ლანდშაფტი დედოფლისწყაროს მიდამოებში მდებარეობს და მოიცავს არწივის ხეობას, რომელიც ბუნების ძეგლის სტატუსის მქონე დაცული ტერიტორიაა. ლანდშაფტი კირქვიანი კლდეებისგან შექმნილი ვიწრო კანიონისებრი ხეობაა, იგი მიეკუთვნება ლოკალური ტიპის ლანდშაფტს.

ბ) აქ წარმოდგენილია შიბლიაკის ტიპის ჰემიქსეროფილური ბუჩქნარის ჰაბიტატი და უშუალოდ კირქვიანი კლდეების ჰაბიტატი. ეს უკანასკნელი ორი ვიწრო ლოკალური ენდემური მცენარის - კახეთის მაჩიტისა (*Campanula kakhetica*) და *Galium praemontanum*-ის ჰაბიტატია. აღნიშნული სახეობები მხოლოდ დედოფლისწყაროს მიდამოების კირქვიანებიდანაა ცნობილი. აქვე გვხვდება კავკასიის ენდემი *Thymus kariaginii*.

გ) ლანდშაფტის ციცაბო კლდეები დიდი მტაცებელი ფრინველების: სვავის (*Aegypius monachus*), გავაზის (*Falco cherrug*), ბეგობის არწივის (*Aquila heliaca*), ფასკუნჯის (*Neophron percnopterus*), ორბის (*Gyps fulvus*) ჰაბიტატია.

დ) არწივის ხეობაში ასევე ბინადრობენ დიდი თეთრი ყანჩა (*Ardea alba*), მცირე თეთრი ყანჩა (*Egretta garzetta*), რუხი წერო (*Grus grus*), შაკი ყარყატი (*Ciconia nigra*). ხეობა კოლხური ხოხობის (*Phasianus colchicus*) ჰაბიტატიცაა. ძუძუმწოვრებიდან გვხვდება მგელი, მელა და სხვა.

ე) გარდა განხილული ლანდშაფტებისა, ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე გვხვდება ე.წ. „არეულები“. მას მიეკუთვნება მშრალი და ძალიან ღრმა და ვიწრო ხეობების ის ნაწილი, რომელიც, ერთი მხრივ, არიდული მეჩხერი ტყეებისა და მეორე მხრივ, მთისწინების უდაბნოსა და ფრიგანისებური მცენარეულობის ერთგვარი „ნაზავია“. დამახასიათებელია ეროზირებული ფერდობები, უმეტესად თიხაქვიშების, ქვიშაქვიშებისა და თიხნარების მოზაიკური მონაცვლებით. აქ რელიეფურ-ედაფური პირობების გამო ვერც ერთი ლანდშაფტის მცენარეულობა ვერ აღწევს გაბატონებას. ამის შედეგად სხვადასხვა ჰაბიტატისათვის დამახასიათებელი მცენარეები უსისტემოდაა ერთმანეთის გვერდ-გვერდზე გავრცელებული.

ვ) არეულები წარმოადგენს კაკბის (*Alectoris chukar*) მნიშვნელოვან ჰაბიტატს. აქ ასევე ორბი (*Gyps fulvus*), სვავი (*Aegypius monachus*), ფასკუნჯი (*Neophron percnopterus*) და ველის კაკაჩა (*Buteo rufinus*) ბინადრობს.

ზ) ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე ცალკე ლანდშაფტად შეიძლება განვიხილოთ უძრახელიანი, რომლის მცენარეული საფარი უძრახელიანი ფორმაციითაა (*Caraganea grandiflora*) შექმნილი. მის ძირითადი არეალი ნათლისწყლის ხეობასა და ყუმროს მოიცავს, სადაც, არცთუ იშვიათად, ფერდობების მნიშვნელოვანი ნაწილი უკავია. განვითარებულია თიხნარი ნიადაგები. დამახასიათებელი მცენარეებია: *Stipa lessingiana*, *Agropyron pectinatum*, *Reaumuria alternifolia*, *Artemisia lerchiana*, *Stipa caspia*, *Stachys fruticulosa*, *Ferula szowitsiana*, *Crinitaria villosa*, *Tulipam eichleri* და სხვა.

თ) უძრახელიანი კაკბის, გიურზის და სხვა ცხოველის ჰაბიტატს წარმოადგენს.

ი) ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე, ძირითადად ნათლისწყლის ხეობაში გვხვდება ჰიგროფილური (ქარბტენიანი) ლანდშაფტების მონაკვეთები. ისინი უმეტესად წარმოდგენილია ლელისა (*Phragmites australis*) და ლერწმის (*Arundo donax*) მცენარეული თანასაზოგადოებებით.

კ) ამ ლანდშაფტის ერთ-ერთ ესთეტიურ ფასეულობას წარმოადგენს ტახტი-თეფას ბუნების არაორგანული ძეგლი, რომელიც მიეკუთვნება ლოკალური ტიპის ლანდშაფტს. იგი მდებარეობს დაღის წყალსაცავის სამხრეთით, ტახტი-თეფას სერზე ზღვის დონიდან 620 მ-ის სიმაღლეზე. ვულკანი რამდენიმე მეტრის სიმაღლისაა, მოთავსებულია ქედის მწვერვალზე. გორაკის თავზე ტალახის მრგვალი კრატერია, დიამეტრით 3.5 - 4 მეტრი. კრატერი, მის გარშემო პატარა ზომის ქარის ხვრელებთან ერთად, მუდმივად აქტიურია. აღნიშნული ხვრელებიდან (ჯამში 40-50) ტალახი, ნავთობი და გაზი გამოდის, ზოგჯერ გამოსული მასა ერთიანდება და ჩამოედინება ხეობაში. გორაკის ფართობი ერთ ჰექტარს აღემატება, თავად ის და მისი შემოგარენი თიხაქვიშისა და თიხისაგან არის შექმნილი. აქ გვხვდება სხვადასხვა ჰალოფიტი მცენარე: *Suaeda* sp., *Petrosimonia brachiati*, *Gamenthis pilosus*, *Limonium meyeri* და სხვა, მაშინ როდესაც ვულკანის ფერდობები დაფარულია ნახევრად უდაბნოს ფიტოცენოზებით.

მუხლი 11. გეოლოგია და ჰიდროლოგია

1. დაცული ტერიტორიების და მისი მიმდებარე რელიეფი შედგება ნეოგენისა და მეოთხეული პერიოდის ნარიყი ლოდებისაგან. ზედაპირის კირქვა გამოდის არწივის ხეობის ბუნებრივ ძეგლთან. რეგიონის ტექტონიკურ შემადგენლობას ახასიათებს ვიწრო ანტიკლინები და კავკასიის ზოგადი გაშლილი დამრეცი მიმართულება, რომელიც ერთმანეთისაგან გამოყოფილია ნაპრალებით. მორფო-სტრუქტურულ ფორმებში მნიშვნელოვანია: გამოფიტული დაბლობები, მდინარის ტერასები, ზედაპირები, ვიწრო ხეობები, ალესილები, ფსევდო-კარსტები, ტალახოვანი ვულკანები, დენუდაციური შთენილები და სხვა. კლიმატის მშრალმა პირობებმა განაპირობა რელიეფის გარკვეული ფორმები. დაცული ტერიტორიის ერთ-ერთი გეოლოგიურად აღსანიშნავი მახასიათებელია ტახტი-თეფას ტალახის ვულკანის ბუნების ძეგლი. ვულკანი მდებარეობს ტახტი-თეფას სერზე არის ერთი, მრგვალი ფორმის ტალახის კრატერი 3,5 - 4 მეტრი დიამეტრის. კრატერი და მის გარშემო არსებული მცირე ზომის სასუნთქები მუდმივად აქტიურ მდგომარეობაშია. ტალახი, ნავთობი და გაზი გადმოედინება საჰაერო ღრმულებიდან, გადმოედინილი ტალახი ხანდახან უერთდება მას და ერთ ნაკადად გადმოედინება ხეობაში.

2. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების რეგიონი ყველაზე მშრალი და უწყლო ტერიტორიაა საქართველოში. მთავარი ჰიდროლოგიური არტერია დაცულ ტერიტორიებზე არის მდინარე ალაზანი, მასთან შედარებით მცირე ზომისაა მდინარე ლეკისწყალი იგივე მლაშე წყალი. ეს მდინარეები მთელი წლის განმავლობაში წყალუხვობით გამოირჩევიან. დაცულ ტერიტორიაზე ალაზანს არ უერთდება არც ერთი მნიშვნელოვანი სიდიდის მდინარე. ალაზნის არტერიული აუზის მომარაგებაში გადამწყვეტი როლი აკისრია ალაზნის ველს, რომელიც შეიცავს გრუნტის სუფთა წყლის დიდ მარაგს. პანტიშარას ხეობის დასაწყისში და ვაშლოვანის ბოლოში გამომავალი ძალიან მცირე დებიტიანი მლაშე წყაროები ადგილზევე შრება. მამაჩაის, პანტიშარას ხევის, დათვის ხევის, ალფადარას, ღორისწყლის (ტახისწყალი), ბაწილოს ხევის, ყუმპროს ხევის კალაპოტი წლის უმეტეს დროს მშრალია. წყალი მათში მოედინება მხოლოდ წვიმების დროს, რომელიც ხშირად ღვარცოფების სახეს იღებს.

მუხლი 12. კლიმატი

ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურა 11.6°C-ია (აგვისტოში - 23.8 °C, იანვარში - 0.5 °C). ზაფხულში ტემპერატურა 35-40 °C აღწევს, რომელიც ხანგრძლივ მშრალ პერიოდებთან ერთად ხშირად იწვევს გვალვას. ჩანაწერების მიხედვით დედოფლისწყაროს საშუალო წლიური ტემპერატურა 0.6 °C-ით მეტია 1955 წელთან

შედარებით. შესაბამისი ცვლილებები შეინიშნება აბსოლუტურ უკიდურეს ღირებულებებში. კლიმატის ცვლილების მიმდინარე პროცესი აისახება აბსოლუტურად მაქსიმალური ტემპერატურის ზრდაში, რომელიც იწვევს ხშირ გვალვებს. გვალვების სიხშირე 1980-2007 წლებში იყო 22%-ით მაღალი 1952-1979 წლებთან შედარებით. საქართველოს მეორე ეროვნული კომუნიკაცია გაერთიანებული ერების ჩარჩო კონვენციის კლიმატის ცვლილების შესახებ აცხადებს, რომ დაცული ტერიტორიები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ფლორისა და ფაუნის ენდემურ სახეობებზე კლიმატის ცვლილების ზეგავლენის მონიტორინგში, რადგანაც ცვლილებები დაცულ ტერიტორიებზე არსებულ მცენარეულ საფარსა და ცხოველთა სამყაროში შესაძლოა გამოყენებულ იქნეს როგორც კლიმატის ცვლილების ერთ-ერთი ინდიკატორი.

მუხლი 13. ტურისტული და რეკრეაციული პოტენციალი

1. დედოფლისწყაროს რეგიონი ბუნების და ისტორიული კულტურული მემკვიდრეობის კერაა, რომელსაც ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შიგნით და მის ტერიტორიებს გარეთაც ტურიზმის განვითარების დიდი პოტენციალი გააჩნია.

2. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ლანდშაფტებმა და ბუნებრივმა მემკვიდრეობამ, ასევე ადმინისტრაციის მიერ შეთავაზებულმა მომსახურებამ, ადგილობრივი თუ უცხოელი ვიზიტორის მეტი დაინტერესება გამოიწვია. ერთმანეთის მონაცვლე, დახრამული ციცაბო ფერდობებით, უფსკრულებითა და მშრალი ხეობებით, იშვიათი მცენარეთა სახეობებითა და საკმლის ხეებით, ჭალის ტყეებითა და არარეგანული ტალახოვანი ვულკანებით მდიდარი ტერიტორია უამრავი ადამიანის ყურადღების საგანი გახდა. მოთხოვნილება საგრძნობლად გაიზარდა გასულ წლებთან შედარებით. ინტერესთა სფეროსა და მოთხოვნილების სწრაფმა ზრდამ სხვადასხვა სახასიათო ტურების ორგანიზების საჭიროება გამოავლინა. დღეისათვის ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები ვიზიტორებს სთავაზობს ტურიზმის შესაძლებლობების ფართო სპექტრს, მათ შორისაა: ფრინველებზე დაკვირვება, ბოტანიკური ტურები, სათავგადასავლო ლაშქრობების მოწყობა, ჯიპტურები, ისტორიულ-კულტურული ძეგლების დათვალიერება, ღამის გასათევი ადგილები (კარვებსა და ბუნგალოებში), საპიკნიკე ადგილები, სამოყვარულო თევზაობა მდინარე ალაზანზე, ფოტოტურები და სხვა.

3. რეკრეაციული თვალსაზრისით ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები განსაკუთრებით გამოირჩევა ადრე გაზაფხულზე და გვიანი შემოდგომის პერიოდში, მაშინ როდესაც საქართველოს თითქმის მთელს ტერიტორიაზე შეინიშნება საკმაოდ დაბალი ტემპერატურა, ხოლო აღნიშნული ტერიტორია გამოირჩევა კომფორტული თბილი კლიმატით. გარდა აღნიშნულისა, განსაკუთრებული რეკრეაციული ღირებულებებით გამოირჩევა ღვიის კორომები, რომელიც ადამიანის ჯანმრთელობისათვის საუკეთესო ადგილია, სადაც 1 ჰა ღვიის კორომი დაახლოებით 30 კგ-მდე ფიტოციდებს გამოყოფს, რაც საკმარისია დიდი ქალაქის ატმოსფეროს ბაქტერიებისაგან გასაწმენდად.

მუხლი 14. ტრადიციული საქმიანობა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება

1. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიებით ტრადიციულად ძირითადად სარგებლობენ მომთაბარე თუში მეცხვარეები, მეჯოგეები და მწყემსები, ასევე ახმეტისა და დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტების მოსახლეობა.

2. მომთაბარე მეცხვარეობა ტრადიციული საქმიანობაა. ვაშლოვანის ეროვნული პარკის უმეტესი ნაწილი ბუნებრივი საძოვრებისაგან შედგება, რომლებსაც შემოდგომასა და ზამთარში სულ 45 ფერმა (31 ფერმა ტრადიციული გამოყენების ზონაში, აქედან 1 ფერმა უშუალოდ სახელმწიფო ნაკრძალის საზღვარზეა განლაგებული, 6 ფერმა ალდგენის ზონაში, 8 ფერმა მართვადი დაცვის ზონაში) იყენებს და მათ დაახლოებით 22 000 ცხვარი, 160 ცხენი, 1000 ძროხა ჰყავთ ჯამში.

3. ყოველწლიურად, გაზაფხულიდან მეცხვარეები კავკასიის (თუშეთის) საზაფხულო საძოვრებზე გადადიან. ფერმების შენობების უმეტესობა პრივატიზებულია. გაყიდვისთვის წარმოებული ძირითადი პროდუქტია: გუდის ყველი, ხორცი, თეძა და მატყლი (შალი), ამჟამად ქვეყანასა და რეგიონში საბაზრო მოთხოვნილება გუდის ყველზე საკმაოდ მაღალია. ფართო მასშტაბით თექისა და მატყლის (შალის) გაყიდვა დამოკიდებულია ქვეყანასა და რეგიონში შესაბამისი წარმოების ამუშავებაზე. თუშები მცირე რაოდენობით თექას და მატყლს იყენებენ ტრადიციული ხელნაკეთობების (ხალიჩები, წინდები, ჩანთები, მოსახვევები, თავსაბურავები, ფაჩუჩები) და სხვა საოჯახო საჭიროებებისათვის.

4. მომთაბარე მწყემსები (თუშები) მისდევენ ცხენების მოშენებას, გაყიდვას ან გაქირავებას. ვაშლოვანის ეროვნულ პარკში (მდინარე ალაზანზე) მდებარეობს ერთი ფერმა, რომელიც 160 ცხენს ფლობს. პარკის მომიჯნავე ტერიტორიაზე ამავე ზომის კიდევ ორი ფერმაა.

5. მწყემსების ნაწილი არ ეწევა მომთაბარე ცხოვრებას. პარკში დაახლოებით 4 ფერმა არის განლაგებული, სადაც 1 000 ძროხაა. გაყიდვისთვის წარმოებული ძირითადი პროდუქციაა ხორცი და რძე.

6. ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე მომუშავე ფერმერების გარდა, მესაქონლეები და მიწათმოქმედები საქმიანობენ დაცული ტერიტორიების უშუალოდ მოსაზღვრე მიდამოებში (საზღვრის მთელ გაყოლებაზე). მესაქონლეები, უმთავრესად, თუში მეცხვარეები არიან (17 ფერმერი, 85 დასაქმებული ადამიანი, 25 000 – 30 000 ცხვარი). მიწათმოქმედები (რომლებსაც მოჰყავთ ხორბალი, ქერი, შვრია, მზესუმზირა, სიმინდი) მუნიციპალიტეტის სხვადასხვა სოფლიდან არიან: დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტიდან (გამარჯვება, დედოფლისწყარო, ზემო ქედი, არხილოსკალო, საბათლო; ჯამში 3 000 ჰა, დაახლოებით 60 ადამიანი დასაქმებული), ახმეტისა (ზედა და ქვედა ალვანი, ჯამში 700 ჰა, დაახლოებით 15 ადამიანი) და თელავის მუნიციპალიტეტიდან (ლალისყური, ჯამში 200 ჰა, 5 ადამიანი). მათ მოსავალს დამატებით საკვებად ხშირად იყენებენ გარეული ცხოველები (ლორი, დათვი), რასაც საკმაო ზიანი მოაქვს ფერმერებისთვის.

7. მეთევზეები თევზის ჭერისთვის აქტიურად იყენებენ მდინარე ალაზანს, სადაც ნებადართულია სპორტული და სამოყვარულო თევზაობა პირადი მოხმარებისთვის. დაცული ტერიტორიების შექმნის შემდეგ უკანონო თევზჭერის მხოლოდ ერთეული ფაქტია დაფიქსირებული.

8. ადგილობრივი მოსახლეობა ტრადიციულად სარგებლობს სათბობი შეშით, სადაც სოფელ საბათლოს მოსახლეობამ 2007-2010 წლების განმავლობაში ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ალაზნის ჭალის ტერიტორიებიდან ისარგებლა აკაციის პლანტაციებით და ზეხმელი და ქარქცული ხეების სახით 1 315 მ3 საშეშე ხე-ტყით, გარდა ამისა, შეშით სარგებლობს ტრადიციული გამოყენების ზონაში მცხოვრები მწყემსები, რომლებიც წივასთან ერთად სათბობად იყენებს ვაშლოვანის ტრადიციული გამოყენების ზონაში არსებულ ნაყარ ხმელ ფიჩხს.

მუხლი 15. ისტორიულ-კულტურული ღირებულება

1. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები საქართველოს ისტორიულ კუთხეში – ქიზიყში მდებარეობს; ეს ადგილი ამ სახელით ცნობილია მე-15 საუკუნიდან, მაშინ როდესაც უფრო ძველ წყაროებში (ჩვ. წ. აღ-მდე I ს. – I ს. ჩვ. წ. აღ-ით სტრაბონის თანახმად), ის მოიხსენიება როგორც კამბეჩოვანი. აქ ბევრია ისტორიული-კულტურული ძეგლი, მათ შორის აღდგომის გუმბათოვანი ტაძარი (X ს.) სოფელ ოზაანის მახლობლად, ხორნაბუჯის ციხე, ზოდბეს და ხირსას მონასტრები, ზოდბეს მღვიმის კომპლექსი, ნინოწმინდის ანსამბლი (VI ს.), თამარის კოშკი და წმინდა ელიას ეკლესია. VI ს-ის ხორნაბუჯის ციხე-სიმაგრე დედოფლისწყაროში, 5 ათასი წლის კამბისენას არქეოლოგიური ძეგლის ნანგრევები, არქეოლოგიური ცენტრი სოფელ თავწყაროსა და ფიროსმანის მუზეუმი სოფელ მიწაზანში (სადაც ფიროსმანის ნახატების დიდი რაოდენობაა განთავსებული) (დაცულ ტერიტორიებზე განლაგებული ისტორიულ-კულტურული ძეგლები დანართი N11).

2. დაცულ ტერიტორიებზე თავმოყრილია ბიომრავალფეროვნების მრავალი თაობის ხელუხლებელი მემკვიდრეობა. ოდითგანვე განსაკუთრებულ სულიერ სამოღვაწეო ადგილებად ითვლებოდა უდაბნოს და ნახევარუდაბნოს ბუნებრივი ადგილები. ამჟამად აქ აღწერილია ორი სამონასტრო კომპლექსი, ერთი ტაძარი, დაყუდებული და განდევნილი ბერების მრავალი კელია-გამოქვაბული. განსაკუთრებულია უძველესი ფოთლოვანი საკმევლის ხე (400-500 წ). მისი მერქნის ზეთოვანი გამონადენი, ბუნებრივად დამკვლევადი სახით წარმოადგენს საეკლესიო მსახურებაში გამოსაყენებელ საკმევლს. მას ზებუნებრივი განსაკუთრებული სურნელი და ხარისხი აქვს. წარსულში ასეთ გარემოში შეგროვილ საკმევლს იყენებდნენ ამ ადგილებზე ღვთის მსახურებაში მოღვაწე ბერები და სასულიერო პირები.

3. დაცული ტერიტორიების უმრავლესობა, გარდა შეუფასებელი ბუნებრივი ღირებულებისა, მოიცავს ქვეყნის უძველესი კულტურის კვალს. ვაშლოვანი ამ მხრივ საკმაოდ მდიდარია: აქ ადამიანის ცივილიზაციის უძველესი კერებია, როგორც ძველი წელთაღრიცხვის ნაქალაქარებისა და ნასოფლარების სახით (ქალაქი ხორანთა, სოფლები უფადარა და ყალადარა), ასევე შემდგომი პერიოდის საეკლესიო (შავი მთის მონასტერი) და საფორტიფიკაციო ნაგებობების სახითაც (ციხე-ქალაქი ხორნაბუჯი, ჭოეთის ციხე-სიმაგრე, პანტიშარის და მიჯნის ყურის ხეობების საგუშაგოები). დაცულ ტერიტორიაზე გადის აბრეშუმის გზის მნიშვნელოვანი მონაკვეთი (ნათლისწყლის ხეობა, ყუმურო, ელდარის დაბლობი). საგულისხმოა, რომ ტერიტორიის ძირითადი ნაწილი შეუსწავლელია და ამ მხრივ საკმაოდ დიდია საინტერესო მომავალი აღმოჩენების პერსპექტივები.

4. გაშიშვლებული ქანების დაღეჟილ ფენებში ადვილად შესამჩნევია ზღვის მოლუსკების შემონახული ნიჟარები. ეს მოლუსკები ვაშლოვანის ყველაზე ძველი ბინადრები არიან, ჯერ კიდევ იმდროინდელი, როდესაც აქაურობა ზღვით იყო დაფარული.

5. ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე დათვის ხევი წარმოდგენილია სამხრეთული სპილოს გაქვავებული ძვალი (ყველაზე დიდი არის ბეჭის ძვალი 87 სმ, რომელიც 2 000 000 წლით თარიღდება).

მუხლი 16. ეკოსაგანმანათლებლო პოტენციალი

1. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები ვიზიტორთათვის მიმზიდველია არა მხოლოდ ეკოტურისტული და რეკრეაციული თვალსაზრისით, არამედ საკმაოდ მნიშვნელოვანი ობიექტია სამეცნიერო კვლევების წარმოებისთვისაც. იგი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ბოტანიკური თვალსაზრისით, ასევე ზოოლოგიური კვლევების ჩასატარებლად, დაცული ტერიტორიების ენტომოფაუნა საკმაოდ მრავალფეროვანია და ბევრ ახალ და იშვიათ სახეობას მოიცავს.

2. ადმინისტრაცია თანამშრომლობს საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან, სხვადასხვა კვლევით ორგანიზაციასა და უნივერსიტეტთან, ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მიმდებარე სკოლების მოსწავლეები ახორციელებენ ეკო-ტურებს ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე, განსაკუთრებით კი - არწივის ხეობაში, რაც საშუალებას აძლევთ მათ ადგილზე შეისწავლონ ბუნებასთან დაკავშირებული საკითხები და ჩამოუყალიბდეთ ბუნებაში და ექსტრემალურ პირობებში ქცევის წესები.

3. ადმინისტრაცია აქტიურად თანამშრომლობს ილია ჭავჭავაძის სახელობის უნივერსიტეტთან, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან, შავი ზღვის უნივერსიტეტთან, ქუთაისის სუბტროპიკული მეურნეობის სახ. უნივერსიტეტთან, სამხატვრო აკადემიასთან.

4. ადმინისტრაცია თანამშრომლობს დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტში არსებულ 15 საჯარო სკოლასთან, ტარდება შეხვედრები, ლექცია-სემინარები. სკოლებისათვის მომზადდა დოკუმენტური ფილმი ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების თემატიკით, ასევე ფოტოკოლაჟი ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ლანდშაფტების, ფაუნისა და ფლორის შესახებ.

5. ადმინისტრაცია თანამშრომლობს ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაციასთან, რომელთან ერთად მიმდინარეობს გარემოსდაცვითი პროექტების განხორციელება.

6. ადმინისტრაცია თანამშრომლობს ადგილობრივ არასამთავრობო გარემოსდაცვით ორგანიზაციასთან „არწივის ხეობა“ და სახეობათა კონსერვაციის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრთან „ნაკრესი“.

მუხლი 17. საზოგადოებასთან ურთიერთობა

1. საზოგადოებასთან ურთიერთობა წარმოადგენს მნიშვნელოვან მიმართულებას ადმინისტრაციისათვის. საზოგადოებასთან ურთიერთობა ხელს უწყობს დაცული ტერიტორიების დადებითი იმიჯის ჩამოყალიბებას, ზრდის საზოგადოების ინფორმირებულობას და ცნობიერებას დაცული ტერიტორიების და მასში მიმდინარე პროცესების შესახებ, რაც განაპირობებს საზოგადოების ჩართულობას დაცული ტერიტორიების განვითარებაში და ზრდის ადმინისტრაციის მენეჯმენტის ეფექტურობას.

2. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები 2003 წლიდან საზოგადოებასთან ურთიერთობის სხვადასხვა ხერხს იყენებს, როგორცაა დაცული ტერიტორიებისა და ეროვნული პარკის ვებ-გვერდი, საინფორმაციო ბროშურებისა და ბუკლეტების ბეჭდვა და გავრცელება. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიებზე სტატიების გამოქვეყნება ადგილობრივი და ცენტრალური პრესის საშუალებით. ასევე ინფორმაციის განთავსება, როგორც ქართულ, ასევე საერთაშორისო ჟურნალ-გაზეთებში, ღონისძიებების გაშუქება ადგილობრივი და ცენტრალური ტელევიზიით. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შესახებ თემატური ფილმებისა და ვიდეო რგოლების მომზადება. სარეკლამო რგოლების მომზადება და რეკლამირება ცენტრალური ტელევიზიების მეშვეობით. ტურისტულ ბაზრობებში მონაწილეობა, შეხვედრები ადგილობრივ მოსახლეობასთან, გაცნობითი ტურების მოწყობა მედიის, სასწავლო დაწესებულებების და ტურ-ოპერატორებისათვის, თანამშრომლობა სასწავლო დაწესებულებებთან, თანამშრომლობა რეგიონში არსებულ პარტნიორებთან, სხვადასხვა ღონისძიებების დაგეგმვა.

მუხლი 18. სოციალურ-ეკონომიკური ასპექტები

1. დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტის ბუნებრივ რესურსებს წარმოადგენს ნავთობი და კირქვა. სამრეწველო საწარმოებიდან უნდა აღინიშნოს სს „არწივის ხეობა“, რომელსაც შეუძლია დაახლოებით ნახევარი მილიონი ტონა კირქვის წარმოება წელიწადში. კირქვას აწარმოებს ასევე შპს „რუსთავეცემენტი“ და შპს „კალციტი“. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ნავთობის მარაგის დაზვერვისა და მოპოვების სამუშაოებს ახორციელებს ფრონტერა „ისტერნ ჯორჯია“.

2. დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტის ეკონომიკის წამყვანი დარგია სოფლის მეურნეობა, მათ შორის, მემინდვრეობა და მეცხოველეობა. მემინდვრეობიდან განსაკუთრებით განვითარებულია მარცვლეული კულტურების (ხორბალი, შვრია და ქერი), მზესუმზირის, მცირე სიმინდის, წარმოება და გადამამუშავება, ხოლო მეცხოველეობიდან მსხვილფეხა პირუტყვის მოშენება და რძის გადამამუშავება. საწარმოებიდან აღსანიშნავია: მინი რძის გადამამუშავებელი, მინი ზეთის სახდელები, მცირე წარმადობის წისქვილები, 15 სკოლა, 1 დედოფლისწყაროს რაიონული საავადმყოფო და 4 სოფლის ამბულატორია. 3 საბავშვო ბაღი, 1 კულტურის სახლი, დაახლოებით 10 საოჯახო სასტუმრო, მოქმედი რკინიგზა დამაკავშირებელი შპს-ებთან, ქალაქისა და სოფლების მოსახლეობა სულ 30 000-ია, ქალაქ დედოფლისწყაროს მოსახლეობა შეადგენს 15000 კაცს. მუნიციპალიტეტში სახნავი მიწის ფართობი 47 040 ჰა-ს შეადგენს და ყოველწლიურად მარცვლეული და ტექნიკური კულტურები ითესება.

თავი III

დაცული ტერიტორიის გრძელვადიანი მიზნები

მუხლი 19. ბუნებრივი ეკოსისტემების, ლანდშაფტებისა და ცოცხალი ორგანიზმების მდგომარეობასთან დაკავშირებული მიზნები

1. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები ცნობილია როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო დონეზე თავისი მრავალფეროვნებით და მცენარეულობის ტიპებისა და ჰაბიტატების სიმდიდრით და ასევე ცხოველთა სამყაროს მრავალფეროვნებით. დაცული ტერიტორია არის ადგილი, სადაც ადამიანის მხრიდან მინიმალური დაცვითი ღონისძიებებით ტერიტორია ბუნებრივ მდგომარეობაში ვითარდება. ხოლო ადამიანის ქმედებების შედეგად დეგრადირებული ჰაბიტატები აღდგენილია ბუნებრივ მდგომარეობასთან მიახლოებული სახით. დაცული ტერიტორიების გეოლოგიური მახასიათებლები და პალეონტოლოგიური, ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობის ადგილები დაცულია.

2. სახეობათა პოპულაციები, რის გამოც დაცული ტერიტორია ცნობილია, ჯანსაღ მდგომარეობაშია. სახეობები, რომელთა რაოდენობაც ადამიანის საქმიანობის შედეგად შემცირებული იყო, აღდგენილია იმ მდგომარეობამდე, როდესაც მათ გადაშენებას საფრთხე არ ემუქრება დაცულ ტერიტორიებზე.

3. დაცული ტერიტორიაზე სწორი მენეჯმენტის გამო მიმდინარეობს ბუნებრივი რესურსების მდგრადი სარგებლობა. კვლავ აქვს ადგილი მესაქონლეობას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე და იგი ეფუძნება სამოვრების მდგრადი მენეჯმენტის სისტემას; ტრადიციული კავშირი თუშეთსა და ვაშლოვანს შორის შენარჩუნებულია და გამოიხატება საქონლის (ცხვრის) სეზონურ გადაადგილებაში მთასა და ბარს შორის.

4. საქართველოდან და სხვა ქვეყნებიდან ბევრი ვიზიტორი სტუმრობს ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებს, რათა ისიამოვნონ მისი ბუნებით, ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობით, შემეცნებითი, სათავგადასავლო, სამეცნიერო კვლევითი, არქეოლოგიური და პალეონტოლოგიური ტურებით. ვიზიტორები მონაწილეობენ ისეთ ტურისტულ აქტივობებში, როგორიცაა: ზოოლოგიური ტურები, მათ შორის ფრინველებზე დაკვირვება, ბოტანიკური ტურები, სპორტული თევზაობა, აგროტური და სხვა. ადგილობრივი მოსახლეობა და დაცული ტერიტორიები სარგებლობენ ტურიზმიდან გენერირებული შემოსავლით. დაცული ტერიტორიები ასევე არის ადგილი, სადაც ადამიანები სწავლობენ ბუნებას, ეკოლოგიურ პროცესებს და ადამიანის მათზე დამოკიდებულებას.

5. თანამშრომლობა მიმდინარეობს ადმინისტრაციასა და აზერბაიჯანის მიმდებარე ტერიტორიებზე

პასუხისმგებელ სახელისუფლებო უწყებებს შორის, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ბუნებრივი ლანდშაფტების და მათთან დაკავშირებული სახეობების უფრო ეფექტური კონსერვაცია. ასევე თანამშრომლობენ ტრანსსასაზღვრო დაცული ტერიტორიების შექმნის საკითხებში, აგრეთვე ტრანსსასაზღვრო ტურისტული მარშრუტის ამოქმედებაში, როგორცაა ჯომარდობა მდინარე ალაზანზე, ერთობლივი სამეცნიერო და საგანმანათლებლო საქმიანობების განხორციელება.

6. ადმინისტრაციას მჭიდრო თანამშრომლობა აკავშირებს საპატრიარქოსთან - ჰერეთისა და ხორნაბუჯის ეპარქიასთან. ეპარქია ჩართულია დაცულ ტერიტორიაზე მიმდინარე საგანმანათლებლო და კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნების საქმიანობაში, რესურსების მართვაში. ადმინისტრაციის და ეპარქიის მიერ ერთობლივად დაინერგა სამომლოცველო ტურები, რომელიც დიდი მოთხოვნით სარგებლობს ადგილობრივ და უცხოელ ვიზიტორებში.

7. დაცული ტერიტორიების მართვა იგეგმება და ხორციელდება ეფექტური ადმინისტრაციის მიერ, რომელსაც აქვს საჭირო ფინანსური და ტექნიკური საშუალებები და ინფრასტრუქტურა, ასევე საჭირო ცოდნითა და გამოცდილებით აღჭურვილი თანამშრომლების აუცილებელი რაოდენობა. ადმინისტრაცია ახორციელებს კარგად შემუშავებულ მონიტორინგის სისტემას: სისტემიდან მიღებული ინფორმაცია გამოყენებულია მართვის ეფექტურობის გასარკვევად და მართვის სტრატეგიების შესასწორებლად.

მუხლი 20. საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფ გარეულ ცხოველთა და ველურ მცენარეთა გენოფონდის და ბიოლოგიური მრავალფეროვნების მდგომარეობასთან დაკავშირებული მიზნები

აღდგენილია საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი გადაშენების პირას მყოფი სახეობების პოპულაციები, ესენია: ჯეირანი და ჯიქი. დაცულ ტერიტორიაზე ფუნქციონირებს თანამედროვე სტანდარტების ვოლიერები. გამოვლენილია საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შესული მცენარეები: საკმლის ხე, აკაკი, ღვიები, სახოკიას და დემეტრის ბერყენები, ევფრატის ვერხვი (თურანულა) და სხვა, რეპრეზენტატული ადგილები, სადაც მიმდინარეობს აქტიური მონიტორინგი და ჩასმულია ბოტანიკურ ტურებში. შექმნილია სანერგეები, სადაც გამოყავთ ზემოაღნიშნული სახეობები და ხელს უწყობენ მათ გამრავლებას.

მუხლი 21. განათლებისა და მეცნიერული კვლევა-ძიებისათვის ფასდაუდებელი და შეუცვლელი ობიექტების ტერიტორიაზე შესაბამისი საველე პირობების შექმნასთან დაკავშირებული მიზნები

გამოვლენილია მერქნიან მცენარეთა იშვიათი ეკოსისტემები და საკვანძო ფლორისტულად მნიშვნელოვანი ტერიტორიები, სადაც მოწყობილია მუდმივი სანიმუშო ფართობები, დაცულ ტერიტორიებზე ცხოველთა სამაყაროს საბინადრო ადგილებში დამონტაჟებულია ფოტოხაფანგები, ზოგიერთი სახეობა სატელიტური საყელოებით არის აღჭურვილი, დაწყებულია მათ გადაადგილებებზე მონიტორინგი, შექმნილია დარგოლვისათვის სპეციალური ინფრასტრუქტურა და შეძენილია სპეციალური აღჭურვილობა, შექმნილია ელექტრონული მონაცემთა ბაზა და დანერგილია ცხოველების: ძუძუმწოვრების, ფრინველების, თევზების, რეპტილიების, ამფიბიებისა და თევზების თანამედროვე აღრიცხვის მეთოდები.

მუხლი 22. ბუნებრივ და ისტორიულ-კულტურულ გარემოში რეკრეაციის, ჯანმრთელობის დაცვისა და ტურიზმისათვის ხელსაყრელი პირობების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული მიზნები

შექმნილია თანამედროვე სტანდარტების ტურისტული ინფრასტრუქტურა, როგორც დაცულ ტერიტორიაზე, ასევე მის დამხმარე ზონაში. მოწყობილია სათანადო რაოდენობის ოჯახური სასტუმროები. ტრადიციული გამოყენების ზონაში მოწყობილია თანამედროვე ბიოფერმები, ზოგიერთ მათგანში შესაძლებელია ტურისტების განთავსება. დამყარებულია თანამშრომლური ურთიერთობები კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროსთან და ტურისტულ სააგენტოებთან, ინფორმაცია ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შესახებ გავრცელებულია საერთაშორისო მნიშვნელობის საიტებსა და საინფორმაციო ლიტერატურაში. დანერგილია ტურები ისტორიულ-კულტურული ძეგლების ჩართვით.

მუხლი 23. ტრადიციული სამეურნეო საქმიანობის დაცვის, აღდგენისა და განვითარების ხელშეწყობასთან და თვითმყოფადი ისტორიულ-კულტურულ გარემოს შენარჩუნებასთან დაკავშირებული მიზნები

1. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების დიდი ნაწილი, ნათელი ტყეები, სტეპებისა და ნახევარუდაბნოს ეკოსისტემები საუკუნეების მანძილზე ტრადიციულად გამოიყენებოდა საზამთრო საძოვრებად. XX საუკუნეში საბჭოთა ეკონომიკის დროს ეკოსისტემებმა დეგრადაცია განიცადეს საძოვრების არაადეკვატური გამოყენების გამო, თუმცა დღემდე ინარჩუნებენ თვითაღდგენის მაღალ პოტენციალს.
2. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები წარმოადგენს ბუნებასა და ადამიანს შორის ამ რეგიონში საუკუნეების მანძილზე ჩამოყალიბებული ჰარმონიული ურთიერთობის თვალსაჩინო მაგალითსა და ლოგიკურ შედეგს - შენარჩუნებული და, თუ მიზანშეწონილი და შესაძლებელია, აღდგენილია: ბუნებრივი რესურსების (პირველ რიგში საძოვრების) მდგრად გამოყენებაზე დაფუძნებული ტრადიციული საქმიანობები, რაც ხელს არ უშლის საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი სახეობების გენოფონდის ეფექტურ და გრძელვადიან შენარჩუნებას.
3. მრავალი წლის განმავლობაში ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ტყეები ადგილობრივი მოსახლეობისათვის წარმოადგენდა ხის მერქნული რესურსით სარგებლობის წყაროს. ამჟამად სათბობი შეშით (ფიჩხით) სარგებლობს მხოლოდ ტრადიციული გამოყენების ზონაში არსებული ზამთრის ბინები და სოფ. საბათლოს მოსახლეობა.
4. დაცული ტერიტორიები ხელს უწყობს მწყემსებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის კეთილდღეობას და უზრუნველყოფს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ბუნებრივი რესურსებით მდგრად სარგებლობას მათი სასიცოცხლო მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. მეორე მხრივ, ხდება ბუნებრივი რესურსების „არამომხმარებლურ“ გამოყენებაზე დაფუძნებული ალტერნატიული შემოსავლების (მაგ. წარმატებით ვითარდება ბუნებაზე ორიენტირებული ტურიზმი) და რესურსების დამზოგავი ტექნოლოგიების დანერგვა.
5. მდინარე ალაზანზე განვითარებულია მდგრადი სპორტული და სამოყვარულო თევზაობა.

მუხლი 24. ბუნებრივი რესურსების მდგრად სარგებლობასთან დაკავშირებული მიზნები

1. დაცულ ტერიტორიაზე სწორი მენეჯმენტის საფუძველზე მიმდინარეობს ბუნებრივი რესურსების მდგრადი სარგებლობა. კვლავ აქვს ადგილი მესაქონლეობას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე და იგი ეფუძნება საძოვრების მდგრადი მენეჯმენტის სისტემას; ტრადიციული კავშირი თუშეთსა და ვაშლოვანს შორის შენარჩუნებულია და გამოიხატება საქონლის (ცხვრის) სეზონურ გადაადგილებაში მთასა და ბარს შორის.
2. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ტყეების ინვენტარიზაციის საფუძველზე და ტყის რესურსების მდგრადი სარგებლობისა და ტყეების კონსერვაციის პრინციპებზე შედგენილი ტყის მენეჯმენტის გეგმით განსაზღვრულია საშუალო მერქნის რაოდენობა.

მუხლი 25. ადმინისტრაციის განვითარებასთან დაკავშირებული მიზნები

1. თანამშრომლობა მიმდინარეობს ადმინისტრაციასა და აზერბაიჯანის მიმდებარე ტერიტორიებზე პასუხისმგებელ სახელისუფლებო უწყებებს შორის, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ეკოლოგიური ლანდშაფტების და მათთან დაკავშირებული სახეობების უფრო ეფექტური კონსერვაცია. ასევე თანამშრომლობენ ისეთი ტრანსსასაზღვრო ტურისტული მარშრუტის ამოქმედებაში, როგორიცაა ჯომარდობა მდინარე ალაზანზე.
2. ადმინისტრაციას მჭიდრო თანამშრომლობა აკავშირებს საპატრიარქოსთან - ჰერეთისა და ხორნაბუჯის ეპარქიასთან. ეპარქია ჩართულია დაცულ ტერიტორიებზე მიმდინარე საგანმანათლებლო და კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნების საქმიანობაში, რესურსების მართვაში. ადმინისტრაციის და ეპარქიის მიერ, ერთობლივად დაინერგა სამომლოცველო ტურები, რომელიც დიდი მოთხოვნით სარგებლობს ადგილობრივ და უცხოელ ვიზიტორებში. დაცული ტერიტორიების მართვა იგეგმება და ხორციელდება ეფექტური ადმინისტრაციის მიერ, რომელსაც აქვს საჭირო ფინანსური და ტექნიკური საშუალებები და ინფრასტრუქტურა, ასევე საჭირო ცოდნითა და გამოცდილებით აღჭურვილი თანამშრომლების აუცილებელი რაოდენობა. ადმინისტრაცია ახორციელებს კარგად შემუშავებულ მონიტორინგის სისტემას: სისტემიდან მიღებული ინფორმაცია გამოყენებულია მართვის ეფექტურობის გასარკვევად და მართვის სტრატეგიების

მუხლი 26. მენეჯმენტის გეგმის ზოგადი პრინციპები

დაცულ ტერიტორიებზე გავლენას ახდენენ მრავალმხრივი ბუნებრივი მოვლენები და პროცესები, მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია დაცული ტერიტორიების განსაკუთრებულ ფასეულობაზე განხორციელებული მოკლე და გრძელვადიანი გავლენები, რომელთა შორის აღსანიშნავია ბუნებრივად და ხელოვნურად გაჩენილი ხანძრები და კლიმატის ცვლილება. ადმინისტრაციამ უნდა შეინარჩუნოს ბალანსი და ერთის მხრივ, ნება დართოს დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიური მდგომარეობის განსასაზღვრად ბუნებრივი პროცესების განვითარებას და მეორე მხრივ, ყურადღება გაამახვილოს იმ განსაკუთრებულ ფასეულობებზე, რომლის დაცვაზე, კონსერვაციასა და მოვლა-პატრონობაზე პასუხისმგებელია სააგენტო. სააგენტო მართავს დაცულ ტერიტორიებს შემდეგი ზოგადი პრინციპების შესაბამისად:

ა) ხანძრების აღკვეთა და კონტროლი: პერიოდულად, ბუნებრივად გაჩენილი ხანძრები წარმოადგენენ დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიური მდგომარეობის განმსაზღვრელ ფაქტორს. დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტი ხშირად აღიარებს, რომ ხანძრები წარმოადგენენ ბუნებრივი პროცესების ნაწილს და თვლიან, რომ ამ შემთხვევაში არ არის საჭირო არავითარი ჩარევა. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შემთხვევაში უკონტროლო ხანძრებმა შეიძლება საფრთხე შეუქმნას იმ ეკოლოგიურ ფასეულობებს, რომლებიც მეტად დაფასებულია ვიზიტორთა მხარდი რაოდენობისაგან, კერძოდ, ველური მცენარეები და ცხოველები და სასიამოვნო პეიზაჟი, ბუნებრივი რესურსები, რომელზეც ჯერ კიდევ ბევრი ადგილობრივი მოსახლეა დამოკიდებული, აქედან გამომდინარე, ადმინისტრაცია გააგრძელებს ქმედებების განხორციელებას, რათა აღკვეთილ და შესუსტებულ იქნეს ბუნებრივად და ხელოვნურად გაჩენილი ხანძრებისაგან მიყენებული ზიანი, ასევე შეამცირებს ადამიანის მიერ ხანძრის გაჩენის და მისგან გამოწვეული ზიანის საფრთხეს (დანართი N5).

ბ) კლიმატის ცვლილებები, მათ შედეგებთან ადაპტაცია და შედეგების შერბილება: ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების კლიმატი განიცდის ცვლილებას, ამ ცვლილებას ადგილი ექნება მომავალშიც, რაც გამოწვეული იქნება გლობალური დათბობით რაც თავის თავად გამოწვეულია ნახშირორჟანგის და სხვა ე.წ. სათბური გაზების ანთროპოგენური ემისიებით. მაკრო და მიკრო გარემო, რომელიც მისაღები და ჩვეულია დაცული ტერიტორიების მცენარეებისა და ცხოველებისათვის შეიცვლება. ვერტიკალური კლიმატური ზონები გადაიწევენ მაღლა, მცენარეები და ცხოველები, რომლებიც ადაპტირებულნი არიან ამჟამინდელ პირობებს საფრთხის წინაშე აღმოჩნდებიან. სახეობები, რომლებიც გავრცელებულნი არიან დაბალ ზონაში, გადაადგილდებიან ზემოთ და შეიქმნება ახალი კომპლექსები, ის სახეობები, რომლებიც უკეთესად იქნებიან ადაპტირებულნი ახალ პირობებთან დაცული ტერიტორიების გარედან მიგრირდებიან დაბალ ზონაში. ის სახეობები, რომლებიც გავრცელებულია მაღალ ზონაში შესაძლოა გაუჩინარდნენ დაცული ტერიტორიებიდან. ადმინისტრაცია უძღურია წინ აღუდგეს კლიმატის ამ ცვლილებებს. არსებობს გარკვეული ქმედებები, რომლის მეშვეობითაც ადმინისტრაციას შეუძლია შეანელოს კლიმატის მავნე გავლენის შედეგი სახეობებსა და ეკოსისტემებზე. მაგ. ძირითადი მერქნიანი სახეობების უფრო მოქნილი გენოტიპების იდენტიფიცირება და გავრცელება, მაგრამ გარკვეული ცვლილებები არსებულ ჰაბიტატებსა და სახეობებში მაინც გარდაუვალია. ადმინისტრაცია გააგრძელებს კლიმატის მონიტორინგს და ხელს შეუწყობს კვლევით სამუშაოებს, რაც შეეხება კლიმატის ცვლილების შედეგს, დაცული ტერიტორიების ჰაბიტატებსა და სახეობებზე და ასევე აწარმოებს დისკუსიებს თუ რა სახით არის შესაძლებელი კლიმატის შედეგებისადმი ადაპტაცია და მისი უარყოფითი გავლენების შესუსტება.

თავი IV

დაცული ტერიტორიის სიტუაციური ანალიზი

მუხლი 27. ბუნებრივი რესურსების კონსერვაცია და მდგრადი სარგებლობა

1. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების დაარსებამდე, ეკოლოგიური ფასეულობები მთელი რიგი საფრთხეების ქვეშ იმყოფებოდა:

ა) ტყის ჭრა საშუაშე მასალად იწვევდა ტყეების სერიოზულ დეგრადაციას, მონადირეების მიერ უკანონოდ

ხორციელდებოდა ნადირის მოპოვება;

ბ) ცხოველები ფრთხედნენ მანქანებისაგან, რომლებიც მოძრაობდნენ დაცულ ტერიტორიებზე გამავალ გზებზე;

გ) აკრძალული საშუალებებით ხდებოდა თევზის მოპოვება მდინარე ალაზანზე, ასევე ადგილი ჰქონდა ველური ყვავილების შეგროვებას, როგორც გასაყიდად, ასევე პირადი მოხმარებისათვის;

დ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის საზღვრის ფარგლებში ტრადიციული სამოვრები დეგრადირებულია შინაური საქონლის მიერ გადაჭარბებული ძოვების გამო; მწყემსების ძაღლები, რომლებიც იცავენ საქონელს, ამავე დროს აფრთხოვენ მსხვილ პუძუმწოვრებს. მწყემსების მიერ სამოვრების პროდუქტიულობის გაზრდის მიზნით ხდება მათი გადაწვა;

ე) ტურისტების არაადეკვატური მართვით გამოწვეული გავლენა, იშვიათი და გადაშენების პირას მისული ტყის ნობათის მოგროვება, სათუთ ტერიტორიებზე საინფორმაციო ნიშნებისა და ღობეების არარსებობა;

ვ) დაცული ტერიტორიების საზღვრებთან არსებული ქვიშის მოპოვება და კირქვის კარიერები აზიანებდა იშვიათი სახეობების და მნიშვნელოვანი ფრინველების საბუდარ ადგილებს. მთლიანი ტერიტორია იყო ნავთობის ძიებასა და მოპოვებაზე ლიცენზიის გაცემის საგანი.

2. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების დაარსებამ შექმნა პირობები ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი სარგებლობისათვის. წინა მენეჯმენტის გეგმის საშუალებით საფრთხეებისა და ზეწოლების გათვალისწინებით განისაზღვრა შემდეგი სტრატეგიები:

ა) ეროვნული პარკის დაყოფა სხვადასხვა ფუნქციონალურ ზონებად, რომლის დროსაც თითოეული ზონისათვის განსაზღვრული იყო სპეციფიკური მიზნები და სარგებლობის წესები;

ბ) კანონის აღსრულების სტრატეგია;

გ) კომუნიკაციის სტრატეგია;

დ) კონსერვაციისა და აღდგენის სტრატეგიები კონკრეტული ჰაბიტატებისა და სახეობებისათვის.

3. წინა მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების პერიოდში დაცული ტერიტორიების ტრადიციული გამოყენების ზონაში სოფ. საბათლოს მოსახლეობის შემთხვევითი უზრუნველყოფის მიზნით 2007-2010 წლებში გაიცა 1 314.57 კმ.მ. სათბობი შემა აკაციის პლანტაციებიდან. 2011-2012 წლების ზამთრის სეზონისათვის მოსახლეობისათვის არ მომხდარა საშუალო მერქნის გაცემა, საშუალო რესურსების არარსებობის გამო.

4. მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების პერიოდში აიკრძალა ნადირობა მთელ დაცულ ტერიტორიაზე, რამაც ხელი შეუწყო ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას და გამრავლებას.

5. მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების პერიოდში მდ. ალაზანზე ბრაკონიერული მეთოდებით თევზის უკონტროლოდ მოპოვების აღკვეთის მიზნით აიკრძალა უკანონო თევზაობა. შედეგად ვიზიტორებს მიეცათ საშუალება (წარმატებული) სპორტული თევზაობისა.

6. ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონაში, ბუნების მართვადი დაცვის ზონაში და აღდგენის ზონაში გადაჭარბებული ძოვება ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ბიომრავალფეროვნებისათვის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საფრთხეა. მეორე მხრივ, შინაური ცხოველები საკვების მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს მტაცებლებისათვის, სწორედ ამიტომ შინაური ცხოველები ეკოსისტემის ნაწილად იქცა.

7. ვაშლოვანის ეროვნული პარკის აღდგენის ზონაში ქურციკის აღდგენისათვის მოეწყო ვოლიერი. ქურციკების აღდგენა მნიშვნელოვანია ადგილობრივი ბიომრავალფეროვნებისათვის.

8. წინა მენეჯმენტის გეგმით WB/GEF პროექტის ფარგლებში გათვალისწინებული იყო ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიებიდან მწყემსის ბინების გადატანა სხვა ალტერნატიულ სამოვრებზე, გარდა ტრადიციული გამოყენების ზონისა. აღნიშნული ქმედება ვერ განხორციელდა.

მუხლი 28. ეკოტურიზმი

1. ადმინისტრაციამ WB/GEF - ის დაფინანსებით განხორციელებული საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების პროექტის ფარგლებში უზრუნველყო ტურისტული ინფრასტრუქტურის კეთილმოწყობა, რომლის შემადგენლობაში შედის:

ა) ადმინისტრაციული შენობა და ვიზიტორთა ცენტრი ქ. დედოფლისწყაროში, სადაც ხორციელდება ვიზიტორთა ინფორმაციული უზრუნველყოფა პარკის საშუალებებსა და ტურისტულ შეთავაზებებზე, ასევე ვიზიტორს საშუალება აქვს გაეცნოს ვიზიტორთა ცენტრში არსებულ ექსპოზიციებსა და მეტი ინფორმაცია მიიღოს ეროვნული პარკის, მისი შექმნისა და ისტორიის, ფლორისა და ფაუნის, პარკის რეგიონში არსებული ღირსშესანიშნაობების შესახებ;

ბ) 4 შესასვლელი ინტეგრირებული რეინჯერების სადგურთან (ვაშლოვანის, ცენტრალური შესასვლელის, შავი მთის, კაკლის ყურის დაცვის სადგური). აღნიშნულ დაცვის სადგურებში მოსაწყობია ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შესახებ საინფორმაციო კუთხე;

გ) 7 საპიკნიკე ადგილი (დათვის ხევი, ვაშლოვანი, ცენტრალური ბუნგალოები, მიჯნისყურე, ტახისწყალი, შავი მთა, კაკლის ყურე) საპიკნიკე მაგიდებით, ცეცხლის დასანთები ადგილებით, ტუალეტებით და სანაგვე ურნებით;

დ) საინფორმაციო ცენტრი (ვიზიტორთა ცენტრი შედგება სასტუმროსგან და საინფორმაციო ცენტრისგან);

ე) დროებითი საცხოვრებელი 7 ადამიანისათვის ადმინისტრაციის შენობაში (სასტუმროში არის 4 ნომერი – ერთი ერთადგილიანი და ორი ორადგილიანი ნომერი, აგრეთვე ლუქსი ორ ადამიანზე);

ვ) 16 ორკაციანი თავშესაფარი (ბუნგალო), რომელიც მდებარეობს სამ სხვადასხვა ადგილას (ნათლისწყლის ხეობაში 9 ცენტრალური ბუნგალო, მიჯნისყურის ჭალაში – 6 ბუნგალო, ტახისწყლის ჭალაში – 1 ბუნგალო) (დანართი N4);

ზ) 4 საკემპინგო ადგილი (ვაშლოვანი, შავი მთა, მიჯნისყურე, კაკლის ყურე), თითოეული განკუთვნილი 20 ადამიანისათვის და ცეცხლის დასანთები ადგილით, ტუალეტითა და სანაგვე ურნებით;

თ) 3 ძირითადი სამანქანე გზა ულამაზესი ხედებით;

ი) 3 გადასახედი ადგილი (ერთი მოწყობილი გადასახედი ვაშლოვანში, უსახელოსა და შავი მთის გადასახედი);

კ) 7 სალაშქრო ბილიკი.

2. ადმინისტრაციის მიერ ვიზიტორებისათვის ორგანიზებულია და შეთავაზებულია შემდეგი სახის მომსახურებები:

ა) სათავგდასავლო ლაშქრობები;

ბ) ფრინველებზე დაკვირვება;

გ) საავტომობილო ტურები;

დ) ინტეგრირებული ტურები - (სამანქანე და საფეხმავლო ტურები ერთად);

ე) ხატვა ველურ ბუნებაში;

ვ) ფოტო და ვიდეო სესიები;

ზ) ტრადიციული ხელნაკეთობების გამოფენა;

თ) სპორტული თევზაობა;

ი) ბროშურები და საინფორმაციო მასალა პარკის შესახებ, განახლებული ვიზიტორთა ცენტრი, საკონფერენციო დარბაზი, საგამოფენო დარბაზი საინტერპრეტაციო დაფებით;

კ) ბუნგალოების, ვიზიტორთა ცენტრის სასტუმროს, საკარვე ადგილებისა და სხვა მომსახურების დაჯავშნა;

ლ) სპეციალური აღჭურვილობის გაქირავება (კარვები, საძილე ტომრები, ზურგჩანთები, ჭოგრითები);

მ) ეკოსაგანმანათლებლო ტურები - ვაშლოვანის ეროვნული პარკის მიერ შეთავაზებულია სხვადასხვა სახის ეკოსაგანმანათლებლო და შემეცნებითი ტურები ასაკობრივი ჯგუფის გათვალისწინებით;

ნ) კულტურული ტურები - ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები მდიდარია ისტორიულ-კულტურული ძეგლებით. ეროვნული პარკის ერთ-ერთი ბილიკი მიჰყვება გზას, რომელიც გამოყენებული იყო ქეთევან დედოფლის მიერ სპარსეთში გამგზავრებისას. ტური მორგებულია ინდივიდუალურად ვიზიტორთა ჯგუფის ინტერესებს (დანართი N11).

ო) ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები ახდენს საინტერპრეტაციო, საინფორმაციო და სხვა მასალებით უზრუნველყოფას.

ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ინფრასტრუქტურის რუკა, დანართი N4;

3. ვიზიტორთა აქტივობა დაცულ ტერიტორიებზე:

ა) პარკში პირველი ოფიციალური ტურისტული სეზონი გაიხსნა 2007 წელს და მიღებულ იქნა ვიზიტორთა შედარებით მცირე რაოდენობა – 632 ვიზიტორი. ვიზიტორთა რაოდენობა ყოველწლიურად მატულობს და 2012 წელს შეადგინა 7320 ვიზიტორი. ვიზიტორთა 80% წარმოადგენდნენ საქართველოს მოქალაქეებს. უცხო ქვეყნის ვიზიტორებიდან ჭარბობს გერმანიისა და პოლონეთის ქვეყნების მაცხოვრებლები. დანარჩენი ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებიდან, ასევე მნიშვნელოვნად იზრდება ტურისტების რაოდენობა აშშ-დან და აზიის ქვეყნებიდან;

ბ) პარკის ყველაზე აქტიური ტურისტული სეზონი არის გაზაფხული და შემოდგომა. სეზონის პიკი არის აპრილი და ოქტომბერი;

გ) პარკის მოსახლეობლად მთავარი მოტივაცია, როგორც ეს აღნიშნულია ვიზიტორთა გამოკითხვებში, არის: 1. ფლორა, ფაუნა და ბიომრავალფეროვნება, 2. პარკის ლანდშაფტები, 3. მოგზაურობის კარგი და უსაფრთხო შესაძლებლობა, ასევე ადგილობრივი ტრადიციები და კულტურული მემკვიდრეობა. ამ კვლევის შედეგები შეესაბამება დღევანდელ ტურისტულ პროდუქტს, რომელსაც პარკი სთავაზობს ვიზიტორებს.

4. გამომდინარე იქედან, რომ ადმინისტრაციას და მოსახლეობას არ ჰყავთ ცხენები გასაქირავებლად, საცხენოსნო ტურები არ არის შეთავაზებული. ჯომარდობა მდინარე ალაზანზე შეთავაზებული იქნა რამოდენიმე წლის განმავლობაში, მაგრამ ამჟამად მისი შეთავაზება აღარ ხდება, რადგან მდინარე მდებარეობს საერთაშორისო სასაზღვრო ზონაში. საქართველოს საზღვრის დაცვის პოლიციამ გამოთქვა მზადყოფნა ამ აქტივობის აღდგენაზე სააგენტოსთან ერთობლივი ძალისხმევის საშუალებით.

5. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების დაარსების შემდეგ ადგილობრივი მოსახლეობა ჩართულია ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ვიზიტორებისათვის მომსახურების მიწოდებაში. კერძოდ, დაცულ ტერიტორიებზე გადაადგილებისას ვიზიტორები გიდსა და მძღოლს ადგილობრივი მოსახლეობიდან ქირაობს. ასევე ვიზიტორები ღამის გასათევად ქირაობენ ოჯახური ტიპის სასტუმროებს. მსოფლიო ბანკის დახმარებით მცირე გრანტების პროგრამის ფარგლებში, ქ. დედოფლისწყაროში მოწყობილია 7 საოჯახო სასტუმრო, რომელშიც შესაძლებელია განთავსდეს 70-მდე ვიზიტორი, გარდა ამისა, დედოფლისწყაროში ფუნქციონირებს კიდევ 3 სასტუმრო, სადაც არის შესაძლებლობა 20-მდე ვიზიტორის განთავსებისა. საერთო ჯამში შესაძლებელია 90-მდე ვიზიტორის განთავსება.

6. ეკოტურიზმის განვითარებისათვის ადმინისტრაციის მიერ ცენტრალური ბუნგალოების წყლით უზრუნველყოფის მიზნით მდ. მლაშეწყლიდან 900 მეტრის მანძილზე წყალგაყვანილობის ქსელი მოეწყო. ამჟამად ბუნგალოები სრულად უზრუნველყოფილია ტექნიკური წყლით.

7. მიჯნის ყურის ბუნგალოებისათვის მოეწყო ჭა (ტუმბოთი) და მიუერთდა ბუნგალოების წყალგაყვანილობის

ქსელს. ამჟამად ბუნგალოები სრულად უზრუნველყოფილია ტექნიკური წყლით.

8. 2012 წლის ნოემბრის თვეში გარემონტდა ცენტრალურ ბუნგალოებში სამი ბუნგალო, სამომავლოდ საჭიროა გარემონტდეს დარჩენილი 13 ბუნგალოც.

9. ტურიზმიდან და ვიზიტორთა მომსახურებიდან მიღებული შემოსავალი:

ა) ეროვნულ პარკში ფასების სისტემა - ამჟამად არ არსებობს ეროვნულ პარკში შესვლის გადასახადი. ვიზიტორები იხდიან გადასახადს მხოლოდ პარკის მიერ მოწოდებული მომსახურებისათვის, როგორცაა: ღამისთევა სასტუმროში, ტურისტულ თვაშესაფრში, კარავში და აღჭურვილობის ქირაობა. არ არის გადასახადი დაჯავშნაზე. ფასები ფიქსირებულია, თუმცა 10-კაციან ჯგუფებზე არის გარკვეული ფასდაკლება. არ არის განსაკუთრებული შეთავაზება ტუროპერატორებისათვის ან მომსახურების საათობრივი ანაზღაურება;

ბ) ვიზიტორთა მომსახურებიდან მიღებული შემოსავალი დაცულ ტერიტორიებში 2007-2012 წლებში შეადგენდა:

შემოსავლების სახეები		2007წ	2008წ	2009წ	2010წ	2011წ	2012წ
ღამისთევა	საკარვე ადგილი		35	855	620	765	2101
	თავშესაფარი (ბუნგალო)		720	3780	4955	4345	6415
	სასტუმრო ვიზიტორთა ცენტრში		1390	2520	4950	7405	15665
გასაქირავებელი ტურისტული აღჭურვილობა	კარავი		0	0	63	10	70
	სამილე ტომარა			20	10		50
	პარალონი		0	0	0	0	0
	ზურგჩანთა		0	0	0	0	0
	საპიკნიკე ადგილი		60	0	0	0	0
	ჭოგრითი		315	230	50	60	45
ცხენი			140	0	0	0	0
გიდი			840	1680	680	0	0
საკონფერენციო დარბაზი			0	200	230	130	780
ავტომობილი			525	0	0	0	0
შემოწირულობა		0	0	0	0	28.1	16.15
სულ		1000	4025	9285	11558	12743.1	25142.15

გ) 2011-2012 წლებში ადმინისტრაციას არ ჰქონდა ხელშეკრულება გაფორმებული მომსახურებების მომწოდებლებთან (გიდის მომსახურება, მანქანით მომსახურება). შესაბამისად, შემოსავალი ამ მომსახურებებიდან არ შემოსულა ეროვნული პარკის ადმინისტრაციაში.

10. ტურიზმსა და ვიზიტორთა მომსახურებასთან დაკავშირებული პრობლემები და შესაძლებლობები:

ა) შემოსავალი:

ა.ა) ამჟამად ეროვნული პარკის ტურისტული მომსახურებიდან მიღებული შემოსავალი დაბალია. არ არსებობს შესვლის გადასახადი, ვიზიტორები იხდიან მიწოდებული სერვისის მომსახურებების გადასახადს, როგორცაა ღამისთევის გადასახადი და აღჭურვილობის ქირაობის თანხა;

ა.ბ) იმისათვის, რომ მოხდეს პარკის შემოსავლების ზრდა, საჭიროა შეთავაზებების გაფართოება. უნდა დამზადდეს გასაყიდი პროდუქცია: სუვენირები პარკზე და რეგიონზე, ქუდეები და მაისურები ეროვნული პარკის ლოგოთი, ბროშურები ეროვნული პარკის მცენარეების, ცხოველებისა და ფრინველების შესახებ. ფილმები ეროვნული პარკის შესახებ, Puzzle-ები ბავშვებისათვის.

ბ) არსებული 15 ტურისტული თავშესაფარი საჭიროებს ელექტროენერგიით უზრუნველყოფას და არსებული ჰელიოსისტემების განახლებას, აგრეთვე სხვა ტუალეტებისა და საშხაპეების მოწყობას.

მუხლი 29. ეკო-განათლება

1. ადმინისტრაციის მიერ განსახორციელებელი ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამა წარმოადგენს მისი საზოგადოებასთან ურთიერთობის სტრატეგიის ნაწილს. პროგრამაში ჩართულები არიან: სკოლის მოსწავლეები და მასწავლებლები, უნივერსიტეტის სტუდენტები და ლექტორები, რომლებიც მონაწილეობენ ეკოსაგანმანათლებლო ღონისძიებებში. ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა ეკოსაგანმანათლებლო და გარემოსდაცვით ღონისძიებებში, ხელს შეუწყობს დაცული ტერიტორიების მდგრად მართვას, ამისთვის საჭიროა სპეციალური ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება სხვადასხვა ასაკის მიზნობრივი ჯგუფებისთვის. ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამის მიზანია:

ა) მოსახლეობის ფართო ფენების მიერ დაცული ტერიტორიების მნიშვნელობისა და როლის გაზიარება, როგორც ქვეყნის, ასევე ადამიანის მომავლისთვის და მათ მიერ ჩვენი ქვეყნის ბუნებრივი მემკვიდრეობის დაცვის იდეის მხარდაჭერა;

ბ) მოსახლეობის ფართო ფენებში მაღალი ეკოლოგიური ცნობიერების ჩამოყალიბება;

გ) მოსახლეობის ჩართულობის მაღალი დონე გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაწყვეტის მიზნით;

დ) მოსახლეობის ფართო ფენების თანადგომა დაცულ ტერიტორიებზე ეკოლოგიური პირობების გაუმჯობესების ხელშეწყობის მიზნით.

2. ველური ბუნების და ეკოსისტემების სრული გაგებისთვის ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამა ითვალისწინებს ინტერპრეტაციის სხვადასხვა ფორმას. ხაზს უსვამს რა დაცული ტერიტორიების როლსა და მნიშვნელობას ბიომრავალფეროვნების დაცვის საქმიანობაში. პროგრამა მხარს უჭერს სკოლებში, უმაღლეს სასწავლებლებში მიმდინარე საგანმანათლებლო პროგრამებს გარემოს დაცვის შესახებ, ასევე მიზნობრივ და საინტერესო ინფორმაციის გავრცელებას ვიზიტორთა და ადგილობრივ მოსახლეობას შორის.

3. ადმინისტრაცია დაარსების დღიდან თანამშრომლობს დამხმარე ზონის საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან. ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამაში ჩართულები არიან ძირითადად სკოლის მოსწავლეები და მასწავლებლები, უნივერსიტეტის სტუდენტები და ლექტორები.

4. ყოველწლიურად აქტიურად იმართება ღონისძიებები დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტის სკოლებში სხვადასხვა სახის ეკოლოგიური პრობლემის თემატიკით, როგორცაა დაბინძურების პრობლემა და ა.შ.

5. 2003-2005 წლებში ადმინისტრაციის მიერ ჩატარებულ ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობებში მონაწილეობა მიიღო 90-მა მოსწავლემ და სტუდენტმა ადგილობრივი ხუთი სკოლიდან და თბილისის ერთი უნივერსიტეტიდან. ხოლო 2010 წელს ეკოსაგანმანათლებლო ღონისძიებებში მონაწილეობა რაოდენობა გაიზარდა 1 468-მდე (მათ შორისაა 500 – მდე ადგილობრივი სკოლის მოსწავლე და 45 მასწავლებელი), 468 ადგილობრივმა მოსახლემ მონაწილეობა მიიღო დასუფთავების ღონისძიებაში, დაახლოებით 300 ადამიანმა მონაწილეობა მიიღო ეკო-ტურებში.

6. 2010 წელს ადმინისტრაციის წარმომადგენლების მიერ მოსახლეობის ეკოსაგანმანათლებლო ცნობიერების ამაღლების მიზნით ჩატარებულ ღონისძიებებში მონაწილეობა მიიღო 1 468 ადამიანმა, რაც დაახლოებით 16,3-ჯერ აღემატება 2003 წლის მაჩვენებელს (90 კაცი).

7. დღევანდელი მდგომარეობით ადმინისტრაციის მიერ განხორციელებულ ეკოსაგანმანათლებლო საქმიანობებში ჩაერთო 17 საგანმანათლებლო დაწესებულება, მათ შორის: დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტის 5 საჯარო სკოლა, თბილისის 7 საჯარო სკოლა, შავი ზღვის უნივერსიტეტი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ზოოპარკის საგანმანათლებლო ცენტრი „მეტაზოა“.

8. ადმინისტრაციას გააჩნია საჭირო ინფრასტრუქტურა და აღჭურვილობა, რომელიც საშუალებას აძლევს ნაყოფიერი ეკოსაგანმანათლებლო და შემეცნებითი საქმიანობა აწარმოოს საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან ერთად. ადმინისტრაციულ შენობაში ფუნქციონირებს საგამოფენო დარბაზი, რომელიც აღჭურვილია საინფორმაციო დაფებით. ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამა ითვალისწინებს ეკოსემინარებს, გაკვეთილებს ველზე, ეკო-თამაშებს, რომელიც გათვლილია სხვადასხვა ასაკობრივ ჯგუფებზე და დონეებზე. ასევე ეწყობა პრეზენტაციები და დოკუმენტური ფილმის ჩვენება - საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე.

9. ადმინისტრაციას შესწევს უნარი, რომ სხვადასხვა დაინტერესებულ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით

გაიზარდოს ღონისძიებების და მასში ჩართული ადამიანთა რაოდენობა. ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამის დაგეგმვის დროს გასათვალისწინებელია: ხელმისაწვდომი რესურსები; პროგრამის დასაბუთება იმ კუთხით, თუ როგორ აისახება პროგრამა დაცული ტერიტორიების გრძელვადიან მიზნებზე; პროგრამის განხორციელების ალტერნატიული საშუალებები, ზოგიერთი აქტივობის განსახორციელებლად პარტნიორი ორგანიზაციების დახმარება, მაგალითად, როგორცაა „დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაცია“, რათა იმ შეზღუდული რესურსებით, რომელიც განსაზღვრულია ადმინისტრაციისათვის, შესაძლებელი იყოს სხვა ღონისძიებების განხორციელება.

10. არასამთავრობო ორგანიზაცია „ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაცია“ შეიქმნა 2009 წლის 22 სექტემბერს ბუნების დაცვის მსოფლიო კავშირის სამხრეთ კავკასიის პროგრამული ოფისის მიერ და შექმნის მომენტიდან აქტიურად ჩაერთო ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მხარდამჭერ საგანმანათლებლო საქმიანობაში. ორგანიზაციამ ადმინისტრაციის თანამშრომლებთან ერთად განახორციელა შემდეგი ღონისძიებები:

ა) ბუკლეტების, ბროშურების, საინფორმაციო ფურცლების გამოცემა, შეხვედრების ორგანიზება სხვადასხვა დაინტერესებულ პირებთან (ადგილობრივი თვითმმართველობა, ფერმერები, მონადირეები) და სხვა. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მართვაში მოსახლეობის ჩართვისა და დაცული ტერიტორიების მიზნების შესახებ ინფორმაციის გავრცელება;

ბ) მეგობართა ასოციაციის წევრები ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების რეინჯერებთან ერთად ახორციელებს ბუნების ძეგლის „არწივის ხეობის“ დაცვას იქ არსებული ინფრასტრუქტურის მოვლა-პატრონობას.

მუხლი 30. საზოგადოებასთან ურთიერთობა

1. დაცული ტერიტორიების შექმნის შემდგომ, სააგენტომ და ადმინისტრაციამ განახორციელეს ღონისძიებები, რომლებიც მიზნად ისახავდა ადგილობრივი მოსახლეობის, ადგილობრივი, რეგიონალური და ეროვნული დონის ხელისუფლების წარმომადგენლებისა და სხვა გავლენის მქონე უწყებების გათვითცნობიერებას დაცული ტერიტორიების ფასეულობების საკითხებში და ინფორმაციის მიწოდებას იმ პრობლემებზე, რომლებსაც ადმინისტრაცია აწყდება. ღონისძიებები მოიცავდა საზოგადოების ინფორმირებას დაცული ტერიტორიების შესახებ სატელევიზიო და საეთერო გამოსვლების და გაზეთების მეშვეობით, ასევე ადგილი ჰქონდა სხვადასხვა ქვეყნის დიპლომატიური კორპუსისა და მთავრობის წარმომადგენლებთან შეხვედრებსა და საუბრებს, მზადდებოდა საინფორმაციო ბუკლეტები, კალენდრები, მაისურები და სხვა სარეკლამო მასალა.

2. სააგენტომ შექმნა ერთიანი ვებგვერდი, რომლის მეშვეობითაც ხდება ინფორმაციის გავრცელება ყველა დაინტერესებული მხარისათვის.

3. წინა მენეჯმენტის გეგმა ასევე ითვალისწინებდა ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიის რადიო სადგურს, მაგრამ აღნიშნული არ განხორციელებულა თანხების უქონლობის გამო. წლიურ სოციალურ გამოკვლევებზე დაყრდნობით, რომელიც განხორციელდა სააგენტოს მიერ, ადგილობრივი მოსახლეობა უფრო გათვითცნობიერებულია ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ფასეულობებში და აქვს უფრო პოზიტიური განწყობა ადმინისტრაციის მიმართ, ვიდრე ეს იყო დაცული ტერიტორიების შექმნისა და წინა მენეჯმენტის გეგმის განხორციელებამდე. საზოგადოების განწყობის გაუმჯობესებას შესაძლოა ხელი შეუწყოს მცირე გრანტების პროგრამის განხორციელებამ საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების პროექტის (მსოფლიო ბანკი/გარემოს გლობალური ფონდი) ფარგლებში, რომელიც დაეხმარა ადგილობრივ მოსახლეობას საარსებო პირობების გაუმჯობესებაში. მიუხედავად ყოველივე ამისა, როგორც ეს უკვე აღინიშნა მე-4 თავში, კანონდარღვევებს ისევ აქვს ადგილი.

მუხლი 31. საკანონმდებლო ბაზის აღწერა

ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების იმართება შემდეგი საკანონმდებლო აქტებით:

ა) „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონი;

ბ) „თუშეთის, ბაწარა-ბაბანეურის, ლაგოდეხის და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის

შესახებ“ საქართველოს კანონი;

გ) „საქართველოს „წითელი ნუსხისა“ და „წითელი წიგნის“ შესახებ“ საქართველოს კანონი;

დ) „საქართველოს ტყის კოდექსი“;

ე) „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“ საქართველოს კანონი;

ვ) „გარემოს დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი.

მუხლი 32. ადმინისტრაციის მდგომარეობა

1. დაცული ტერიტორიების შექმნისას, წინა მენეჯმენტის გეგმის შემუშავებისას გათვალისწინებული იყო, რომ ადმინისტრაციას უნდა ჰყოლოდა 44 თანამშრომელი, მათ შორის 28 თანამშრომლისგან შემდგარი რეინჯერთა გუნდი, საინფორმაციო, ინტერპრეტაციისა და ვიზიტორთა სამსახურებისათვის განსაზღვრული იყო ოთხი თანამშრომელი; ვიზიტორთა სამსახური, ეკოგანათლების სპეციალისტი და ბუნებრივი რესურსების ორი სპეციალისტი. 2010-2011 წლებში ადგილი ჰქონდა მნიშვნელოვან საკადრო ცვლილებებს, კერძოდ, შეიცვალა დირექტორი, ბუღალტერი, უფროსი რეინჯერი, სამი რეინჯერი და ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტი, ამჟამად ვაკანტურია ადმინისტრაციის უფროსის შტატი. 2013 წლის მდგომარეობით ადმინისტრაციაში დასაქმებულია 33 ადამიანი.

2. ადმინისტრაციის სტრუქტურა სააგენტოს ტერიტორიული ადმინისტრაციების ტიპური დებულების თანახმად:

ა) ადმინისტრაციას მართავს და ხელმძღვანელობს დირექტორი, რომლის პასუხისმგებლობის ქვეშაა ორი ძირითადი სტრუქტურული დანაყოფი: დაცვის განყოფილება და ადმინისტრაციული განყოფილება;

ბ) დაცვის განყოფილება პასუხისმგებელია პატრულირებაზე, გრძელვადიანი მონიტორინგის ქმედებებზე და უკანონო ქმედებების აღმოფხვრაზე, ასევე დაცვის განყოფილება ჩართულია ეკოსაგანმანათლებლო, სამეცნიერო კვლევა-მონიტორინგისა და ვიზიტორთა უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საქმიანობებში;

გ) ადმინისტრაციული განყოფილება პასუხისმგებელია დაგეგმვისა და ბიუჯეტის, ფინანსური მართვისა და ბუღალტრული აღრიცხვის, ვიზიტორთა მომსახურების და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებისა და ეკოსაგანმანათლებლო ქმედებების კოორდინირებაზე. ამყარებს კონტროლს შრომით დისციპლინაზე, ასევე ამყარებს კონტაქტებს უცხოეთის შესაბამისი პროფილის ორგანიზაციებთან, უზრუნველყოფს ადმინისტრაციის საქმიანობის შესახებ შეხვედრების ორგანიზებას, ადმინისტრაციის ქონება-აღრიცხვას და მოვლა-პატრონობას.

3. FFI და NACRES-ის მიერ 2009 წელს ჩატარებულმა ტრენინგმა და რესურსების საჭიროებების შეფასებამ, რომელიც განხორციელდა ევროგაერთიანების მიერ დაფინანსებული საქართველოს მტაცებელთა კონსერვაციის პროექტის ფარგლებში გამოავლინა შემდეგი დამატებითი თანამშრომლების საჭიროება: ბუნებრივი რესურსების სარგებლობის სპეციალისტი, ინტერპრეტაციის სპეციალისტი, ინფრასტრუქტურის მოვლა-პატრონობის სპეციალისტი, ცხრა დამატებითი რეინჯერი. ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტის თანამდებობა შევსებულ იქნა 2010 წელს ვეტერინარის მიერ, ქურციკების რეინტროდუქციის პროგრამის განხორციელების მიზნით.

4. მიუხედავად ჩატარებული ტრენინგებისა, ადმინისტრაციას მაინც არ აქვს საკმარისი ცოდნა და გამოცდილება, რომელიც საჭიროა მონიტორინგისათვის, მონიტორინგის მონაცემების ინტერპრეტაციისათვის, კონსერვაციისა და რესურსის მართვის სტრატეგიების შემუშავებისა და განხორციელებისათვის. საჭიროებების შეფასებამ, რომელიც განხორციელდა 2009 წელს FFI/NACRES-ის მიერ, გამოავლინა ტრენინგის საჭიროება შემდეგ საკითხებში: საძოვრების სავსე მონიტორინგი, კომპეტენციის სტანდარტები, გარემოსდაცვითი განათლება, რეინჯერების კვალიფიკაციის ამაღლების კურსები, სამაშველო მომსახურების გაწევა, იარაღები, ოთახის დაჯავშნის სისტემა, იჯარების გაცემა, ინტერპრეტაციის გამოცდილება, გის-ი და მასში მონაცემთა შეტანა, გარემოს ინტერპრეტაცია, საძოვრების კვლევა, საძოვრების მართვა, ფოტოგრაფირება, ადამიანებთან ურთიერთობა, ხანძარსაწინააღმდეგო ქმედებები, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთ ზემოთ აღნიშნულ თემაზე ადმინისტრაციას სხვა დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციებთან ერთად ჩაუტარდა წვრთნები დაცული ტერიტორიების განვითარების პროექტისა და აშშ შინაგანი დეპარტამენტის საერთაშორისო ტექნიკური დახმარების პროგრამის ფარგლებში. კადრების

ცვლილების გამო აუცილებელია სისტემატიური წრთვები.

5. სააგენტოს, სახეობათა კონსერვაციის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის (NACRES) და საერთაშორისო ორგანიზაცია ფაუნა და ფლორა ევრაზიის პროგრამის (FFI) შორის გაფორმდა ხელშეკრულება, ხელშეკრულების ფარგლებში „ნაკრესი“- „FFI“-სთან ერთად, ევროკომისიის ფინანსური მხარდაჭერით განახორციელებს პროექტს: „საქართველოს დაცული ტერიტორიების შესაძლებლობების გაუმჯობესება და ადგილობრივი თემის ჩართვა საქართველოს უნიკალური და საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის და დაცვის პროცესში“. პროექტის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა ადმინისტრაციის შესაძლებლობების გაძლიერების ხელშეწყობა.

6. პროექტის ფარგლებში 2012 წლის დეკემბერში ქურციკების ვოლიერში (ბულა მოედანი) მოხდა მრავალფუნქციური დაცვის სადგურის გახსნა.

7. დაცვა – პატრულირება:

ა) დაცვა და პატრულირება ხორციელდება ადმინისტრაციის დაცვის განყოფილების რეინჯერთა მიერ. დღეისათვის დაცვის განყოფილება შედგება განყოფილების უფროსის, ორი უფროსი რეინჯერის და 23 რეინჯერისგან. თითოეული უბნისა და დაცვის სადგურისათვის (რვა სადგელამისო მუდმივმოქმედი რეინჯერთა დაცვის სადგური: ვაშლოვანის, ცენტრალური შესასვლელის, ცენტრალური ბუგალოების, მიჯნისყურის, ვოლიერის, შავი მთის, კაკლის ყურის, ჰერეთის ფონის) ადმინისტრაციის მიერ განსაზღვრულია ყოველკვირეული პატრულირების მარშრუტები. რეინჯერები დადგენილი გრაფიკის მიხედვით პატრულირებას ახორციელებენ ამ მარშრუტების მიხედვით.

ბ) ადგილზე რეინჯერთა პატრულირების გარდა, 2012 წლის სექტემბრის თვიდან საერთაშორისო ორგანიზაცია ფაუნა და ფლორა ევრაზიის პროგრამის (FFI) დახმარებით ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების დაცვის ეფექტურად განხორციელების მიზნით დაიწყო ტერიტორიის ინტენსიური პატრულირება წინასწარ დაგეგმილი სამანქანო საპატრულო მარშრუტების მიხედვით. პატრულირებას ავტომანქანით ახორციელებს დაცვის განყოფილების ოთხი გამოცდილი თანამშრომელი ორ ჯგუფად. საპატრულო ჯგუფი უზრუნველყოფილია ველზე საჭირო აღჭურვილობით (იარაღი, GPS, ფოტოაპარატი და სხვა). ველზე პატრულირება ხორციელდება ჯგუფების მონაცვლეობით (დანართი N6). აღნიშნული პროექტი ხელს შეუწყობს ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე სამართალდამრღვევთა მოქმედების არეალის შეზღუდვას და ასევე, არალეგალური ქმედებების გამოვლენისა და დამნაშავეების ხელშეშლის საშუალებაც იქნება.

გ) დღეისათვის დაცულ ტერიტორიაზე აშენებულია 6 დაცვის სადგური, 4 საჯინიბო, ხოლო 2 ბუნგალო ნათლისწყლის ხეობაში და მიჯნის ყურეში გამოყენებულია დაცვის სადგურად. ტერიტორიაზე დამონტაჟებულია საგზაო-საორიენტაციო და სასაზღვრო ნიშნულები. დაცვის განყოფილებას გააჩნია სამი ერთეული სატრანსპორტო საშუალება, 11 ცხენი შესაბამისი აღჭურვილობით. დაცვის განყოფილება უზრუნველყოფილია მაღალი დონის სავსე რადიოკავშირგაბმულობის საშუალებებით, თუმცა ჰელიოსისტემების აკუმულატორების მწყობრიდან გამოსვლის გამო (მოძველდა), მათი ექსპლუატაცია ვეღარ ხერხდება, რეინჯერებს გააჩნიათ ზაფხულისა და ზამთრის სავსე ფორმები, გარკვეული სავსე აღჭურვილობა (დანართი N4).

დ) რეინჯერთა სამსახური აღჭურვილია 3 ავტომანქანით (ორი Nissan pickup და ერთი YAZ-31519) და 11 ცხენით. ავტომობილი YAZ-31519 შეძენილია 2003 წელს, ხოლო Nissan pickup-ები 2007 წელს. რთულ სავსე პირობებში ავტომანქანების ექსპლუატაციის გამო, ხშირია მანქანების რემონტის საჭიროება. განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაშია ავტომანქანა YAZ-31519, რომელიც საჭიროებს შეცვლას.

ე) დღეისათვის ადმინისტრაციას გააჩნია შემდეგი ხანძარსაწინააღმდეგო აღჭურვილობა, რომლებიც გადანაწილებულია დაცვის სადგურებზე: უნიფორმა (შარვალი, ქურთუკი, ჩაფხუტი, ფეხსაცმელი) – 7 ერთეული, ცეცხლმაქრი ზურგჩანთა 10 ერთეული;

ვ) ადმინისტრაციას აქვს საჭიროება ჰქონდეს ავტომანქანაზე დამონტაჟებული წყლის სახანძრო ავზი შემწოვი ტუმბოთი, ცეცხლმაქრი ბალონები, ბარები.

ზ) ხანძრები წლების მიხედვით:

ზ.ა) 2007 წელი: 20 აგვისტოს, 1 და 28 სექტემბერს ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მიმდებარე საძოვრებზე (პატარა შირაქი) მოხდა ხანძარი. დაცული ტერიტორიის ფარგლებში 15 ჰექტარზე დაიწვა ბალახოვანი საფარი (საძოვარი) და ერთეული ხეები;

ზ.ბ) 2008 წელი: 11 – 12 აგვისტოს დაცული ტერიტორიების მიმდებარე საძოვრებზე გაჩნდა ხანძარი (ტახისწყლის ხეობის სათავეები). დაცული ტერიტორიის ფარგლებში 10 ჰექტარზე დაიწვა ბალახოვანი საფარი (საძოვარი);

ზ.გ) 2009 წელი: 17 – 18 თებერვალს და 13 მარტს ვაშლოვანი-ნათლისწყლის უბნის ფათერაკის ხევის ტერიტორიაზე გაჩნდა ხანძარი. რამდენიმე ჰექტარზე დაიწვა ბალახოვანი საფარი (საძოვარი) და რამდენიმე ერთეული საკმლის ხე;

ზ.დ) 2010 წელი: 28 ივლისს ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მიმდებარე საძოვრებზე (პატარა შირაქი) მოხდა ხანძარი. დაცულ ტერიტორიაზე შემოსვლამდე ხანძარი ლიკვიდირებულ იქნა. 27 მარტს ნათლისწყლის ხეობის ქვედა წელში გაჩნდა ხანძარი. დაიწვა ორი ჰექტარი საძოვარი.

ზ.ე) 2011 წელი: 10 ივლისს ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მიმდებარე პატარა შირაქის სახნავ ფართობებში გაჩნდა ხანძარი. დაცულ ტერიტორიაზე შემოსვლამდე ხანძარი ლიკვიდირებულ იქნა. 15 ივლისს ჰერეთის ფონის მიმდებარე საძოვრებზე და 24 ივლისს კაკლის ყურის მიმდებარე სახნავ ფართობებში გაჩნდა ხანძარი. ხანძარი დროულად იქნა ლიკვიდირებული. 3 ოქტომბერს არწივის ხეობის ბუნების ძეგლის მიმდებარე ბუჩქნარში გაჩენილი ხანძარი დროულად იქნა ლიკვიდირებული;

ზ.ვ) 2012 წელი: 10 მარტს ჩაიბულაყის ხეობაში, 18 – 19 მარტს ალფადარა-შავი მთის მონაკვეთზე, 22 მარტს ნათლისწყლის ხეობაში, 21 - 22 და 24 აპრილს ვაშლოვანის ნაკრძალის მიმდებარე საძოვრებზე გაჩენილი ხანძარი დროულად იქნა ლიკვიდირებული. დაიწვა საძოვარი. დაცულ ტერიტორიას ზიანი არ განუცდია. 30 – 31 ივლისს ჩაიბულაყის ხეობაზე ხანძრის შედეგად დაიწვა დაახლოებით 1000 ჰექტარი ფართობი, ძირითადად საძოვარი, ბუჩქნარი. დაიწვა რამდენიმე ასეული საკმლის და ღვიის ხეები. ხანძრის შედეგად მიყენებული ზიანის რაოდენობამ შეადგინა 38023.45 ლარი. 31 დეკემბერს ნათლისწყლის ხეობაში გაჩენილი ხანძარი დროულად იქნა ლიკვიდირებული.

თ) სამაშველო ღონისძიებების თვალსაზრისით ხშირად არის საჭიროება კლიმატური პირობების (წყალდიდობები ჭალებში, ტალახი, დიდთოვლობა) და ტრანსპორტისათვის რთული რელიეფი გამო, დახმარება აღმოვეჩინოთ ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების დასათვალისწინებლად ჩამოსულ ვიზიტორებს.

ი) სამომავლოდ დაგეგმილია ხანძრების კონტროლის მიზნით დაცულ ტერიტორიაზე და მოსაზღვრედ მიმდებარე არენდატორებთან, ფერმერებთან, მეზობლებთან შეხვედრა-საუბრების მოწყობა. ხანძარსაშიშ პერიოდში უნდა გაძლიერდეს ტერიტორიის პატრულირება და მონიტორინგი.

კ) როგორც წარსულში, ისე დღევანდელ დღეს დაცული ტერიტორიების რესურსებით მოსარგებლეები ძირითადად წარმოდგენილი არიან თუში მეცხვარეების, მემროხეების, მეჯოგეების სახით. დაცულ ტერიტორიაზე არსებულ საძოვრებს (ნოემბერი - მაისის პერიოდში) 45 ფერმა იყენებს. ფერმების შენობების უმეტესობა პრივატიზირებულია. გადაჭარბებული მოვება ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ბიომრავალფეროვნებისათვის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საფრთხეა. მეორე მხრივ, შინაური ცხოველები საკვების მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს მტაცებლებისათვის, სწორედ ამიტომ შინაური ცხოველები ეკოსისტემის ნაწილად იქცა.

ლ) სპორტული თევზჭერის მოყვარულები თევზის ჭერისთვის აქტიურად იყენებენ მდინარე ალაზანს (მიჯნის ყურე, ტახისწყალი).

8. კვლევა-მონიტორინგი:

ა) წინა მენეჯმენტის გეგმის მიერ იდენტიფიცირებულ იქნა სამეცნიერო თვალსაზრისით პრიორიტეტული მიმართულებები, რომელიც ორიენტირებული იქნებოდა ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა: მიმდინარე ბუნებრივი პროცესების შესწავლა, კონსერვაციული ღონისძიებების განსაზღვრისათვის სამეცნიერო ბაზის შექმნა, აღსადგენი ქმედებების და მდგრადი რესურსებით სარგებლობის ქმედებების გამოვლენისათვის დახმარება. ადმინისტრაცია შესაბამისი რესურსების არ არსებობის გამო თავად არ აწარმოებს სამეცნიერო კვლევებს. იგი ხელს უწყობს სხვა ორგანიზაციების სამეცნიერო კვლევებს და თავად ორიენტირებულია მონიტორინგზე.

ბ) წინა მენეჯმენტის გეგმით გათვალისწინებულ პერიოდში განხორციელდა შემდეგი კვლევითი სამუშაოები:

ბ.ა) სატყეო მიმართულებით შესწავლილია ნათელი ტყეები, ქუდიანი და პათოგენური სოკოები, ვაშლოვანის

სახელმწიფო ნაკრძალის მცენარეული საფარი, სპეციალური კვლევა საქართველოს „წითელი ნუსხის“ სახეობაზე - თურანულსა და მის არეალის შესახებ. ეროვნული მუზეუმის სპეციალისტების მიერ მნიშვნელოვანი პალეონტოლოგიური და არქეოლოგიური კვლევები ჩატარდა, შედეგად გაკეთდა მნიშვნელოვანი აღმოჩენები. უცხოელი მკვლევარების მიერ განხორციელდა ენტომოლოგიური კვლევები. საბაზისო კვლევები აღმოსავლეთ საქართველოს დაცული ტერიტორიებისათვის მენეჯმენტისათვის NACRES მიერ იქნა ჩატარებული, შედეგად მომზადდა ფლორისა და ფაუნის სისტემატიკური სიები და მნიშვნელოვანი პოპულაციების მდგომარეობა;

ბ.ბ) 2007 წელს საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების პროექტის ფარგლებში (გარემოს გლობალური ფონდი/მსოფლიო ბანკი) ACTA Consultants-მა განახორციელა ვაშლოვანის ეროვნული პარკის სამოვრების მდგომარეობისა და მასზე განხორციელებული ზეწოლების შესწავლა. კვლევის შედეგები გამოყენებულ იქნა ACTA Consultants-ს მიერ მოვების წესების შემუშავებისას;

ბ.გ) 2010 წელს, საქართველოს მტაცებელთა კონსერვაციის პროექტის ფარგლებში, FFI განახორციელეს კვლევა დაცული ტერიტორიების ფარგლებში და მიმდებარე თემებში ფერმერების დამოკიდებულება მსხვილ მტაცებელთა მიმართ;

ბ.დ) რესურსების არსებობის შემთხვევაში საჭირო იქნება კვლევების ჩატარება შემდეგ საკითხებზე:

ბ.დ.ა) თევზის სახეობების შესწავლა მდინარე ალაზანში, რათა დადგინდეს მათი პოპულაციები და შეიქმნას მეცნიერულად დასაბუთებული საფუძველი სპორტული თევზჭერისათვის კვოტის განსასაზღვრად;

ბ.დ.ბ) სამოვრების ეკოლოგიური მდგომარეობის, პროდუქტიულობისა და გამტარუნარიანობის დამატებითი შესწავლა, რათა შეიქმნას საფუძველი სამოვრების მართვის წესების შესამუშავებლად;

ბ.დ.გ) კლიმატური ცვლილებების ბუნებრივ პროცესებზე გავლენისა და დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიური ფასეულობების შესწავლა;

ბ.დ.დ) ტურიზმის გამტარუნარიანობის შესწავლა, რათა შეიქმნას საფუძველი მდგრადი ტურიზმის განვითარებისათვის;

ბ.დ.ე) საქართველოს უნიკალური და საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია დაცული ტერიტორიების გასაძლიერებლად ტრადიციული მომთაბარე მოსახლეობის მონაწილეობით.

თავი V

ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიის კატეგორიების რეჟიმი და ზონირება

მუხლი 33. დაცული ტერიტორიის კატეგორიების ზონების ჩამონათვალი

1. ვაშლოვანის სახელმწიფო ნაკრძალი არ მოიცავს ზონებს.

2. ვაშლოვანის ეროვნული პარკი მოიცავს მკაცრი დაცვის ზონას, მართვადი დაცვის ზონას, აღდგენის ზონას, ტრადიციული გამოყენების ზონას, ვიზიტორთა ზონას, ადმინისტრაციულ ზონას (დანართი N2):

ა) ბუნების მკაცრი დაცვის ზონა - ბუნების მკაცრი დაცვის ზონის ტერიტორია მოიცავს უსახელო მთის მასივს, მასთან დაკავშირებულ ნათლისწყლის (ლეკისწყალის) ქვედა ნაწილს, მიჯნისყურის ხეობას მთლიანად და ალაზნის ჭალის ტყეების მარჯვენა ნაწილს. ზონა თვითრეგულირებადი ეკოსისტემაა, შედარებით ნაკლებად შეცვლილი, შერჩენილი ბუნებრივი ფორმითა და ეკო-ტურიზმისა და სამეცნიერო კვლევის ობიექტად გადაქცევის არაჩვეულებრივი შესაძლებლობით. ზონის ტერიტორიაზე იშვიათი და საფრთხის წინაშე მყოფი ცხოველები ბინადრობენ (ფოცხვერი), ასევე მსხვილი ძუძუმწოვრები (დათვი, მგელი) და ფრინველები (სვავი, ორბი) ზონის ბუნებრივი ლანდშაფტების მრავალფეროვნება და ველური ფორმები არაჩვეულებრივ პირობებს ქმნის რეკრეაციის განვითარებისათვის; ამასთან ბუნებრიობა და თვითრეგულირებადი შესაძლებლობა დიდ სამეცნიერო ინტერესს აღძრავს. ამგვარად, ყოველივე ეს მოითხოვს ძლიერ დაცვას.

ბ) აღდგენის ზონა - აღდგენის ზონის ტერიტორია მოიცავს ყუმუროს დაბლობს, ბუდა მოედანს რომელიც მიმართულია ვაშლოვანის ქვაბულის სამხრეთ-აღმოსავლეთისკენ. საკმლის ხის კორომები, რომელიც გავრცელებული იყო ბუდა მოედანზე თითქმის მთლიანად განადგურებულია. ნახევრად უდაბნოს ფიტოცენოზმა პირვანდელი სახე დაკარგა ჭარბი ძოვების გამო. აღნიშნული ტერიტორია მნიშვნელოვანია, რადგანაც იქ გვხვდებოდა გადაშენების პირას მყოფ ძუძუმწოვართა კლასის წარმომადგენელი – ქურციკი. ამ ტერიტორიის ბუნებრივი მდომარეობა მისი პოპულაციის აღსადგენად სასურველ პირობებს ქმნის. ქურციკის აღსადგენად სპეციალური პროგრამის განხორციელებაა დაგეგმილი.

გ) ვიზიტორთა ზონა - ზონა მოიცავს ვიზიტორთა მომსახურებისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის: ვიზიტორთა ცენტრის და საინფორმაციო ცენტრების, შესასვლელების, საკემპინგო და პიკნიკის ადგილების, თავშესაფრების (ბუნგალოების), ნავმისადგომების, გზების, საცხენოსნო და საფეხმავლო ბილიკების მიმდებარე კომპაქტურ ტერიტორიებს. ბუნება ნაკლებად დაზარალებულია აღნიშნულ ფართობებზე. ამ ტერიტორიაზე საგანმანათლებლო და რეკრეაციულ საქმიანობებთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურა განვითარებულია იმ ზღვრამდე, რომ ბუნების შეცნობა ვიზიტორების მიერ მოხდეს ოპტიმალური გარემოებების პირობებში.

დ) ადმინისტრაციის ზონა - ზონა ფარავს შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ტერიტორიებს, რომლებიც ადმინისტრაციის მიერ გამოიყენება დაცვის ზომების, მომსახურების, კონტოლისა და უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. ადმინისტრაციული ცენტრები მდებარეობს ეროვნულ პარკში (ნათლის წლის ტერიტორიაზე) და ქ. დედოფლისწყაროში. რეინჯერთა სადგურებია: „ჰერეთის ფონი“ - მდ. ალაზნთან, „შავი მთა“ - შავ მთაზე, „ცენტრალური“ - ეროვნული პარკის ცენტრალურ შესასვლელში, „ვაშლოვანი“ - ნაკრძალთან, „დათვის ხევი“- დათვის ხევის ბილიკთან, „ჯუმას ყურე“ - ალაზნის ჭალის ბუნების ძეგლზე, „არწივის ხეობა“ - არწივის ხეობის ბუნების ძეგლის ხორნაბუჯის უბანზე.

ე) ტრადიციული გამოყენების ზონა - ტრადიციული გამოყენების ზონა მოიცავს ჩოლოელთხევის დასავლეთ ნაწილს, ლეკისწყლის ხეობას მლაშე წყაროებიდან პატარა ოლემდე, დასავლეთ და ჩრდილოეთ სამოვრებს, რომლებიც ესაზღვრება შავ მთას; ალაზნის ჭალების ტყეებს ჯუმას ყურემდე (ჭალებში ძოვება აკრძალულია) ბუდდალოს სამოვრებამდე. ზონა შექმნილია იმისთვის, რომ დააკმაყოფილოს ადგილობრივი მოსახლეობის უცვლელი ეკონომიკური ინტერესები ბუნებრივი რესურსების ტრადიციული მეთოდებით.

3. ტახტი-ტეფას, არწივის ხეობისა და ალაზნის ჭალის ბუნების ძეგლებში არ არის განსაზღვრული ზონები.

მუხლი 34. დაცული ტერიტორიების კატეგორიებისა და ზონების ფართობი და საზღვრები

1. დაცული ტერიტორიების კატეგორიების ფართობი:

ა) ვაშლოვანის სახელმწიფო ნაკრძალის ფართობია- 10 142 ჰა;

ბ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ფართობია- 24 598 ჰა;

გ) არწივის ხეობის ბუნების ძეგლის ფართობია -100 ჰა;

დ) ტახტი ტეფას ბუნების ძეგლის ფართობია - 9,7 ჰა;

ე) ალაზნის ჭალის ბუნების ძეგლის ფართობია - 204 ჰა.

2. ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ზონირება (დანართი 2):

ა) მკაცრი დაცვის ზონის ფართობია - 1936,38 ჰა;

ბ) აღდგენის ზონა - 466,8 ჰა;

გ) ტრადიციული გამოყენების ზონა - 22077,8 ჰა;

დ) ვიზიტორთა ზონა - 107 ჰა;

ე) ადმინისტრაციული ზონა - 22 ჰა.

მუხლი 35. ტერიტორიების თითოეულ კატეგორიაში და ზონაში დაშვებული საქმიანობების ჩამონათვალი

1. ვაშლოვანის ნაკრძალში „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, დაშვებულია შემდეგი საქმიანობები:

ა) არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა (სამეცნიერო და საგანმანათლებლო, იდენტიფიკაციისა და გამრავლების მიზნით: მცირე რაოდენობის საჰერბარიუმო და საკოლექციო მასალის, მცენარეთა ნაწილების, თესლებისა და ბოლქვების, უხერხემლო და მცირე ზომის ხერხემლიანი ცხოველების ამოღება);

ბ) საგანმანათლებლო საქმიანობა;

გ) სამსახურეობრივი მოვალეობების განხორციელების მიზნით, ვაშლოვანის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის პერსონალის ავტო-მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით შეზღუდული გადაადგილება;

დ) მონიტორინგის სამუშაოების წარმოება (სანიმუშაო ფართობების მოწყობა და მუდმივი დაკვირვების წარმოება, ცხოველებისა და მცენარეების პოპულაციების მდგომარეობის შეფასება და დაკვირვება, აღრიცხვა/ინვენტარიზაცია და სხვა);

ე) საკადასტრო სამუშაოების განხორციელება;

ვ) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარება (დაცვის ინფრასტრუქტურის და სახანძრო პირსების მოწყობა, მავნებლებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა და სხვა).

2. ვაშლოვანის ეროვნულ პარკში დაშვებული ქმედებები:

ა) მკაცრი დაცვის ზონაში „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, დაშვებულია შემდეგი საქმიანობები:

ა.ა) არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევების ჩატარება (სამეცნიერო და საგანმანათლებლო, იდენტიფიკაციისა და გამრავლების მიზნით: მცირე რაოდენობის საჰერბარიუმო და საკოლექციო მასალის, მცენარეთა ნაწილების, თესლებისა და ბოლქვების, უხერხემლო და მცირე ზომის ხერხემლიანი ცხოველების ამოღება);

ა.ბ) მონიტორინგის სამუშაოების ჩატარება (სანიმუშაო ფართობების მოწყობა და მუდმივი დაკვირვების წარმოება, ცხოველებისა და მცენარეების პოპულაციების მდგომარეობის შეფასება და დაკვირვება, აღრიცხვა/ინვენტარიზაცია და სხვა);

ა.გ) სამსახურეობრივი მოვალეობების განხორციელების მიზნით, ვაშლოვანის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის პერსონალის ავტო-მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით შეზღუდული გადაადგილება;

ა.დ) საკადასტრო სამუშაოების ჩატარება;

ა.ე) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარება (დაცვის ინფრასტრუქტურის და სახანძრო პირსების მოწყობა, მავნებლებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა და სხვა).

ბ) აღდგენით ზონაში „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, დაშვებულია შემდეგი საქმიანობები:

ბ.ა) ვიზიტორთა გადაადგილება;

ბ.ბ) არამანიპულაციური და მანიპულაციური სამეცნიერო კვლევების ჩატარება;

ბ.გ) მონიტორინგის სამუშაოების ჩატარება (სანიმუშაო ფართობების მოწყობა და მუდმივი დაკვირვების წარმოება, ცხოველებისა და მცენარეების პოპულაციების მდგომარეობის შეფასება და დაკვირვება, აღრიცხვა/ინვენტარიზაცია და სხვა);

ბ.დ) ეკოსისტემების და ბუნებრივი რესურსების აღდგენასთან დაკავშირებული აქტიური მართვის ღონისძიებების (მანიპულაციების) ჩატარება, მათ შორის ინფრასტრუქტურის სხვადასხვა (ვოლიერები, სანერგეები და სხვა) მოწყობა;

ბ.ე) ვეტერინარული და ეპიზოტიური დაავადებების გამორცხვის მიზნით იკრძალება ვოლიერების გარშემო შინაური პირუტყვის მოვება 100 მ-რის ზოლში;

ბ.ვ) მცენარეების აღდგენის მიზნით გარკვეული რაოდენობის თესლებისა და კალმების შეგროვება;

ბ.ზ) სამსახურებრივი მოვალებების განხორციელების მიზნით, ვაშლოვანის სახელმწიფო ნაკრძალის ადმინისტრაციის პერსონალის ავტო-მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით შეზღუდული გადაადგილება;

ბ.თ) საკადასტრო სამუშაოების ჩატარება;

ბ.ი) რეჟიმის დაცვასთან დაკავშირებული ფიზიკური დაცვის, სამაშველო და სხვა აუცილებელი ღონისძიებების გატარება;

ბ.კ) დაშვებული საქმიანობის ფარგლებში ნებისმიერი სახის მუდმივი ან დროებითი მოწყობილობების და ნიშნების სპეციალური უფლების საფუძველზე დადგმა;

ბ.ლ) უმოტორო ტრანსპორტით (ცხენით, ფეხით, და ა.შ.) გადაადგილება;

ბ.მ) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარება (დაცვის ინფრასტრუქტურის და სახანძრო პირსების მოწყობა, მავნებლებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა და სხვა);

ბ.ნ) საქონლის მოვება და სატრანზიტო გადარეკვა იმ ადგილებში, სადაც არ არის წარმოდგენილი ანტროპოგენური ჩარევით დაზიანებული ტერიტორიები;

გ) ტრადიციული გამოყენების ზონაში „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, დაშვებულია შემდეგი საქმიანობები:

გ.ა) ტერიტორიაზე ეკოლოგიური წონასწორობის შენარჩუნება;

გ.ბ) ტერიტორიაზე არსებული ეკოსისტემებისა და მის ფარგლებში გავრცელებულ გარეულ ცხოველთა და ველურ მცენარეთა სახეობების კონსერვაცია, მოვლა და აღდგენა;

გ.გ) ტერიტორიის ჰიდროლოგიური სისტემის დაცვა და მონიტორინგი, ტყის ეკოსისტემების დაცვა და აღდგენა;

გ.დ) მანიპულაციური და არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა;

გ.ე) საგანმანათლებლო საქმიანობა;

გ.ვ) აღდგენითი ღონისძიებების განხორციელება;

გ.ზ) სამსახურებრივი მოვალების განხორციელების მიზნით, ავტო - მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით შეზღუდული გადაადგილება;

გ.თ) მონიტორინგის სამუშაოთა განხორციელება;

გ.ი) საკადასტრო სამუშაოთა განხორციელება;

გ.კ) ვიზიტორთა კონტროლირებადი და რეგლამენტირებული დაშვება;

გ.ლ) დაცვისა და ეკოტურიზმისათვის აუცილებელი ინფრასტრუქტურის შექმნა და სარგებლობა;

გ.მ) გადაადგილება ფეხით და ცხენით, ნაწილობრივ სახეშეცვლილი ბუნების ტერიტორიაზე, ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით ავტოსატრანსპორტო საშუალებებით;

გ.ნ) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარება (სახანძრო პირსების მოწყობა, ხანძარსაშიში ტერიტორიების ჩახერგილობისაგან გაწმენდა, მავნებლებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა და სხვა);

გ.ო) მიმდებარე დასახლებული პუნქტების მოსახლეობის პირადი მოხმარებისათვის, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, პირადი მოხმარების მიზნით, ტყის არამერქნული რესურსებით სარგებლობა, ტყის მერქნიანი მცენარეების პროდუქტებით სარგებლობა, ხის მეორეხარისხოვანი მასალებით სარგებლობა, სოციალური ჭრების შედეგად მიღებული მერქნით სარგებლობა (არსებული რესურსის გათვალისწინებით გამოყოფილი ტყეკაფიდან ერთ კომლზე გაიცემა 5 მ³-მდე საშუალო მერქანი), მოვება (ტყით დაუფარავ ფართობებზე), „ტყითსარგებლობის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 20 აგვისტოს №242 დადგენილებით დამტკიცებული წესის 27¹ მუხლის პირველი პუნქტის „ა“, „ბ“, „გ“, „დ“ და „ე“ ქვეპუნქტებით განსაზღვრულ შემთხვევებში, სპეციალური დანიშნულებით ტყითსარგებლობა და ამავე ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული არსებული ობიექტების ფუნქციონირებისთვის, რეკონსტრუქციის (რეაბილიტაციის) ან დემონტაჟისთვის მიწის სამუშაოების და/ან სპეციალური ჭრების ჩატარება, 27³ მუხლის შესაბამისად, აგრეთვე საქართველოს კანონმდებლობით დაშვებული სხვა საქმიანობა;

გ.პ) საფუტკრეების მოწყობა;

გ.ჟ) სპორტული და სამოყვარულო თევზჭერა;

გ.რ) ტრადიციულ ზამთრის საძოვრებზე მწყემსებისთვის და ტურისტებისთვის ტრადიციული თავშესაფრების, აგრეთვე შინაურ ცხოველთა სადგომების მოწყობა;

გ.ს) გადასარეკი ტრასების მოწყობა მცირე ინფრასტრუქტურით (დასარწყულბელი, დასასვენბელი) და სხვა;

გ.ტ) კანონმდებლობით დაშვებული სხვა საქმიანობა.

დ) ვიზიტორთა ზონაში „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, დაშვებულია შემდეგი საქმიანობები:

დ.ა) ეკოტურიზმისა და რეკრეაციის მიზნით ვიზიტორთა კონტროლირებადი დაშვება;

დ.ბ) სათავგადასავლო-რეკრეაციული საქმიანობა (მაღალი გამავლობის ავტომობილებით მოძრაობა, ცხენოსნობა, გასაბერი ტივებით და ნავებით დაშვება, სეზონურობის და კვოტების მკაცრ ჩარჩოებში ანკესის და სასროლი ბადის გამოყენებით თევზაობა);

დ.გ) ეკოსაგანმანათლებლო საქმიანობის განხორციელება;

დ.დ) ეკოსისტემების და ბუნებრივი რესურსების აღდგენასთან დაკავშირებული აქტიური მართვის ღონისძიებების (მანიპულაციების) ჩატარება;

დ.ე) არამანიპულაციური და მანიპულაციური სამეცნიერო კვლევების ჩატარება;

დ.ვ) მონიტორინგის სამუშაოების ჩატარება (სანიმუშაო ფართობების მოწყობა და მუდმივი დაკვირვების წარმოება, ცხოველებისა და მცენარეების პოპულაციების მდგომარეობის შეფასება და დაკვირვება, აღრიცხვა/ინვენტარიზაცია და სხვა);

დ.ზ) საკადასტრო სამუშაოების ჩატარება;

დ.თ) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარება (სახანძრო პირსების მოწყობა, ხანძარსაშიში ტერიტორიებზე ჩახერგილობისაგან გაწმენდა, მავნებლებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა და სხვა);

დ.ი) სამეცნიერო კვლევისთვის საჭირო ბიოლოგიური და სხვა საველე მონაცემების და ინფორმაციის მოპოვება;

დ.კ) დაშვებული საქმიანობის ფარგლებში ნებისმიერი სახის მუდმივი ან დროებითი მოწყობილობებისა და ნიშნების სპეციალური უფლების საფუძველზე დადგმა;

დ.ლ) გარემოსთან ჰარმონიაში მყოფი ვიზიტორთა ინფრასტრუქტურის (გზები ბილიკები, გადასახედები,

პიკნიკის ადგილები, „ბუნგალო-თავშესაფრები“, კემპინგის ადგილები, ვიზიტორთა და საინფორმაციო ცენტრები,) მოწყობა;

დ.მ) ხანძარებისგან დაცვის მიზნით ტყის ჩახერგილობისგან გაწმენდა და გზებისა და ბილიკების გვერდითი საზღვრების გასწვრივ 20 მეტრიან ზოლში ჯგუფურად გამხმარი ზეხმელი ხეების მოჭრა და გატანა;

დ.ნ) საქონლის სატრანზიტო გადარეკვა და ვიზიტორთა და საპატრულო ცხენების ძოვება;

დ.ო) ვიზიტორთა ზონის ბილიკებსა და გზებზე და მათ გასწვრივ 20 მ-ის ზოლზე ყველა იმ ღონისძიებების ჩატარება, რაც უზრუნველყოფს ვიზიტორთა თავისუფალ და უსაფრთხო გადაადგილებას;

დ.პ) ველური ხილის, კენკრის და სოკოს იმ რაოდენობით შეგროვება, რაც ვიზიტორებს ეყოფათ პარკში ყოფნის პერიოდში;

დ.ჟ) კანონმდებლობით დაშვებული სხვა საქმიანობა.

ე) ადმინისტრაციულ ზონაში აკრძალულია ყოველგვარი საქმიანობა, გარდა ადმინისტრაციის გამართულად ფუნქციონირებისათვის და ვიზიტორებისთვის ინფრასტრუქტურის მოწყობა და მოვლა-პატრონობა.

3. ალაზნის ჭალის ბუნების ძეგლის ტერიტორიაზე „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, დაშვებულია შემდეგი საქმიანობები:

ა) არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა;

ბ) საგანმანათლებლო საქმიანობა;

გ) ვიზიტორთა კონტროლირებადი გადაადგილება და მათი უსაფრთხოების დაცვა;

დ) სამსახურებრივი მოვალეობების განხორციელების მიზნით ადმინისტრაციის პერსონალის ავტო-, მოტო- და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით შეზღუდული გადაადგილება;

ე) მონიტორინგის სამუშაოების წარმოება (სანიმუშაო ფართობების მოწყობა და მუდმივი დაკვირვების წარმოება, ცხოველებისა და მცენარეების პოპულაციების მდგომარეობის შეფასება და დაკვირვება, აღრიცხვა/ინვენტარიზაცია და სხვა);

ვ) საკადასტრო სამუშაოების განხორციელება;

ზ) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარება (სახანძრო პირსების მოწყობა, ხანძარსაშიში ტერიტორიებზე ჩახერგილობისგან გაწმენდა, მავნებლებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა და სხვა);

თ) უმოტორო ტრანსპორტით გადაადგილება;

ი) ბუნების ძეგლის ბუნებრივ მდგომარეობაში შენარჩუნებისა და ადგილობრივი მცენარეებისა და ცხოველების დაცვის მიზნით აღდგენითი ღონისძიებების განხორციელება;

კ) ტურისტული და რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის მშენებლობა და დაცვა;

ლ) მდინარე ალაზანზე ნაპირსამაგრი სამუშაოების განხორციელება.

4. არწივის ხეობის ბუნების ძეგლის ტერიტორიაზე „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, დაშვებულია შემდეგი საქმიანობები:

ა) არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა;

ბ) საგანმანათლებლო საქმიანობა;

გ) ვიზიტორთა კონტროლირებადი გადაადგილება და მათი უსაფრთხოების დაცვა;

დ) სამსახურებრივი მოვალეობების განხორციელების მიზნით ადმინისტრაციის პერსონალის ავტო-, მოტო- და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით შეზღუდული გადაადგილება;

ე) მონიტორინგის სამუშაოების წარმოება (სანიმუშაო ფართობების მოწყობა და მუდმივი დაკვირვების წარმოება, ცხოველებისა და მცენარეების პოპულაციების მდგომარეობის შეფასება და დაკვირვება, აღრიცხვა/ინვენტარიზაცია და სხვა);

ვ) საკადასტრო სამუშაოების განხორციელება;

ზ) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარება (სახანძრო პირსების მოწყობა, ხანძარსაშიში ტერიტორიების ჩახერგილობისაგან გაწმენდა, მავნებლებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა და სხვა);

თ) უმოტორო ტრანსპორტით გადაადგილება;

ი) ბუნების ძეგლის ბუნებრივ მდგომარეობაში შენარჩუნებისა და ადგილობრივი მცენარეებისა და ცხოველების დაცვის მიზნით აღდგენითი ღონისძიებების განხორციელება;

კ) ტურისტული და რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის მშენებლობა და დაცვა.

5. ტახტი თეფას ბუნების ძეგლის ტერიტორიაზე „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, დაშვებულია შემდეგი საქმიანობები:

ა) არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა;

ბ) საგანმანათლებლო საქმიანობა;

გ) ვიზიტორთა კონტროლირებადი გადაადგილება და მათი უსაფრთხოების დაცვა;

დ) სამსახურეობრივი მოვალეობების განხორციელების მიზნით ადმინისტრაციის პერსონალის ავტო-, მოტო- და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით შეზღუდული გადაადგილება;

ე) მონიტორინგის სამუშაოების წარმოება;

ვ) საკადასტრო სამუშაოების განხორციელება;

ზ) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარება;

თ) უმოტორო ტრანსპორტით გადაადგილება;

ი) ტურისტული და რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის მშენებლობა და დაცვა.

6. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში მოქცეულ სასაზღვრო ზონასა და ზოლში საქმიანობა ხორციელდება „საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის საფუძველზე დადგენილი სასაზღვრო ზონისა და ზოლის რეჟიმის შესაბამისად.

საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 31 ოქტომბრის დადგენილება №491 - ვებგვერდი, 03.11.2016წ.

მუხლი 36. დაცული ტერიტორიის თითოეულ ზონაში ბუნებრივი რესურსების და დაცული ტერიტორიის ქონების სარგებლობაში გაცემასთან დაკავშირებული საკითხები

ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობა და ქონების სარგებლობაში გადაცემა რეგულირდება მოქმედი კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

თავი VI

დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის პროგრამები

მუხლი 37. პასუხისმგებლობა მენეჯმენტის გეგმის განხორციელებაზე

1. სააგენტო (ცენტრალური აპარატი და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია) პასუხისმგებელია მენეჯმენტის გეგმით განსახორციელებელი ქმედებების ორგანიზაციასა და განხორციელებაზე, ქმედებების განხორციელების მონიტორინგზე და მენეჯმენტის გეგმით გათვალისწინებული შედეგების მიღწევაზე.
2. სააგენტო უზრუნველყოფს, რომ სხვა ორგანიზაციებმა და ექსპერტებმა, განახორციელონ ან ითანამშრომლონ გარკვეული ქმედებების განხორციელებაში.

მუხლი 38. ბუნებრივი რესურსების კონსერვაციის და მდგრადი სარგებლობის პროგრამა

1. ბუნებრივი რესურსების კონსერვაციისა და მდგრადი სარგებლობის პროგრამა მოიცავს შემდეგ საკითხებს:
 - ა) სახეობებისა და ჰაბიტატების კონსერვაცია, დეგრადირებული ჰაბიტატების და ძირითადი სახეობების პოპულაციების აღდგენა;
 - ბ) ბუნებრივი რესურსების მდგრადი სარგებლობა, დაცული ტერიტორიების იმ ფართობების მოვლა-პატრონობა ან გაუმჯობესება, სადაც დაშვებულია ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობა.
2. პრობლემები და შესაძლებლობები, რომლებიც გამოკვეთა სიტუაციური ანალიზის მე-5 თავში და განხილულია პროგრამაში, არის შემდეგი:
 - ა) სახეზეა მუდმივი კონფლიქტი ადამიანებსა და მტაცებელ ნადირ-ფრინველს შორის;
 - ბ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონა დეგრადირებულია გადაჭარბებული მოვებისაგან, რაც შედეგია მოვების მართვის არა ადეკვატური პროცედურებისა და ამ პროცედურების სუსტი განხორციელებისა. წარსული თუ ამჟამინდელი მოვების ზეწოლის შედეგები ბიომრავალფეროვნების ფასეულობებზე უცნობია;
 - გ) მოვეს ისევ გრძელდება ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ბუნების მართვად ზონასა და აღდგენის ზონაში, რაც ეწინააღმდეგება ამ ზონის რეჟიმს;
 - დ) არსებობს შესაძლებლობა, რომ აღდგენილ იქნეს დაცული ტერიტორიების ის ფართობები, რომლებიც დაზიანებულ იქნა ხანძრებისაგან, ხე-ტყის არასწორი ჭრისა და გადამეტებული მოვებისაგან;
 - ე) არსებობს შესაძლებლობა, რომ შეიქმნეს ქურციკების სიცოცხლისუნარიანი პოპულაციები დაცული ტერიტორიის ველურ გარემოში, 10 ქურციკი შემოყვანილ იქნა თურქეთიდან 2009 წელს და განთავსებულ იქნა ვაშლოვანის ეროვნული პარკის აღდგენის ზონაში შემოღობილ ტერიტორიაზე (ვოლიერში). ქურციკის რეინტროდუქციისათვის ოპტიმალური პირობების უზრუნველსაყოფად, ვოლიერის ირგვლივ 100 მ-იან ზოლში უნდა შეწყდეს აღდგენის ზონაში შინაური საქონლის მოვება და გამოიძებნოს ალტერნატიული საძოვრები, რომელიც მოგვცემს შესაძლებლობას აღნიშნულ ზონაში მოვების შეჩერებისა.
3. ბუნებრივი რესურსების კონსერვაციისა და მდგრადი სარგებლობის პროგრამის მიზნები, რომლის მიღწევასაც მიზნად ისახავს სააგენტო მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მოქმედების ვადის ამოწურვამდე და ინდიკატორები, რომლებიც გამოყენებულ იქნება იმის შესაფასებლად, მიღწეულ იქნა თუ არა აღნიშნული მიზნები, არის შემდეგი:

№	მიზნები (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის ამოწურვამდე)	ინდიკატორები (რა უნდა შევაფასოთ იმისათვის, რომ გავიგოთ მივაღწიეთ თუ არა დასახულ მიზნებს)
მ1	ადამიანებსა და მტაცებელ ნადირ-ფრინველს შორის არსებული კონფლიქტის დონისა და მისი ზეგავლენის შემცირება	დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ არსებული ფერმერების მიდგომა მტაცებელი ნადირ-ფრინველის მიმართ

მ2	ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონაში სამოვრების შემდგომი დეგრადაციის აღკვეთა და დეგრადირებული ფართობების სამოვრების გაჯანსაღება	მცენარეთა თანასაზოგადოებების მდგომარეობა სამოვრებზე. ნიადაგის ეროზიის მასშტაბები სამოვრებით მოსარგებლე საქონლის რაოდენობა განსაზღვრულ ნორმებთან შედარებით
მ3	დაცულ ტერიტორიაზე ქურციკის სიცოცხლისუნარიანი პოპულაციების ჩამოყალიბებისათვის შემდგომი ნაბიჯების გადადგმა	რეინტროდუქციის გეგმის არსებობა. რეინტროდუქციის გეგმის განხორციელების პროგრესი

4. ბუნებრივი რესურსების კონსერვაციისა და მდგრადი სარგებლობის პროგრამის ღონისძიებები, რომლებსაც სააგენტო და ადმინისტრაცია განხორციელებს იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული მიზნები შემდეგია:

ბრ1	ვაშლოვანის ეროვნული პარკისათვის ზონირების კონცეფციის დეტალური განხილვა ზონირების კონცეფციის ბუნების კონსერვაციასთან და დაცულ ტერიტორიებზე რესურსსარგებლობის მიზნებთან უკეთესი ჰარმონიზაციის მიზნით
ბრ2	სამოვრების მდგრადი მართვის გეგმის განხორციელება ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონაში
ბრ3	დაცულ ტერიტორიაზე ქურციკის სიცოცხლისუნარიანი პოპულაციის ჩამოსაყალიბებლად, ფინანსური დასაბუთების თანხლებით სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის შემუშავება და გეგმით განსაზღვრული ქმედებების განხორციელება.

5. ბუნებრივი რესურსების კონსერვაციისა და მდგრადი სარგებლობის პროგრამის სამოქმედო გეგმის ქმედებები, რომელთა განხორციელებასაც გეგმავს სააგენტო თითოეული სტრატეგიული ღონისძიების ფარგლებში არის შემდეგი:

ა) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება ბრ1-სათვის: ვაშლოვანის ეროვნული პარკისათვის ზონირების კონცეფციის დეტალური განხილვა ზონირების კონცეფციის ბუნების კონსერვაციასთან და დაცულ ტერიტორიებზე რესურს-სარგებლობის მიზნებთან უკეთესი ჰარმონიზაციის მიზნით:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
1.1. ყველა აუცილებელი ინფორმაციის მოპოვება ეროვნულ პარკში გაცემულ და მოქმედ საიჯარო ხელშეკრულებებზე	დოკუმენტური ინფორმაცია იჯარის შესახებ, რომელიც მოიცავს ტერიტორიის საზღვრებს, პირობებს, ხანგრძლივობას, მოიჯარის სახელს და გვარს	განხორციელება	არავითარი	არავითარი

1.2. განაცხადების მომზადება შეცვლილი ზონირების კონცეფციისათვის, რომელიც აბალანსებს დაცული ტერიტორიების ბუნების კონსერვაციასა და ტრადიციული გამოყენების მიზნებს და ასევე, ითვალისწინებს მოიჯარეების უფლებებს	ანგარიში, რომელშიც მოცემული იქნება შემოთავაზებული ზონირების კონცეფცია ან კონცეფციები, მათი დასაბუთება და წინაპირობები განხორციელებისათვის	ინიცირება, ზედამხედველობა	შესაფერისი ორგანიზაცია ან ექსპერტი განაცხადის შესამუშავებლად	საჭიროებს დაფინანსებას, რათა ანაზღაურებულ იქნეს ორგანიზაცია/ექსპერტი, რომელიც დაეხმარება განაცხადის მომზადებაში
1.3. განაცხადზე კონსულტაციების წარმართვა ძირითად დაინტერესებულ მხარეებთან (კერძოდ, ფერმების მოიჯარეებთან და სხვა რესურს მოსარგებლებთან, ახმეტისა და დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტებთან) შეცვლილ ზონირების კონცეფციაზე შეთანხმება და ნებისმიერი წინაპირობის შესასრულებლად გეგმის შემუშავება (მაგ. ფერმების განსახლება ტერიტორიიდან)	შეცვლილი ზონების კონცეფციის დოკუმენტალური ანგარიში და წინაპირობების შესრულების გეგმა	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი ან ორგანიზაცია რომელიც დახმარებას გაუწევს ან წარუძღვება კონსულტაციებს და ანგარიშის მომზადებას	საჭიროებს დაფინანსებას რათა ანაზღაურდეს ექსპერტი/ ორგანიზაცია რომელიც შეასრულებს ამ დავალებას
1.4. შეცვლილი ზონირების კონცეფცია, რომელიც მოიცავს წინაპირობების შესრულების თანხმებულ გეგმას	შეცვლილი მენეჯმენტის გეგმა, რომელშიც შეტანილი იქნება შეცვლილი ზონირების კონცეფცია. ზონირების კონცეფცია განხორციელებულია და ყველა წინაპირობა შესრულებულია	ინიცირება, კოორდინაცია	ახმეტისა და დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტები ფერმების მოიჯარეები და სხვა რესურს-მოსარგებლები	საჭიროებს დაფინანსებას, რათა ანაზღაურდეს წინაპირობების შესასრულებელი ქმედებები

ბ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება ბრ2 - სათვის: საძოვრების მდგრადი მართვის გეგმის განხორციელება ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონაში:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
2.1. საძოვრებზე კვლევის განხორციელება, რომელიც მოიცავს სახეობათა შემადგენლობის იდენტიფიცირებას, ფართობს, ნაყოფიერებას, ძოვების		ინიცირება,	შესაფერისი ექსპერტები	საჭიროებს დაფინანსებას, რათა

გამტარუნარიანობას, რომელიც შექმნის საფუძველს სამოვრების გაუმჯობესების მიზნით რეკომენდაციების, სამოვრების მართვის გეგმის შესამუშავებლად და საიჯარო პირობების ჩამოსაყალიბებლად	კვლევის ანგარიში	კოორდინაცია	კვლევის ჩასატარებლად	ანაზღაურებულ იქნეს ექსპერტის მომსახურება.
2.2. იჯარით გასაცემი სამოვრების გამოჯვანა და მოვების ნორმების შემუშავება თითოეული საიჯარო ფართობისათვის	დაგეგმილი მოიჯარეების ამსახველი რუკა. მოვების ნორმები თითოეული საიჯარო ფართობისათვის	ინიცირება, კოორდინაცია	შესაფერისი ექსპერტი სამოვრების გასამიჯნად და მოვების ნორმების შესამუშავებლად	საჭიროებს დაფინანსებას, რათა ანაზღაურებულ იქნეს ექსპერტის მომსახურება
2.3. იჯარის გაცემა და რეგისტრაცია, რათა უზრუნველყოფილი იყოს მოვების ნორმებთან და სხვა საიჯარო ხელშეკრულებაში დაფიქსირებულ სხვა პირობებთან და მოთხოვნებთან შესაბამისობა	ახალი იჯარები გაცემულია და შესაბამისად კონტროლდება	განხორციელება	არავითარი	არავითარი

გ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება ბრ3 - სათვის: დაცულ ტერიტორიაზე ქურციკის სიცოცხლისუნარიანი პოპულაციის ჩამოსაყალიბებლად ფინანსური დასაბუთების თანხლებით სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის შემუშავება და გეგმით განსაზღვრული ქმედებების განხორციელება

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
3.1 თანხაში გაწერილი გეგმის შემუშავება, რისკის შეფასება და რისკის შემარბილებელი სტრატეგია, წინაპირობების იდენტიფიცირება	თანხაში გაწერილი გეგმა რისკის შეფასებითა და რისკის შემარბილებელი სტრატეგიითა და წინაპირობებით	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ორგანიზაცია ან ექსპერტი, რომელიც შეიმუშავებს გეგმას	საჭიროებს დაფინანსებას, რათა ანაზღაურებული იყოს ორგანიზაცია ან ექსპერტი, რომელიც შეიმუშავებს გეგმას
3.2. გეგმის განხორციელების დაწყება	სამოქმედო გეგმა ამოქმედებულია	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი დამოკიდებული იქნება იმ შეთანხმებებზე, რომლებიც უზრუნველყოფენ გეგმის განხორციელებას	სხვა პარტნიორების ჩართვა განისაზღვრება მას შემდგომ, რაც გადაწყდება განხორციელდეს თუ არა გეგმა	საჭიროებს დაფინანსებას, რათა ანაზღაურებულ იქნეს საქონელი, მომსახურება და სამუშაო

მუხლი 39. ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამა

1. ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამა მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

ა) დაინტერესებული მხარეების ცნობიერების გაზრდა ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე და მის განსაკუთრებულ ფასეულობებზე და დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის მიზნებსა და ქმედებებზე;

ბ) დაინტერესებული მხარეების ჩართვა დაცული ტერიტორიების მართვის საკითხებში.

2. პრობლემები და შესაძლებლობები, რომლებიც იდენტიფიცირებულ იქნა სიტუაციური ანალიზის დროს და განხილულია პროგრამაში არის შემდეგი:

ა) საჭიროა გარკვეული მცდელობა, რათა მოხდეს ყველა დაინტერესებული მხარის გათვითცნობიერება დაცულ ტერიტორიებსა და მათ განსაკუთრებულ ფასეულობებზე, ადმინისტრაციის მიზნებსა და ქმედებებზე, რათა აღსდგეს ნდობა ადმინისტრაციასა და მოსახლეობას შორის;

ბ) ეკოსაგანმანათლებლო ქმედებების დიაპაზონი გაფართოვდეს სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებისათვის;

გ) ადგილობრივი მოსახლეობისა და ორგანიზაციების ჩართულობის უზრუნველყოფა დაცული ტერიტორიების საქმიანობაში.

3. ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამის მიზნები, რომლის მიღწევასაც ისახავს სააგენტო მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მოქმედების ვადის ამოწურვამდე და ინდიკატორები, რომლებიც გამოყენებულ იქნება იმის შესაფასებლად მიღწეულ იქნა თუ არა აღნიშნული მიზნები, არის შემდეგი:

№	მიზნები (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების გადი ამოწურვამდე)	ინდიკატორები (რა უნდა შევაფასოთ იმისათვის, რომ გავიგოთ მივაღწიეთ თუ არა დასახულ მიზნებს)
მ4	ადგილობრივი მოსახლეობის მხარდაჭერის მოპოვება დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის საქმიანობაში, ადგილობრივი მოსახლეობის დამოკიდებულების შეცვლა ბუნებრივი რესურსების მეტი პასუხისმგებლობით მოხმარებისათვის (მყარი ნარჩენების მენეჯმენტი, საძოვრები და სხვა უკანონო ქმედებები) და ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვა დაცული ტერიტორიების მართვის საკითხებში.	ადმინისტრაციისადმი საზოგადოების მხარდაჭერის დონე. დაცულ ტერიტორიაზე სარგებლობის წესების დარღვევების რაოდენობა. იმ ადგილობრივ მოსახლეთა რაოდენობა, რომლებიც აქტიურად არიან ჩართულნი დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციასა და პარტნიორულ ორგანიზაციებში, როგორცაა ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების „მეგობართა ასოციაციის“ მიერ ორგანიზებული ღონისძიებები.
მ5	იმ მოსახლეობისა და სამიზნე ჯგუფების რაოდენობის გაზრდა, რომლებიც მონაწილეობენ ეკოსაგანმანათლებლო ქმედებებში.	მოსახლეობისა და სამიზნე ჯგუფების რაოდენობა, რომლებიც მონაწილეობენ ეკოსაგანმანათლებლო ქმედებებში. მონაწილეთა კმაყოფილების დონე ეკოსაგანმანათლებლო ქმედებებით

4. ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამის ღონისძიებები, რომლებსაც სააგენტო და ადმინისტრაცია განახორციელებს იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული მიზნები, შემდეგია:

ეგ1	არსებული ეკოსაგანმანათლებლო მასალების სრულყოფა, სისტემატიზაცია და შესაბამისი ელექტრონული მონაცემთა ბაზის შექმნა და გამოყენება.
ეგ2	საგანმანათლებლო ღონისძიებების გამრავალფეროვნება.

5. ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამის სამოქმედო გეგმის ქმედებები, რომელთა განხორციელებასაც გეგმავს სააგენტო და ადმინისტრაცია თითოეული სტრატეგიული ქმედების ფარგლებში, არის შემდეგი:

ა) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება ეგ1 - სათვის: არსებული ეკოსაგანმანათლებლო მასალების სრულყოფა, სისტემატიზაცია და შესაბამისი ელექტრონული მონაცემთა ბაზის შექმნა და გამოყენება:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
1.1 სამიზნე ჯგუფებისა და საკვანძო გზავნილების გადახედვა	სამიზნე ჯგუფები და საკვანძო გზავნილები იდენტიფიცირებულია	ინიცირება და კოორდინირება	ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაცია საგანმანათლებლო დაწესებულებები და სხვა	ფინანსების არსებობა
1.2. ელექტრონული ბაზის შექმნა	არსებობს ხელმისაწვდომი ელექტრონული ბაზა (ამ ბაზას ექნება საგანმანათლებლო ხასიათი)	ინიცირება მასალების მომზადება და ვებგვერდზე ატვირთვა (ადმინისტრაცია)		ვებგვერდის არსებობა

ბ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება ეგ2 - სათვის: საგანმანათლებლო ღონისძიებების გამრავალფეროვნება:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
2.1. დაინტერესებული პირების მონაწილეობით შეხვედრის ორგანიზება ახალი საგანმანათლებლო ღონისძიებების შემუშავების მიზნით	შეიქმნა ახალი საგანმანათლებლო პროდუქტი, რომელიც მოწონებულია დაინტერესებული მხარეების მხრიდან	ინიცირება, ორგანიზება (ადმინისტრაცია) მხარდაჭერა (სააგენტო)	მუნიციპალიტეტი, ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაცია და საგანმანათლებლო დაწესებულებები	დაინტერესების არსებობა სხვა პარტნიორი ორგანიზაციების მხრიდან
2.2. შემუშავებული	განხორციელებული ღონისძიებების შედეგად შეიცვალა	ინიცირება, ორგანიზება	მიზნობრივი ჯგუფები	მიზნობრივი

ლონისძიებების ჩატარება	მოსახლეობის ქცევა და მათი დამოკიდებულება გარემოსადმი	(ადმინისტრაცია) მხარდაჭერა (სააგენტო)	ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაცია	ჯგუფების მონაწილეობა
---------------------------	---	--	--	-------------------------

მუხლი 40. საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროგრამა

1. საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროგრამა მოიცავს შემდეგ საკითხებს: დაინტერესებული მხარეების ცნობიერების გაზრდა ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე და მის განსაკუთრებულ ფასეულობებზე და დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის მიზნებსა და ქმედებებზე.
2. პრობლემები და შესაძლებლობები, რომლებიც იდენტიფიცირებულ იქნა სიტუაციური ანალიზის დროს და განხილულია პროგრამაში არის შემდეგი: საჭიროა დამატებითი მუშაობა, რათა დაინტერესებული მხარეები გაეცნონ დაცულ ტერიტორიებს, მის განსაკუთრებულ ფასეულობებსა და მიზნებს, ასევე ადმინისტრაციის მიერ განსახორციელებელ ქმედებებს, აუცილებელია გაძლიერდეს მათი ნდობა ადმინისტრაციის მიმართ.
3. საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროგრამის მიზნები, რომლის მიღწევასაც მიზნად ისახავს სააგენტო, მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მოქმედების ვადის ამოწურვამდე და ინდიკატორები, რომლებიც გამოყენებულ იქნება იმის შესაფასებლად, მიღწეულ იქნა თუ არა აღნიშნული მიზნები, არის შემდეგი:

№	მიზნები (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის ამოწურვამდე)	ინდიკატორები (რა უნდა შევაფასოთ იმისათვის, რომ გავიგოთ მივაღწიეთ თუ არა დასახულ მიზნებს)
მ6	დაინტერესებული მხარეების ცნობიერების ამაღლება დაცული ტერიტორიების და მათი განსაკუთრებული ფასეულობების, ასევე ადმინისტრაციის მიზნებისა და ქმედებების შესახებ.	ცნობიერების ამაღლების დონე დაცული ტერიტორიების და მათი განსაკუთრებული ფასეულობების, ასევე ადმინისტრაციის მიზნებისა და ქმედებების შესახებ. დაინტერესებული მხარეების შეხედულებები დაცული ტერიტორიების მნიშვნელობასა და ადმინისტრაციის ეფექტურობაზე.

4. საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროგრამის ღონისძიებები, რომლებსაც სააგენტო განახორციელებს იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული მიზნები:

სგ1	საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროგრამის ქმედებების განხორციელება, რომელიც მოიცავს შეხვედრებს ადგილობრივ მოსახლეობასთან, რეგულარულ შეხვედრებს ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლებთან, დასუფთავების ღონისძიებებს.
სგ2	პოპულარული და ყველა ასაკობრივი ჯგუფის მიერ მარტივად გამოყენებადი ელექტრონული გვერდის შექმნა

5. საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროგრამის სამოქმედო გეგმის ქმედებები, რომელთა განხორციელებასაც გეგმავს სააგენტო თითოეული სტრატეგიული ქმედების ფარგლებში არის შემდეგი:

- ა) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება სგ1 - სათვის: საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროგრამის ქმედებების განხორციელება, რომელიც მოიცავს შეხვედრებს ადგილობრივ მოსახლეობასთან, რეგულარულ

შეხვედრებს ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლებთან, დასუფთავების ღონისძიებებს:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
1.1. ეკოტურიზმის სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავება	მასალა განახლებული და სრულყოფილია	ინიციირება, მასალების მომზადება (ადმინისტრაცია) საბოლოო პროდუქტის შექმნა(სააგენტო)	ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაცია საგანმანათლებლო დაწესებულებები და სხვა.	ფინანსების არსებობა
1.2. სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის განხორციელების დაწყება	არსებობს ხელმისაწვდომი ელექტრონული ბაზა (ამ ბაზას ექნება საგანმანათლებლო და არასამეცნიერო ხასიათი)	ინიციირება, მასალების მომზადება და ვებგვერდზე ატვირთვა (ადმინისტრაცია)		ვებგვერდის არსებობა

ბ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება სგ2 - სათვის: პოპულარული და ყველა ასაკობრივი ჯგუფის მიერ მარტივად გამოყენებადი ელექტრონული გვერდის შექმნა:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
2.1. ვებგვერდის კონცეფციის შემუშავება; მოძიება, შევსება და განმახორციელებლისათვის მიწოდება	კონცეფცია შემუშავებულია; მასალები თავმოყრილია და მიწოდებულია განმახორციელებლისათვის	სააგენტო, ადმინისტრაცია	ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მეგობართა ასოციაცია, აშშ-ს შინაგანი დეპარტამენტის წარმომადგენლობა; პარტნიორი ორგანიზაციები	პარტნიორი ორგანიზაციების თანადგომა

მუხლი 41. ეკოტურიზმის პროგრამა

1. ეკოტურიზმის პროგრამა მოიცავს პარკის ეკოტურისტულ მომსახურებას, რომელიც თავის მხრივ გულისხმობს ტურისტული პროდუქტის შექმნასა და შეთავაზებას სხვადასხვა მიზნობრივი ჯგუფებისათვის და ვიზიტორთათვის საინფორმაციო მასალის შექმნას სხვადასხვა ფორმით.

2. პრობლემები და შესაძლებლობები, რომლებიც იდენტიფიცირებულ იქნა სიტუაციური ანალიზის მე-5 თავში და განხილულია პროგრამაში, არის შემდეგი:

ა) არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ გაიზარდოს დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა რაოდენობა და შესაბამისად გაიზარდოს ადგილობრივ და საერთაშორისო დონეზე დაცული ტერიტორიების ფასეულობებზე ცნობიერება, რაც ასევე გამოიწვევს ადმინისტრაციისათვის და ადგილობრივი მომსახურების მომწოდებლებისათვის შემოსავლების ზრდას. თუმცა:

ა.ა) გარკვეული ტურისტული ინფრასტრუქტურა საჭიროებს შეკეთებას/განახლებას საწყის მდგომარეობამდე მისაყვანად ან სტანდარტის გაუმჯობესებას, რათა მან გაამართლოს ვიზიტორთა მოლოდინი. მნიშვნელოვანი კაპიტალური დაბანდება იქნება საჭირო ბუნგალოების გასარემონტებლად და გასაუმჯობესებლად;

ა.ბ) საერთაშორისო სასაზღვრო ზონის არსებობა ხელს უშლის ადმინისტრაციას განავრცოს დაცული ტერიტორიების პოტენციური ვიზიტორთა მომსახურების თვალსაზრისით, მაგალითად ჯომარდობა მდინარე ალაზანზე;

ა.გ) არის იმის საშუალება, რომ უფრო მეტად ჩაერთოს ადგილობრივი მოსახლეობა ვიზიტორთა მომსახურების მოწოდებაში, რაშიც შეიძლება იგულისხმებოდეს ვიზიტორთა ინფრასტრუქტურის გადაცემა იჯარით ერთ ან რამდენიმე მოიჯარეზე და უფლებების მინიჭება ისეთი მომსახურების გაწევაზე, როგორიცაა საცხენოსნო ტურები და გამყოლით ლაშქრობა.

3. ეკოტურიზმის პროგრამის მიზნები, რომლის მიღწევასაც მიზნად ისახავს სააგენტო და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მოქმედების ვადის ამოწურვამდე და ინდიკატორები, რომლებიც გამოყენებულ იქნება იმის შესაფასებლად, მიღწეულ იქნა თუ არა აღნიშნული მიზნები, არის შემდეგი:

N	მიზნები (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის ამოწურვამდე)	ინდიკატორები (რა უნდა შევავსოთ იმისათვის, რომ გავიგოთ მივაღწიეთ თუ არა დასახულ მიზნებს)
მ7	დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა რაოდენობის გაზრდა იმ დონემდე, რომ ზიანი არ მიაღწეს დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიურ ფასეულობებს	ეკოტურიზმის სტრატეგიის არსებობა ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიის განხორციელების ფაქტები ვიზიტორების რაოდენობა
მ8	მომსახურების ხარისხის და ინფრასტრუქტურის ამაღლება საერთაშორისო სტანდარტების დონეზე	ვიზიტორების კმაყოფილების დონე ეროვნული პარკის მომსახურებითა და ინფრასტრუქტურით
მ9	ვიზიტორების ცნობიერების გაღრმავება დაცულ ტერიტორიებზე, მათ განსაკუთრებულ ფასეულობებზე და ხელმისაწვდომ მომსახურებაზე	ვიზიტორების ცოდნის დონე დაცულ ტერიტორიებზე, მათ განსაკუთრებულ ფასეულობებზე და ხელმისაწვდომ მომსახურებაზე
მ10	რეგიონის მოსახლეობის უფრო აქტიურად ჩართვა დაცული ტერიტორიების ტურიზმის განვითარების საკითხებში	რეგიონში მოსახლეთა რაოდენობა, რომლებიც სთავაზობენ მომსახურებას დაცული ტერიტორიების ვიზიტორებს

4. ეკოტურიზმის პროგრამის ღონისძიებები, რომლებსაც სააგენტო და ადმინისტრაცია განახორციელებს იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული მიზნები, შემდეგია:

მტ1	ეკო-ტურიზმის სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავება და განხორციელება, რომელიც სრულად ითვალისწინებს დაცული ტერიტორიების ტურისტულ პოტენციალს, ინფრასტრუქტურის მდგომარეობასა და მოთხოვნილებებს და არსებულ მომსახურების სახეს, ასევე დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიური ფასეულობების დაცვას
მტ2	ხარისხის მენეჯმენტის ჩამოყალიბება მომსახურებისა და ინფრასტრუქტურის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად
მტ3	ტურიზმის მარკეტინგის გეგმის შემუშავება

ეტ4	მოთხოვნასთან შესაბამისი ტურისტული ინფრასტრუქტურით უზრუნველყოფა
-----	--

5. ეკოტურიზმის პროგრამის სამოქმედო გეგმის ქმედებები, რომელთა განხორციელებასაც გეგმავს სააგენტო და ადმინისტრაცია თითოეული სტრატეგიული ქმედების ფარგლებში არის შემდეგი:

ა) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება ეტ1-სათვის: ეკოტურიზმის სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავება და განხორციელება, რომელიც სრულად ითვალისწინებს დაცული ტერიტორიების ტურისტულ პოტენციალს, ინფრასტრუქტურის მდგომარეობასა და მოთხოვნილებებს და არსებულ მომსახურების სახეს, ასევე დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიური ფასეულობების დაცვას:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
1.1. ეკოტურიზმის სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავება	შემუშავებული ეკო-ტურიზმის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი ან ორგანიზაცია, რათა შემუშავდეს სტრატეგია, დაინტერესებული ორგანიზაციებისა და ბიზნესის წარმომადგენლები უნდა ჩაერთონ სტრატეგიის შემუშავების პროცესში, მაგ. დედოფლისწყა-როს მუნიციპალიტეტი და ტურიზმის მომსახურების მომწოდებლები	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა ანაზღაურდეს იმ ორგანიზაციისა და ექსპერტის მომსახურება, რომელიც შეიმუშავებს სტრატეგიას
1.2. სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის განხორციელების დაწყება	ქმედებები ჩართულია ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების საოპერაციო გეგმაში და განხორციელებულია ქმედებები ჩართულია სხვა ორგანიზაციების საოპერაციო და ბიზნეს გეგმებში და განხორციელებულია	განხორციელება ფასილიტაცია	პარტნიორების ჩართულობა დამოკიდებული იქნება სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმაში დაკონკრეტებულ ქმედების ხასიათზე	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა ანაზღაურდეს ქმედების განხორციელების ხარჯები

ბ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება ეტ2 - სათვის: ხარისხის მენეჯმენტის ჩამოყალიბება მომსახურებისა და ინფრასტრუქტურის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
---------	--------	-------------------------------	-----------------------------	------------

2.1. ვიზიტორების მომსახურების და პარკის ინფრასტრუქტურის ხარისხის შემოწმების სისტემის შექმნა	ხარისხის კონტროლის სისტემა შექმნილია	ინიცირება/ გადაცემა	შესაბამისი ექსპერტი სისტემის დიზაინის შესაქმნელად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა ანაზღაურებულ იქნეს ექსპერტი, რომელიც შექმნის ხარისხის კონტროლის დიზაინს
2.2. ადმინისტრაციის შესაფერისი თანამშრომლების ტრენინგი	პარკის შესაბამის თანამშრომლებს მიღებული აქვთ შესაბამისი ცოდნა სისტემაში სამუშაოდ	ინიცირება/ კოორდინაცია	შესაბამისი ექსპერტი, რომელიც ჩაუტარებს ტრენინგებს	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა ანაზღაურებულ იქნეს ტრენინგი
2.3. სისტემის განხორციელება	ხარისხის კონტროლის სისტემა დანერგილია	განხორციელება	არავითარი	არავითარი

გ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება ეტ3 - სათვის: ტურიზმის მარკეტინგის გეგმის შემუშავება:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
3.1. მარკეტინგული გეგმის შექმნა	მარკეტინგული გეგმა, რომელშიც დაკონკრეტებული იქნება სამიზნე ჯგუფები, გზავნილები და მედია საშუალებები, რათა მოხდეს ეკო-ტურისტულ სტრატეგიაში მოცემული ტურისტული პროდუქტის მარკეტინგი	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი მარკეტინგული გეგმის შესამუშავებლად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა ანაზღაურებულ იქნეს ექსპერტის შრომა

დ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება ეტ4 - სათვის: მოთხოვნასთან შესაბამისი ტურისტული ინფრასტრუქტურით უზრუნველყოფა:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
---------	--------	-------------------------------	-----------------------------	------------

4.1. სარემონტო და სამშენებლო წლიური გეგმის მომზადება და განხორციელება	აშენებულია საჭირო ტურისტული ინფრასტრუქტურა	ინიცირება და განხორციელება	არავითარი	დაფინანსება
---	--	----------------------------	-----------	-------------

მუხლი 42. დაცვის პროგრამა

1. დაცვის პროგრამა მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

ა) პარტულირება და კანონის აღსრულება;

ბ) დღეისათვის ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიის ფარგლებში მოქმედებს 8 სადღეღამისო მუდმივმოქმედი რეინჯერთა დაცვის სადგური: ვაშლოვანის, ნათლისწყლის, მიჯნის ყურის, ცენტრალური ბუნგალოების, ბულა მოედნის (ქურციკების ვოლიერი) - შავი მთის, კაკლის ყურის, ჰერეთის ფონის. რეინჯერთა მიერ რეგულარულად წარმოებს პარტულირება საფეხმავლო და საცხენოსნო საპატრულო მარშრუტების მიხედვით. დაცული ტერიტორიის ფარგლებში კანონდარღვევების აღმოჩენის შემთხვევაში ხდება დარღვევების აღკვეთა, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა ოქმების შედგენა და გაგზავნა შესაბამის სამართალდამცავ ორგანოებში;

გ) მთლიანი ტერიტორიის კონტროლის მიზნით და დაცვის ეფექტურობის ასამაღლებლად, რათა მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი დაცულ ტერიტორიაზე კანონმდებლობის დარღვევა, ჩამოყალიბდა მუდმივმოქმედი საპატრულო მობილური ჯგუფი. ჯგუფი დაკომპლექტებულია კარგად აღჭურვილი და გამოცდილი თანამშრომლებისაგან. მათ მოვალეობაშია არსებულ ფაქტებზე სწრაფი რეაგირება და გეგმიური შემოვლები;

დ) ინციდენტის მართვა, რომელიც მოიცავს სამძებრო/სამაშველო და ხანძარსაწინააღმდეგო ღონისძიებებს:

დ.ა) დღეისათვის ხანძარი ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიებისთვის მუდმივ საფრთხეს წარმოადგენს და ხშირად დიდ ზიანს აყენებს მას. მრავალწლიანმა დაკვირვებამ აჩვენა, რომ ხანძრის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზია დაცული ტერიტორიის შემოგარენში არსებულ სახნავ მიწებზე კერძო პირების მიერ სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის არასწორი პრაქტიკა. ისინი მოსავლის აღების შემდეგ, ფართობის სახნავად მომზადების მიზნით, ნაკვეთებს ცეცხლს უკიდებენ და წვავენ, ვინაიდან ფერმერები ნაკვეთის პერიმეტრზე არ უკეთებენ ორმაგი ხნულის დამცავ ზოლს, ამიტომ ცეცხლი უკუანტროლოდ ვრცელდება მიმდებარე ტერიტორიებზე და ხშირად ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიების ფარგლებშიც შემოდის. ხანძრის კიდევ ერთი წყაროა კერძო ფერმერების მავნე ჩვევა გადაწვან სამოვრები, რათა ხელი შეუწყონ ახალი ბალახის ამოსვლას. ეს ხდება როგორც დაცული ტერიტორიის შიგნით, ასევე გარეთ მდებარე ბუნებრივ სამოვრებზეც. ასეთი ხანძრების გავრცელების არეალი მოიცავს რამდენიმე ჰექტარიდან ასეულობით ჰექტარს (ყოფილა შემთხვევები, როცა გადამწვარა რამდენიმე ათასი ჰექტარი სამოვარი და იქ განლაგებული მეცხოველეობის ფერმები). ხანძრის მიზეზი იშვიათად ხდება ვიზიტორების დაუდევრობაც (გადაგდებული სიგარეტი, ჩაუმქრალი კოცონი და სხვა).

2. პრობლემები და შესაძლებლობები, რომლებიც იდენტიფიცირებულ იქნა სიტუაციური ანალიზის მე-5 თავში და რომელიც განხილულია პროგრამაში, არის შემდეგი:

ა) დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიური ფასეულობების უკეთ დაცვის მიზნით საჭიროა რეინჯერთა რაოდენობის გაზრდა;

ბ) გამომდინარე იქედან, რომ ყველა რეინჯერს არ აქვს საჭირო კვალიფიკაცია, ცოდნა და გამოცდილება შეასრულოს თავისი მოვალეობა სათანადოდ, საჭიროა მათი ტრენინგები;

გ) რეინჯერების აღჭურვილობა საჭიროებს განახლებას;

დ) ამჟამად რეინჯერები დროებით უზრუნველყოფილნი არიან საველე კვებით, რაც სასურველია შემდგომშიც გაგრძელდეს;

ე) საჭიროა სახანძრო აღჭურვილობის განახლება და ახალი საშუალებებით შევსება;

ვ) საჭიროა ადმინისტრაციისთვის ხელმისაწვდომი იყოს ქვეწარმავლის ნაკბენის საწინააღმდეგო შრატი;

ზ) საჭიროა გაახლდეს ავტოსატრანსპორტო საშუალებები;

თ) ადმინისტრაციას არა აქვს ინციდენტების მართვის მოდელები, ასევე გეგმა ისეთი გაუთვალისწინებელი მდგომარეობებისათვის, როგორიცაა ხანძრები და სხვა გაუთვალისწინებელი შემთხვევები;

ი) რადიოსიხშირული კავშირგაბმულობით უზრუნველყოფა.

3. დაცვის პროგრამის მიზნები, რომლის მიღწევასაც მიზნად ისახავს სააგენტო ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მოქმედების ვადის ამოწურვამდე და ინდიკატორები, რომლებიც გამოყენებულ იქნება იმის შესაფასებლად მიღწეულ იქნა თუ არა აღნიშნული მიზნები, არის შემდეგი:

N	მიზნები (რის მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის ამოწურვამდე)	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი უნდა იყოს საკმარისი ადამიანური რესურსებით (თანამშრომელთა რაოდენობა, კვალიფიკაცია, ცოდნა და გამოცდილება), რათა შეძლოს სრულად აღასრულოს დაცული ტერიტორიების მართვასთან დაკავშირებული რეგულაციები
მ11	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი უნდა იყოს საკმარისი ადამიანური რესურსებით (თანამშრომელთა რაოდენობა, კვალიფიკაცია, ცოდნა და გამოცდილება), რათა შეძლოს სრულად აღასრულოს დაცული ტერიტორიების მართვასთან დაკავშირებული რეგულაციები	თანამშრომლების რაოდენობა არსებულ თანამდებობებზე თანამდებობებზე არსებული თანამშრომლების კვალიფიკაცია, ცოდნა და გამოცდილება
მ12	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ინფრასტრუქტურით, სატრანსპორტო საშუალებებით და სხვა აღჭურვილობით (მათ შორის GPS-მონიტორინგის სისტემა), რომელიც აუცილებელია რეინჯერთა სამსახურის სრული და ეფექტური ფუნქციონირებისათვის; უნდა მიმდინარეობდეს აღნიშნულის მოვლა-პატრონობა/შენახვა, რომ შენარჩუნებული იყოს კარგ მდგომარეობაში	ინფრასტრუქტურისა და აღჭურვილობის ინვენტარიზაცია
მ13	შესაფერისი და ეფექტური საინფორმაციო მართვის სისტემა ხელს უნდა უწყობდეს ადმინისტრაციის დაცვითი ფუნქციების სათანადოდ განხორციელებას	საინფორმაციო მართვის სისტემის არსებობა და ეფექტურობა
მ14	უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ინციდენტების ეფექტური მართვა, ასევე გაუთვალისწინებელი შემთხვევების საფრთხის შემცირება, როგორიცაა ხანძრები, ბუნებრივი კატასტროფები და უბედური შემთხვევები	ინციდენტების მართვის მოდელების - რისკების და გაუთვალისწინებელი შემთხვევების მართვის გეგმების არსებობა. ადმინისტრაციის ეფექტურობა გაუმკლავდეს ამგვარ შემთხვევებს

4. დაცვის პროგრამის ღონისძიებები, რომლებსაც სააგენტო განახორციელებს იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული მიზნები შემდეგია:

დ31	რეინჯერების რაოდენობის გაზრდა იმგვარად, რომ მათი რაოდენობა პასუხობდეს დაცვის სამსახურის საჭიროებებს
დ32	საჭირო აღჭურვილობის შესყიდვა

დპ3	განხორციელდეს ინფრასტრუქტურის აუცილებელი სარემონტო და სამშენებლო სამუშაოები
დპ4	რეინჯერებისათვის სავსე კვებით უზრუნველყოფა
დპ5	ინციდენტების მართვის და რისკის შემარბილებელი გეგმების შემუშავება

5. დაცვის პროგრამის სამოქმედო გეგმის ქმედებები, რომელთა განხორციელებასაც გეგმავს სააგენტო თითოეული სტრატეგიული ღონისძიების ფარგლებში, არის შემდეგი:

ა) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება დპ1-სათვის - რეინჯერების რაოდენობის გაზრდა იმგვარად, რომ მათი რაოდენობა პასუხობდეს დაცვის სამსახურის საჭიროებებს:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
1.1. დაცვის სამსახურისათვის საჭირო თანამშრომლების საჭიროებების გადასინჯვა, განხორციელებული შეფასების შედეგების გათვალისწინებით	ადმინისტრაციის რეინჯერების შტატი ტერიტორიის დაცვის საჭიროების ადეკვატურია	ინიცირება და განხორციელება	არავითარი	დაფინანსება

ბ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება დპ2 - სათვის - საჭირო აღჭურვილობის შესყიდვა:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
2.1. ყოველ წლიურად მომზადდეს საჭირო შესასყიდი აღჭურვილობის ნუსხა და განხორციელდეს მისი შესყიდვა	აუცილებელი აღჭურვილობა შეძენილია	ინიცირება და გადაცემა	არავითარი	არავითარი

გ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება დპ3 - სათვის - განხორციელდეს ინფრასტრუქტურის აუცილებელი სარემონტო და სამშენებლო სამუშაოები:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
---------	--------	-------------------------------	-----------------------------	------------

3.1. ყოველწლიურად მომზადდეს აუცილებელი სარემონტო და სამშენებლო სამუშაოების ნუსხა და განხორციელდეს ამ სამუშაოების განხორციელება	დამატებითი ინფრასტრუქტურა მოწყობილია	ინიცირება და გადაცემა	არავითარი	არავითარი
--	--------------------------------------	-----------------------	-----------	-----------

დ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება დპ4 - სათვის - რეინჯერებისათვის სავსე კვებით უზრუნველყოფა:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
4.1. რეინჯერებისათვის სავსე კვებით უზრუნველყოფა	ველზე მომუშავე რეინჯერები და პატრულირების ჯგუფები უზრუნველყოფილი არიან საკვებით	ინიცირება და განხორციელება	არავითარი	დაფინანსება (CNF-ის მიერ)

ე) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება დპ5 - სათვის: ინციდენტების მართვის და რისკის შემარბილებელი გეგმების შემუშავება:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
5.1. რისკის შეფასების განხორციელება ხანძრებისათვის, სხვა ბუნებრივი კატასტროფებისათვის და უბედური შემთხვევებისთვის, რომლებიც ადამიანებს შეეხება	რისკის შეფასება	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ორგანიზაციები შეფასების დასახმარებლად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, ექსპერტების ასანაზღაურებლად, რათა მათ განახორციელონ შეფასება, თუ რა თმა უნდა, არ იქნება ექსპერტი მოძიებული, რომელიც უსასყიდლოდ გააკეთებს ამ სამუშაოს
			ადგილობრივი	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო

5.2. რისკის შემარბილებელი სტრატეგიის და გაუთვალისწინებელი შემთხვევების გეგმების შემუშავება, სადაც მითითებული იქნება ის საფრთხეები, რომლებიც აღნიშნულია ქმედებაში 5.1.	რისკის შემარბილებელი სტრატეგია და გაუთვალისწინებელი შემთხვევების გეგმები	ინიცირება და ზედამხედველობა	მუნიციპალიტეტი, მაშველთა სამსახური, ადგილობრივი მოსახლეობა, შესაბამისი ორგანიზაციები, რომლებიც დაეხმარებიან სტრატეგიებისა და გაუთვალისწინებელი შემთხვევების გეგმების შემუშავებაში	საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, ექსპერტების ასანაზღაურებლად, რათა მათ შეიმუშაონ სტრატეგია და გეგმა, თუ რა თქმა უნდა არ იქნება ექსპერტი მოძიებული, რომელიც უსასყიდლოდ გააკეთებს ამ სამუშაოს
5.3. რისკის შემარბილებელი სტრატეგიის განხორციელება და მასალისა და აღჭურვილობის შესყიდვა გაუთვალისწინებელი შემთხვევების გეგმის განსახორციელებლად	რისკის შემარბილებელი სტრატეგია ამოქმედებულია. რესურსები არსებობს ინციდენტების მართვის გეგმის ასამუშავებლად. თანამშრომლებს აქვთ საკმარისი ცოდნა და გამოცდილება. ხანძრების კონტროლის მიზნით დაცულ ტერიტორიაზე და მოსაზღვრედ მდებარე არენდატორებთან ფერმერებთან, მეზაღვრებთან რეგულარულად ეწყობა, შეხვედრა-საუბრები.	განხორციელება	ადგილობრივი მუნიციპალიტეტი, მაშველთა სამსახური, ადგილობრივი მოსახლეობა	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა შესყიდულ იქნეს ის მასალები და აღჭურვილობა, რომელიც დაკონკრეტებული იქნება გაუთვალისწინებელ შემთხვევების გეგმაში და საჭირო იქნება ტრენინგისათვის

მუხლი 43. ადმინისტრაციის პროგრამა

1. ადმინისტრაციის პროგრამა მოიცავს იმ საკითხებს, რომლებიც უკავშირდება ადმინისტრაციის ეფექტურ ფუნქციონირებას და მოიცავს:

ა) ადმინისტრაციის სტრუქტურას, ფუნქციებს, შიდა განაწესს, სისტემებსა და პროცედურებს, სამუშაო გეგმებისა და ანგარიშების ჩათვლით;

ბ) თანამშრომლების კვალიფიკაციის, ცოდნის, გამოცდილებისა და მოტივაციის გაზრდას;

გ) ინფრასტრუქტურითა და აღჭურვილობით უზრუნველყოფას;

დ) პარტნიორული ურთიერთობის გაძლიერებას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე, ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის ჩათვლით.

2. პრობლემები და შესაძლებლობები, რომლებიც იდენტიფიცირებულ იქნა სიტუაციური ანალიზის მე-5 თავში და განხილულია პროგრამაში, არის შემდეგი:

ა) ადმინისტრაციის საშტატო ერთეულები არ არის საკმარისი სრულფასოვანი ფუნქციონირებისთვის;

ბ) თანამშრომლებისადმი გადახდილი ანაზღაურება და დასაქმების სხვა პირობები, კერძოდ კი, რეინჯერების სამუშაო პირობები, არ იძლევა მაღალ მოტივაციას;

გ) ადმინისტრაციის კუთვნილი აღჭურვილობა საჭიროებს განახლებას;

დ) არსებული ინფრასტრუქტურა საჭიროებს რეაბილიტაციას;

ე) ადმინისტრაცია არ ახორციელებს თვითმონიტორინგისა და თვითშეფასების სისტემას;

ვ) თანამშრომლები საჭიროებენ კვალიფიკაციის ამაღლებას;

ზ) ადმინისტრაციას არა აქვს საშუალება მოუაროს და უპატრონოს ინფრასტრუქტურას;

თ) ადმინისტრაციას აქვს შესაძლებლობა მიაღწიოს უფრო მეტს გაძლიერებული პარტნიორული ურთიერთობებით, კერძოდ, ურთიერთობებით ხორნაბუჯის და ჰერეთის ეპარქიებთან.

3. ადმინისტრაციის პროგრამის მიზნები, რომლის მიღწევასაც მიზნად ისახავს სააგენტო, მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მოქმედების ვადის ამოწურვამდე და ინდიკატორები, რომლებიც გამოყენებულ იქნება იმის შესაფასებლად, მიღწეულ იქნა თუ არა აღნიშნული მიზნები, არის შემდეგი:

№	მიზნები (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის ამოწურვამდე)	ინდიკატორები (რა უნდა შევაფასოთ იმისათვის, რომ გავიგოთ მივაღწიეთ თუ არა დასახულ მიზნებს)
მ15	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი იქნეს საჭირო თანამდებობებით	საჭირო თანამშრომლების არსებობა
მ16	თვითშეფასების მექანიზმების შექმნა და დანერგვა	თვითშეფასების სისტემის არსებობა და სისტემის მიერ წარმოებული ანგარიში
მ17	უზრუნველყოფილი იყოს, რომ ადმინისტრაციის თანამშრომლების კვალიფიკაცია, ცოდნა და გამოცდილება შეესაბამებოდეს სამუშაოს მოთხოვნებს	თანამშრომლების კვალიფიკაცია თანამშრომლების ტრენინგის აღმნიშვნელი ჩანაწერები
მ18	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი იყოს იმ აღჭურვილობით, რაც საჭიროა ეფექტური ფუნქციონირებისათვის	აღჭურვილობის ინვენტარიზაცია
მ19	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი იყოს იმ ინფრასტრუქტურით, რაც საჭიროა ეფექტური ფუნქციონირებისათვის	ინფრასტრუქტურის ინვენტარიზაცია
მ20	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი იყოს იმ ფინანსური საშუალებებით, რაც საშუალებას მისცემს შეინახოს დაცული ტერიტორიების ინფრასტრუქტურა და აღჭურვილობა და განახორციელოს ძირითადი ოპერაციები	ადმინისტრაციისათვის გამოყოფილი დაფინანსება
მ21	პარტნიორული ურთიერთობის ჩამოყალიბება ხორნაბუჯისა და ჰერეთის ეპარქიებთან	თანამშრომლობის მემორანდუმი

4. ადმინისტრაციის პროგრამის ღონისძიებები, რომლებსაც სააგენტო განახორციელებს იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს ამ მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული მიზნები, შემდეგია:

აპ1	ადმინისტრაციის თითოეული თანამშრომლის სამუშაოს შესრულების შეფასებისათვის შესაბამისი პროცედურების განხორციელება
აპ2	ცოდნისა და გამოცდილების გაუმჯობესება, რომელიც დაკავშირებულია ბუნებრივი რესურსების კონსერვაციასთან, მონიტორინგთან და მდგრად სარგებლობასთან
აპ3	აღჭურვილობის შესყიდვა, რომელიც აუცილებელია ადმინისტრაციისათვის მისი ფუნქციების ეფექტურად განსახორციელებლად
აპ4	არსებული ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება და ახლით შევსება
აპ5	ძველი ინფრასტრუქტურისა და სამშენებლო ნარჩენებისგან ტერიტორიის გასუფთავება
აპ6	თანამშრომლობის ჩამოყალიბება ხორნაბუჯისა და ჰერეთის ეპარქიასთან

5. ადმინისტრაციის პროგრამის ქმედებები, რომელთა განხორციელებასაც გეგმავს სააგენტო თითოეული სტრატეგიული ქმედების ფარგლებში, არის შემდეგი:

ა) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება აპ1 - სათვის - ადმინისტრაციის თითოეული თანამშრომლის სამუშაოს შესრულების შეფასებისათვის შესაბამისი პროცედურების განხორციელება:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
1.1. ინდივიდუალური სამუშაო გეგმების შექმნა სამუშაოს შესრულების ინდიკატორებით	სამუშაო გეგმების განხორციელება	ინიცირება და გადაცემა	არავითარი	არავითარი
1.2. სამუშაოს შესრულების რეგულარული შეფასება სამუშაო გეგმების შესაბამისად	სამუშაოს შესრულების შეფასების ანგარიში	ინიცირება და გადაცემა	არავითარი	არავითარი

ბ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება აპ2 - სათვის - ცოდნისა და გამოცდილების გაუმჯობესება, რომელიც დაკავშირებულია ბუნებრივი რესურსების კონსერვაციასთან, მონიტორინგთან და მდგრად სარგებლობასთან:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
---------	--------	-------------------------------	-----------------------------	------------

2.1. შემდეგი ინფორმაციის დაფიქსირებისათვის სწავლების ჩატარება:				
ა. მტაცებლები ბ. მცირე ზომის მუშუშოვნები გ. რეპტილიები დ. მწერების მნიშვნელოვანი ჯგუფები, პეპლების ჩათვლით	ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტს და რეინჯერებს უნარი შესწევთ ზუსტად აღრიცხონ	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი ტრენინგის ჩასატარებლად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა დაფინანსდეს ტრენინგის მომწოდებელი
ტრენინგის ჩატარება ჰაბიტატებისა და მცენარეთა სახეობების მონიტორინგის საკითხებში	ბუნებრივი რესურსების სპეციალისტს და რეინჯერებს უნარი შესწევთ ზუსტად აღრიცხონ ჰაბიტატები და მცენარეთა სახეობები	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი ტრენინგის ჩასატარებლად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა დაფინანსდეს ტრენინგის მომწოდებელი

გ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება აპ3 - სათვის - აღჭურვილობის შესყიდვა, რომელიც აუცილებელია ადმინისტრაციისათვის მისი ფუნქციების ეფექტურად განსახორციელებლად:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
3.1. აღჭურვილობის შესყიდვა	შესაფერისი აღჭურვილობა შეძენილია	ინიცირება და გადაცემა	არავითარი	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა დაფინანსდეს აღჭურვილობა

დ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება აპ4 - სათვის - არსებული ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება და ახლით შევსება:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
4.1. არსებული ძირითადი ინფრასტრუქტურის გარემონტების დაგეგმვა, განხორციელება და აუცილებელი ახალი ინფრასტრუქტურის მშენებლობა	მოვლა-პატრონობა და შესყიდვის გეგმა	ინიცირება და გადაცემა	არავითარი	არავითარი

ე) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება აპ5 - სათვის - ძველი ინფრასტრუქტურისა და სამშენებლო ნარჩენებისგან ტერიტორიის გასუფთავება:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
5.1. ინფრასტრუქტურისა და სამშენებლო ნარჩენებისგან ტერიტორიის გასუფთავება	გასუფთავებული ტერიტორიები	ინიცირება და ზედამხედველობა	არავითარი	არავითარი

ვ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება აპ6 - სათვის - თანამშრომლობის ჩამოყალიბება ხორნაბუჯისა და ჰერეთის ეპარქიასთან:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
6.1. თანამშრომლობის ჩამოყალიბება ხორნაბუჯისა და ჰერეთის ეპარქიასთან	შესაბამისი შეთანხმება	ინიცირება და კოორდინაცია	ხორნაბუჯისა და ჰერეთის ეპარქიის წარმომადგენელი	არავითარი

მუხლი 44. კვლევა-მონიტორინგის პროგრამა

1. კვლევა-მონიტორინგის პროგრამა მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

ა) სამეცნიერო კვლევა განიხილება, როგორც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი მენეჯმენტის სტრატეგიის შემუშავებასა და ადაპტაციის პროცესში;

ბ) მონიტორინგის მიზნების მიღწევისა და განხორციელებისათვის სრულყოფილი და ხელმისაწვდომი მონაცემთა ბაზის არსებობა;

გ) მონიტორინგი ხორციელდება კანონმდებლობით განსაზღვრული პროცედურებისა და ნებადართული მეთოდების გამოყენებით.

2. პრობლემები და შესაძლებლობები, რომლებიც იდენტიფიცირებულ იქნა სიტუაციური ანალიზის მე-5 თავში და განხილულია პროგრამაში, არის შემდეგი:

ა) ჰაბიტატებისა და სახეობების გავრცელების შესახებ ინფორმაციაში არსებული ნაკლოვანება, მათ შორის ენდემური, იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ცხოველებისა და მცენარეების სახეობების შესახებ, რომლებიც შესულია საქართველოს „წითელი ნუსხაში“;

ბ) საბაზისო ინფორმაციაში არსებული სისუსტე, რომელიც შეეხება საკვანძო სახეობების (მტაცებელი ცხოველების: მურა დათვის, მგელი, ტურა, ფოცხვერი და სხვა) პოპულაციებისა და ჰაბიტატების (ჭალის ტყეები, საკმლის ხიანების და ღვიაანების ეკოსისტემები) მდგომარეობას;

გ) ძირითადი სახეობების პოპულაციებისა და ჰაბიტატების მდგომარეობის სისტემატური მონიტორინგის არ არსებობა და ინფორმაციის არაადეკვატური აღრიცხვა;

დ) კლიმატური ცვლილებების, მეტეოროლოგიური მონაცემების შესახებ სისტემატური მონიტორინგის არარსებობა და ინფორმაციის არაადეკვატური აღრიცხვა.

3. კვლევა–მონიტორინგის პროგრამის მიზნები, რომლის მიღწევასაც მიზნად ისახავს დაცული ტერიტორიების სააგენტო მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მოქმედების ვადის ამოწურვამდე და ინდიკატორები, რომლებიც გამოყენებულ იქნება იმის შესაფასებლად, მიღწეულ იქნა თუ არა აღნიშნული მიზნები, არის შემდეგი:

N	მიზნები (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის ამოწურვამდე)	ინდიკატორები (რა უნდა შევავსოთ იმისათვის, რომ გავიგოთ მივაღწიეთ თუ არა დასახულ მიზნებს)
მ22	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი უნდა იყოს განახლებული ინფორმაციით ჰაბიტატებისა და სახეობების გავრცელების შესახებ, რომელიც მოიცავს ინფორმაციას ენდემური, იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი ცხოველებისა და მცენარეების სახეობების შესახებ, რომლებიც შესულია საქართველოს „წითელი ნუსხაში“	ჰაბიტატებისა და საკვანძო სახეობების სრულყოფილი მონაცემთა ბაზა, თანდართული რუკებით, რაზეც მითითებული იქნება მათი გავრცელება
მ23	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ადეკვატური ინფორმაციით, საკვანძო სახეობების (მტაცებელი ცხოველების: მურა დათვის, მგელი, ტურა, ფოცხვერი და სხვა) და ჰაბიტატების (ჭალის ტყეები, საკმლის ხიანების და ღვიაანების ეკოსისტემები) შესახებ	ინფორმაცია საკვანძო სახეობების პოპულაციებისა და ჰაბიტატების მდგომარეობის შესახებ ხელმისაწვდომია
მ24	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი უნდა იყოს მოახდინოს ძირითადი სახეობების პოპულაციებისა და ჰაბიტატებში მიმდინარე ცვლილებების იდენტიფიცირება	სისტემატური მონიტორინგის სისტემის და მონიტორინგის ჩანაწერების არსებობა
მ25	ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილი უნდა იყოს რომ განახორციელოს დაცული ტერიტორიების გრძელვადიანი კლიმატური ცვლილებების იდენტიფიცირების მონიტორინგი	სისტემატური მონიტორინგის სისტემის და მონიტორინგის ჩანაწერების არსებობა
მ26	ადმინისტრაციამ უნდა შეძლოს განსაზღვროს პროგრესი დაცული ტერიტორიების გრძელვადიანი მიზნების მიმართულებით, რაც მოიცავს საქონლის ტრადიციულ გამრავლებას, ვიზიტორთა რაოდენობასა და ქმედებებს, სარგებელს ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, ასევე ეკოლოგიური ფასეულობების დაცვასა და აღდგენას	სისტემატური მონიტორინგის სისტემის და მონიტორინგის ჩანაწერების არსებობა

4. კვლევა–მონიტორინგის პროგრამის ღონისძიებები, რომლებსაც სააგენტო და ადმინისტრაცია განახორციელებს იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს მენეჯმენტის გეგმის 42-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მიზნები, შემდეგია:

კმ1	ადამიანსა და ველურ სამყაროს შორის არსებული კონფლიქტის კვლევის გაგრძელება და კონფლიქტის
-----	--

	უარყოფითი შედეგების შემარბილებელი ქმედებების განხორციელება
კმ2	საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ მერქნიანი მცენარეებისა და იშვიათი მცენარეების (ბალახოვანის და მერქნიანების) ეკოსისტემებისა და ჰაბიტატების იდენტიფიცირება, მათ შორის გამორჩეული რეპრეზენტატული ადგილების იდენტიფიცირება და მონიტორინგი
კმ3	ინფორმაციაში არსებული ხარვეზების შევსება, რაც შეეხება დაცულ ტერიტორიაზე არსებულ სახეობების არსებობასა და მათ მდებარეობას, მათ შორის ენდემური, იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი მცენარეებისა და ცხოველების სახეობებს
კმ4	ჰაბიტატებისა და საკვანძო სახეობების პოპულაციების მდგომარეობის მონიტორინგისათვის პროცედურული სისტემის ეფექტურობის გაუმჯობესება
კმ5	მონიტორინგის განხორციელება, რომელიც საშუალებას მოგვცემს შევაფასოთ პროგრესი პერსპექტიული მიზნების მიმართებაში, რაც უკავშირდება ტურიზმს, მდგრად მოვებას და ადგილობრივი მოსახლეობისათვის სარგებელს
კმ6	სისტემის შექმნა, რომელიც საშუალებას მოგვცემს ვაწარმოოთ გრძელვადიანი მონიტორინგი დაცული ტერიტორიების კლიმატის ცვლილებებზე

5. კვლევა-მონიტორინგის პროგრამის სამოქმედო გეგმის ქმედებები, რომელთა განხორციელებასაც გეგმავს სააგენტო თითოეული სტრატეგიული ქმედების ფარგლებში, არის შემდეგი:

ა) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება კმ1 - სათვის- ადამიანსა და ველურ სამყაროს შორის არსებული კონფლიქტის კვლევის გაგრძელება და კონფლიქტის უარყოფითი შედეგების შემარბილებელი ქმედებების განხორციელება:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
1.1. იმ კვლევის ფასილიტირების გაგრძელება, რომელიც განხორციელდა საქართველოს მტაცებელთა კონსერვაციის პროექტით ადამიანისა და ველური სამყაროს შორის არსებულ კონფლიქტზე და პროექტის მიერ დასახული რეკომენდაციების განხორციელება	პროექტის მიერ მომზადებული ანგარიში	ფასილიტირება	საქართველოს მტაცებელთა კონსერვაციის პროექტი	არავითარი

ბ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება კმ2 - სათვის: საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ მერქნიანი მცენარეებისა და იშვიათი მცენარეების (ბალახოვანის და მერქნიანების) ეკოსისტემებისა და ჰაბიტატების იდენტიფიცირება, მათ შორის, გამორჩეული რეპრეზენტატული ადგილების იდენტიფიცირება და მონიტორინგი:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
2.1. საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ მერქნიანი მცენარეებისა და იშვიათი მცენარეების (ბალახოვანის და მერქნიანების) ეკოსისტემებისა და ჰაბიტატების იდენტიფიცირება და მონიტორინგი. მათ შორის გამორჩეული რეპრეზენტატული ადგილების იდენტიფიცირება	გამოვლენილია საკვანძო ფლორისტული ტერიტორიები, შეფასებული იქნება მათი მდგომარეობა	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ორგანიზაცია ან ექსპერტი, რომელიც გააკეთებენ ინვენტარიზაციას	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, საჭიროებს დაფინანსებას, რათა ანაზღაურებული იყოს ორგანიზაცია ან ექსპერტი, რომელიც შეიმუშავებს გეგმას
2.2. რუკაზე დატანა და მონიტორინგის მიზნით სანიმუშო ფართობების აღება დროში მათი მდგომარეობის შეფასების მიზნით	მომზადებულია რუკა, შერჩეულია სანიმუშო ფართობები, მომზადებულია მონიტორინგის გეგმა	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ორგანიზაცია ან ექსპერტი, რომელიც დაიტანს ინვენტარიზაციის შედეგებს რუკაზე	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, საჭიროებს დაფინანსებას, რათა ანაზღაურებული იყოს ორგანიზაცია ან ექსპერტი, რომელიც შეიმუშავებს რუკას

გ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება კმპ - სათვის - ინფორმაციაში არსებული ხარვეზების შევსება, რაც შეეხება დაცულ ტერიტორიაზე არსებულ სახეობების არსებობასა და მათ მდებარეობას, მათ შორის ენდემური, იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი მცენარეებისა და ცხოველების სახეობებს, რომლებიც შეტანილია საქართველოს წითელ წიგნში:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
3.1. საბაზისო კვლევის განხორციელება, რომელიც რეკომენდირებული იყო 2011 წელს ევრო კავშირის მიერ დაფინანსებული საქართველოს მტაცებელთა კონსერვაციის პროექტის ფარგლებში	საბაზისო კვლევის ამსახველი ანგარიში	ინიცირება და კოორდინირება	კვლევითი ინსტიტუტების ექსპერტების ჩართვა	ექსპერტების სურვილი ითანამშრომლონ ნებაყოფლობით ან დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა ანაზღაურდეს მათი შრომა

3.2. სისტემის შემუშავება, რომელიც საშუალებას მოგვცემს მუდმივად განვახლოთ მონაცემთა ბაზა რეინჯერების საველე ანგარიშებიდან და დამოუკიდებელი ექსპერტების კვლევებიდან მიღებული ინფორმაციით	დიზაინი მონაცემთა ბაზის მუდმივი განახლების სისტემისათვის შექმნილია	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი სისტემის დიზაინის შესაქმნელად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დამატებით, რათა დაფინანსდეს ექსპერტის შრომა
--	--	-----------------------------	---	--

დ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება კმ4 - სათვის - ჰაბიტატებისა და საკვანძო სახეობების პოპულაციების მდგომარეობის მონიტორინგისათვის პროცედურული სისტემის ეფექტურობის გაუმჯობესება:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
4.1. არსებული პროცედურების გადახედვა, რომელიც შეეხება ჰაბიტატებისა და სახეობების მონიტორინგს, საჭირო ქმედებების იდენტიფიცირება და გაძლიერებული პროცედურების შემუშავება	მონიტორინგის პროცედურები	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი ან ექსპერტები მონიტორინგის სისტემის დიზაინის შესაქმნელად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დამატებით, რათა დაფინანსდეს ექსპერტი ან ექსპერტები
4.2. დაცული ტერიტორიების რეინჯერების და სხვა შესაბამისი თანამშრომლების ტრენინგი	ადმინისტრაციას უნარი შესწავს განახორციელოს სისტემა	ინიცირება და ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი ტრენინგის ჩასატარებლად შესაფერისი ცოდნითა და გამოცდილებით ალჭურვილ უნივერსიტეტის განყოფილებებს, უნარი შესწავთ დაეხმარონ გრძელვადიან მონიტორინგის პროექტებში	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დამატებით, რათა დაფინანსდეს ექსპერტი ან ექსპერტები

ე) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება კმ5 - სათვის - მონიტორინგის განხორციელება რომელიც საშუალებას მოგვცემს შევაფასოთ პროგრესი პერსპექტიულ მიზნებთან მიმართებაში, რაც უკავშირდება ტურიზმს, მდგრად ძოვებას და ადგილობრივი მოსახლეობისათვის სარგებელს:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
5.1. მონიტორინგის სისტემისა და მონაცემთა შეგროვების, შენახვისა და გაანალიზების პროცედურების დიზაინი	მონიტორინგის სისტემის შემუშავება	ინიციირება, ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტები სისტემის დიზაინის შესაქმნელად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა დაფინანსდეს ექსპერტის შრომა
5.2. ადმინისტრაციის თანამშრომლების ტრენინგი პროცედურების განხორციელების საკითხებში	ადმინისტრაციის უნარი შესწავას იმუშავოს სისტემაში	ინიციირება, ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი თანამშრომლებისათვის ტრენინგის ჩასატარებლად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა დაფინანსდეს ექსპერტის შრომა
5.3. მონიტორინგის სისტემის განხორციელება	სისტემა ფუნქციონირებს, მონაცემების აღრიცხვა ხორციელდება	განხორციელება	არავითარი	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა დაფინანსდეს სისტემისათვის საჭირო დანადგარი

ვ) სამოქმედო გეგმა სტრატეგიული ღონისძიება კმნ - სათვის - სისტემის შექმნა, რომელიც საშუალებას მოგვცემს ვაწარმოოთ გრძელვადიანი მონიტორინგი დაცული ტერიტორიების კლიმატის ცვლილებებზე:

ქმედება	შედეგი	სააგენტოს/ადმინისტრაციის როლი	სხვა პარტნიორების ჩართულობა	წინაპირობა
6.1. დაცული ტერიტორიების კლიმატთან დაკავშირებული ცვლილებების მონიტორინგისათვის მოწყობილობის შეძენა და მონიტორინგი	პარამეტრებისა და დანადგარების სპეციფიკაცია	ინიციირება, დაცვა, ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი კვლევის ჩასატარებლად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა დაფინანსდეს კვლევა
	მონაცემთა აღმრიცხველი			

6.2. დანადგარის შესყიდვა და ინსტალირება და ტრენინგის ჩატარება იმ თანამშრომლებისათვის, რომელიც პასუხისმგებელი იქნება დანადგარის მოვლა-პატრონობასა და მონაცემთა აღრიცხვაზე	დანადგარი ინსტალირებულია, თანამშრომლებს ჩატარებული აქვთ ტრენინგი მის გამოყენებასა და მოვლა-პატრონობაზე	ინიციირება, დაცვა, ზედამხედველობა	შესაფერისი ექსპერტი ტრენინგის ჩასატარებლად	დაფინანსება ჩვეულებრივი სახელმწიფო საბიუჯეტო დაფინანსების დამატებით, რათა დაფინანსდეს დანადგარის შესყიდვა
6.3. მონაცემების აღრიცხვის დაწყება და ანალიზირების სისტემის განხორციელება	აღრიცხული მონაცემები შენახული და გაანალიზებულია	განხორციელება	გარემოს ეროვნული სააგენტოს სპეციალისტი მონაცემთა გასაანალიზებლად	არავითარი

თავი VII

დაცული ტერიტორიის მენეჯმენტის გეგმის მონიტორინგი

მუხლი 45. ინდიკატორები და მათი შერჩევის დასაბუთება

მენეჯმენტის გეგმის შესრულების ინდიკატორები სტრატეგიული ღონისძიებების და ქმედებებისათვის დეტალურად აღწერილია VI თავში თითოეული პროგრამისათვის. ინდიკატორების შერჩევა მოხდა მათი გაზომვადობის (რაოდენობრივი და ხარისხობრივი) და დროში მიღწევადობის პრინციპით.

მუხლი 46. მონიტორინგის განხორციელება

1. მენეჯმენტის გეგმის მონიტორინგი ორიენტირებულია ადმინისტრაციისათვის ინფორმაციის მიწოდებაზე, რათა ხელი შეუწყოს უწყვეტი ადაპტაციური მართვის პროცესს. უწყვეტი ადაპტაციური მართვა არის განხორციელებული საქმიანობიდან მიღებული გამოცდილებისა და ახალ ინფორმაციებზე დაყრდნობით მენეჯმენტის გეგმის გადახედვის პროცესი.

2. ადმინისტრაცია მონიტორინგს ახორციელებს სამ ეტაპად:

ა) წლიური მონიტორინგი: ყოველი წლის ივნისში ადმინისტრაცია მოამზადებს მე-6 თავში მოცემული ქმედებებისა და საქმიანობების განხორციელების ანგარიშს, რომელიც იქნება სამწლიანი საოპერაციო გეგმების განახლება-გადახედვისა და წლიური ბიუჯეტის დამტკიცების საფუძველი;

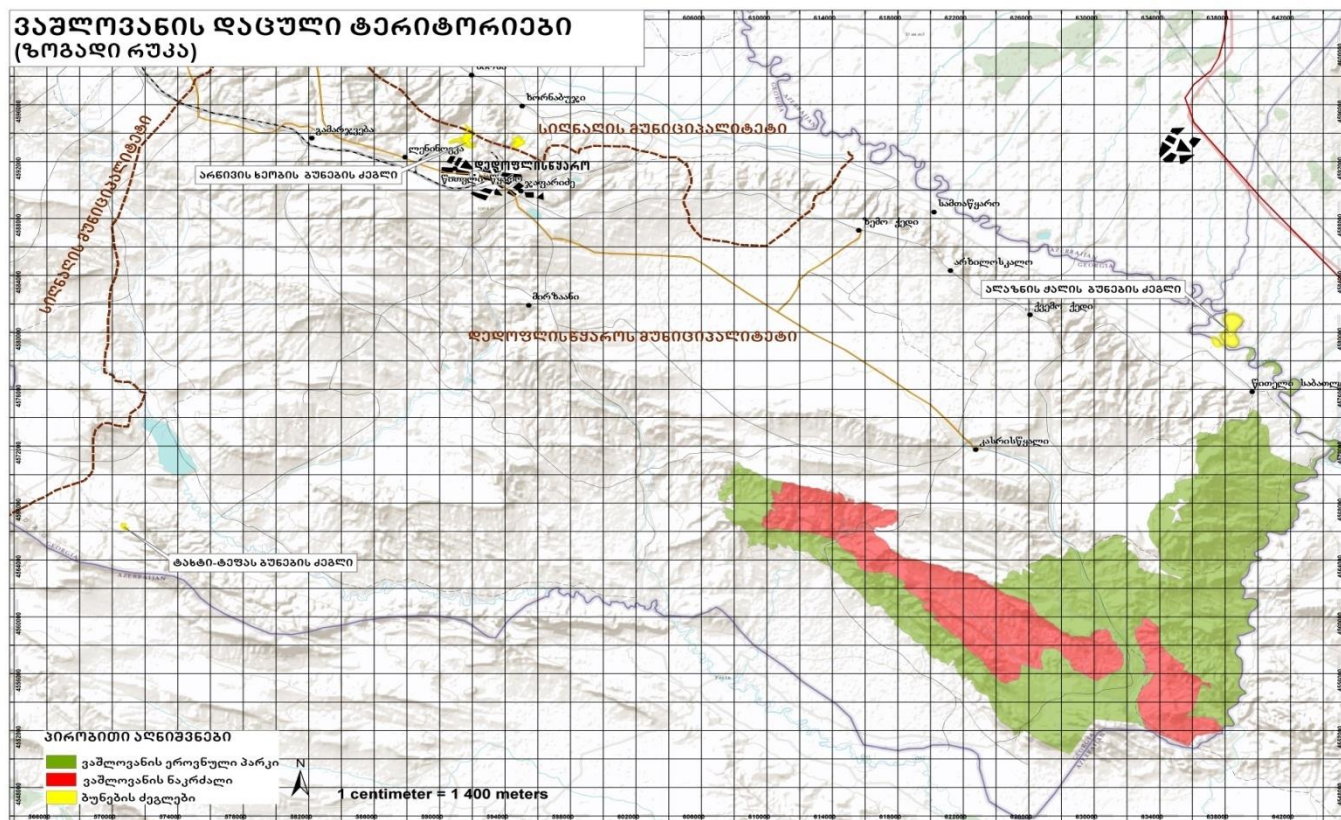
ბ) მენეჯმენტის გეგმის ეფექტურობის მონიტორინგი სამ წელიწადში: მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მესამე და მეექვსე წლის განმავლობაში ადმინისტრაცია განხორციელებს მისი ეფექტურობის შეფასებას სპეციალური ინსტრუმენტების (METT) გამოყენებით. ადმინისტრაცია მოახდენს სპეციალური ინსტრუმენტების (METT) შეფასებას, რათა დააზუსტოს საბაზისო ინფორმაცია, რის მიხედვითაც მოხდება სამომავლო შეფასებების შედარება. მისი რეგულარული განხორციელებით კი ადმინისტრაცია შეძლებს მენეჯმენტის გეგმის, განხორციელებული ქმედებებისა და აქტივობების ეფექტურობის მიმართ განხორციელებული პროგრესის განსაზღვრას;

გ) სრულყოფილი გადახედვა: მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მე-6 წელს ადმინისტრაცია განხორციელებს სრულყოფილ გადახედვას, სიტუაციური ანალიზის განახლებასა და მიზნებისა და ქმედებების გადახედვას. მიღებული შედეგი კი იქნება შემდეგი 6-წლიანი მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების წინაპირობა და საფუძველი.

**ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების
მენეჯმენტის გეგმის დანართები:**

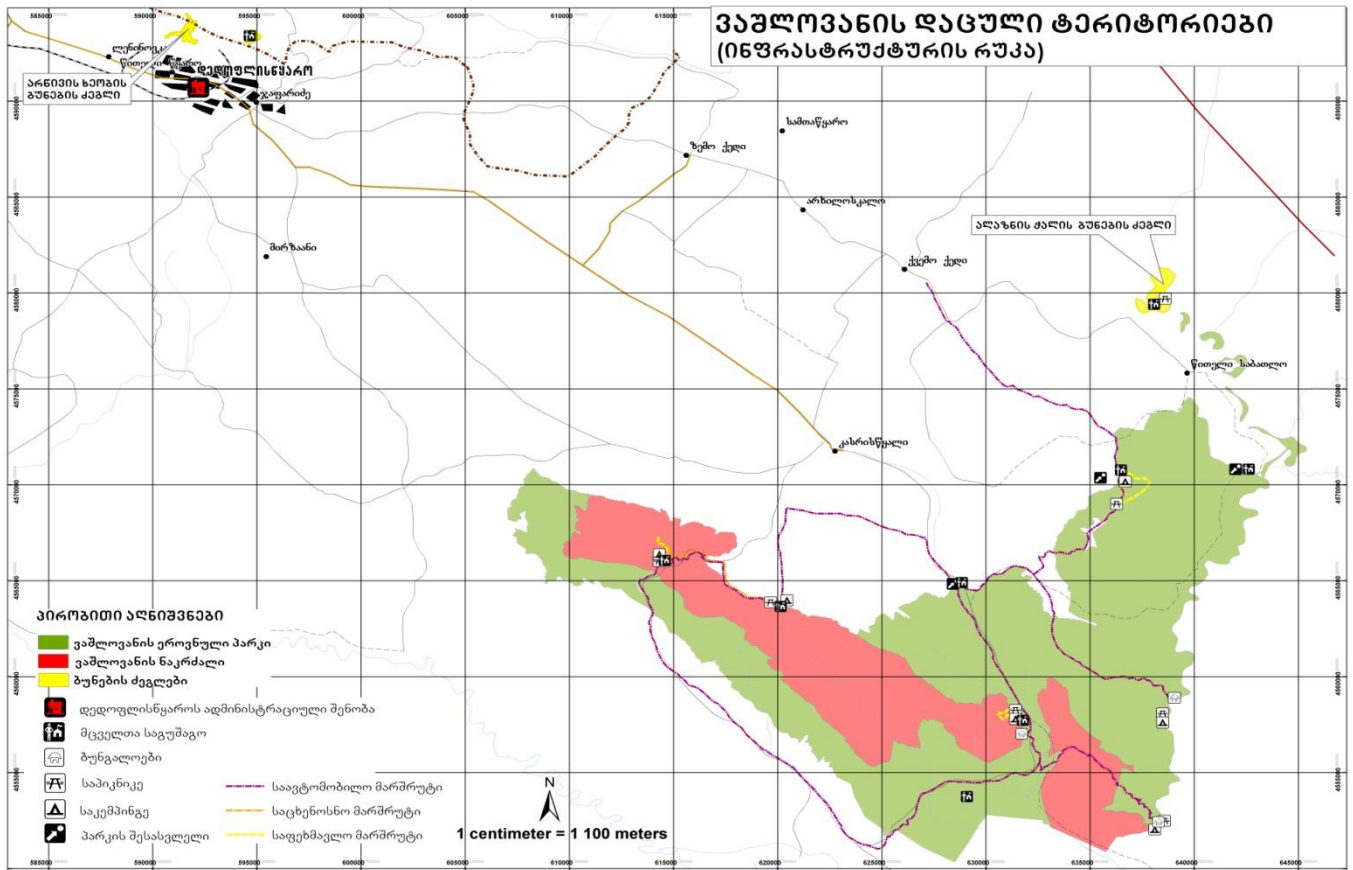
1. ტერიტორიის რუკა (დანართი 1);
2. ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ზონირების რუკა (დანართი 2);
3. ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის რუკა (დანართი 3);
4. ადმინისტრაციული და რეინჯერთა ინფრასტრუქტურის რუკა (დანართი 4);
5. ხანძარსაშიში ზონების რუკა (დანართი 5);
6. პატულირების მარშრუტები (დანართი 6);
7. ტურისტული რუკა (დანართი 7);
8. ჰაბიტატების რუკა (დანართი 8);
9. ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ზონების საზღვრების კოორდინატები (დანართი 9);
 - ა) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ბუნების მკაცრი დაცვის ზონის საზღვრების კოორდინატები;
 - ბ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის აღდგენის ზონის საზღვრების კოორდინატები;
 - გ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ზონის საზღვრების კოორდინატები;
 - დ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული ზონის საზღვრების კოორდინატები;
 - ე) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონის საზღვრების კოორდინატები;
10. დაცულ ტერიტორიაზე გავრცელებული ფლორისა და ფაუნის ჩამონათვალი და საქართველოს „წითელ ნუსხაში” შეტანილი იმ ცხოველებისა და მცენარეების სახეობები, რომლებიც დაცულ ტერიტორიებზე გვხვდება (დანართი 10);
11. ინფორმაცია დაცულ ტერიტორიაზე არსებულ ისტორიულ-კულტურულ ძეგლებზე (დანართი 11);

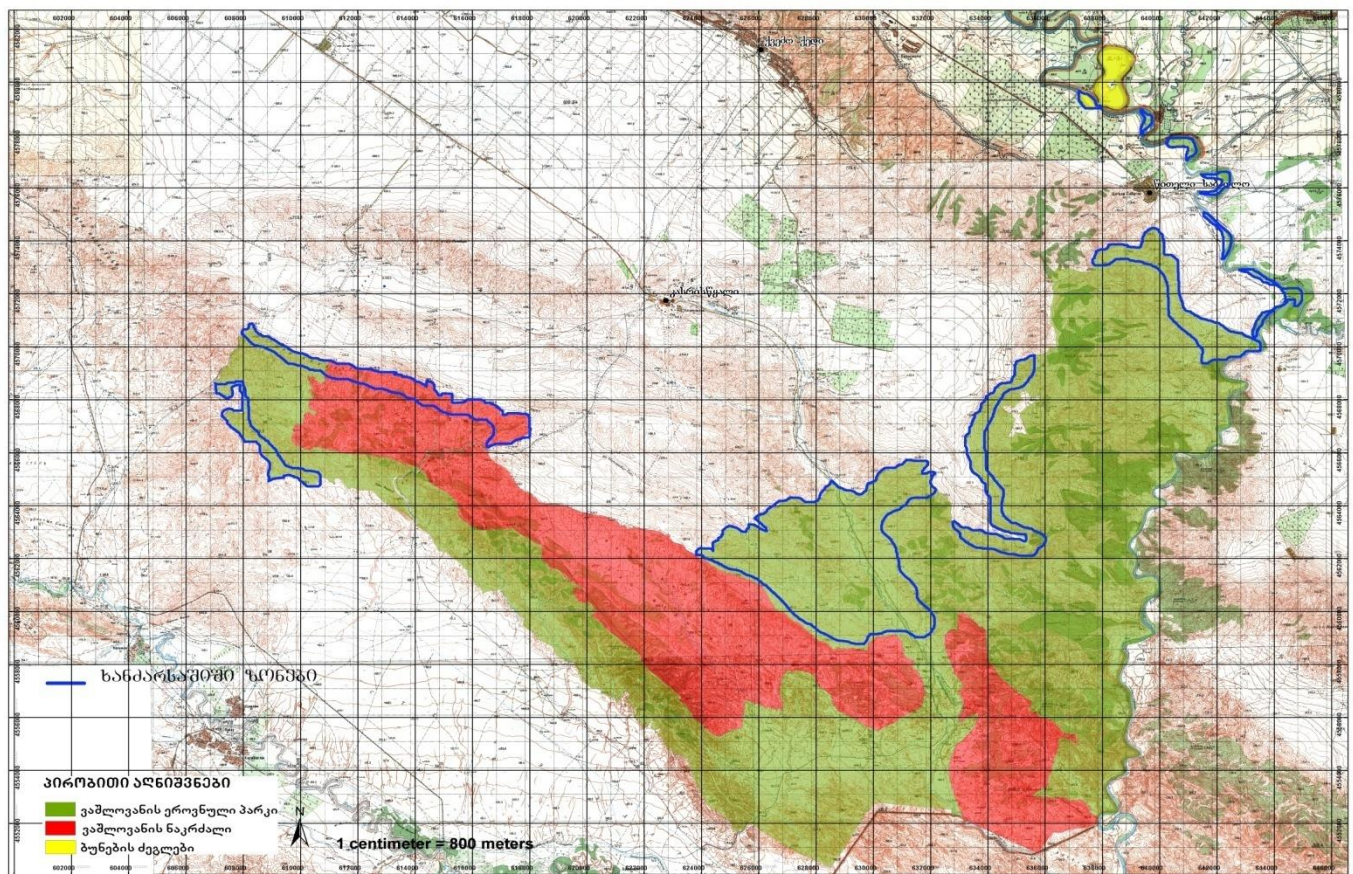
[illegible]

3

[illegible]

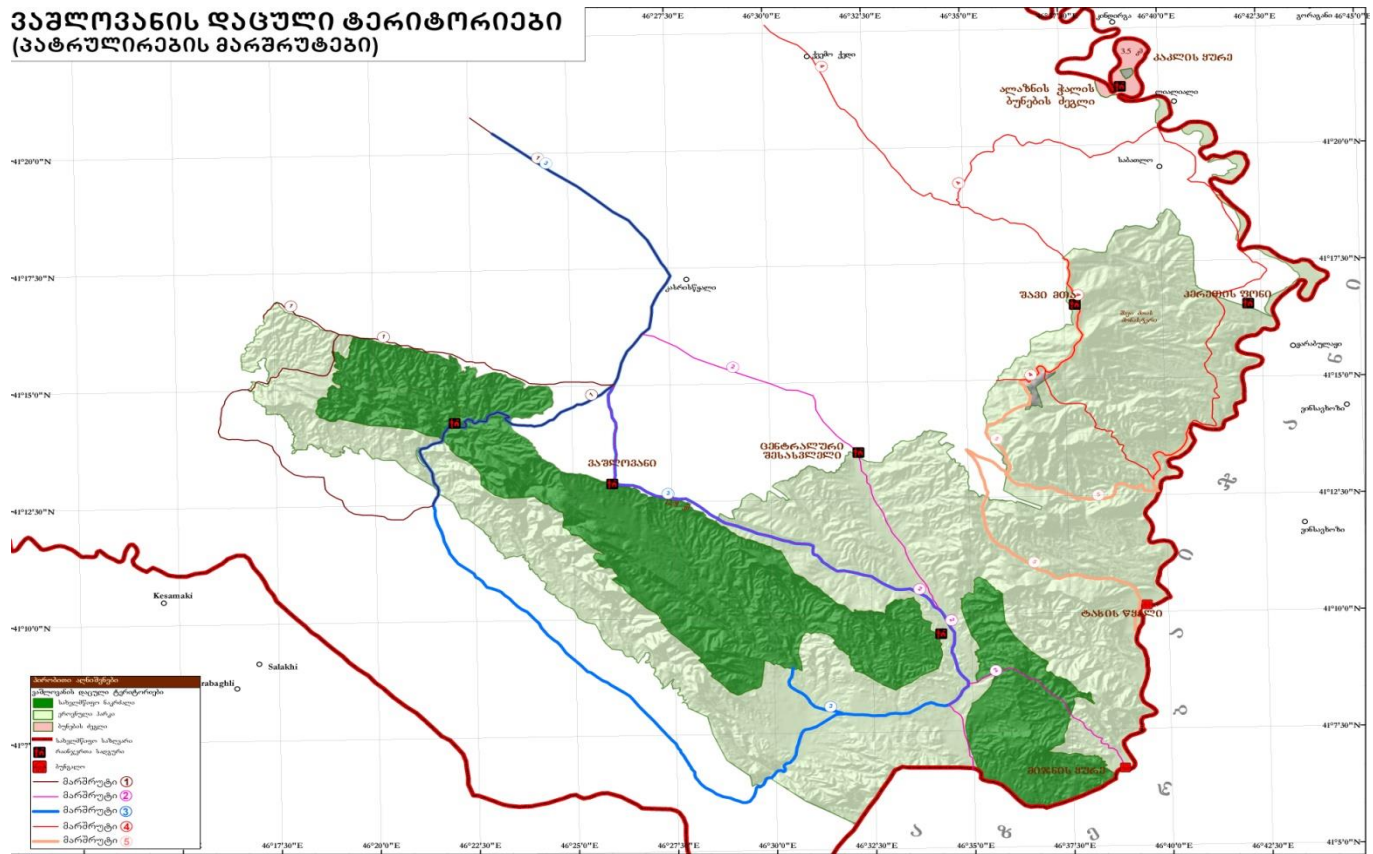

დანართი 5

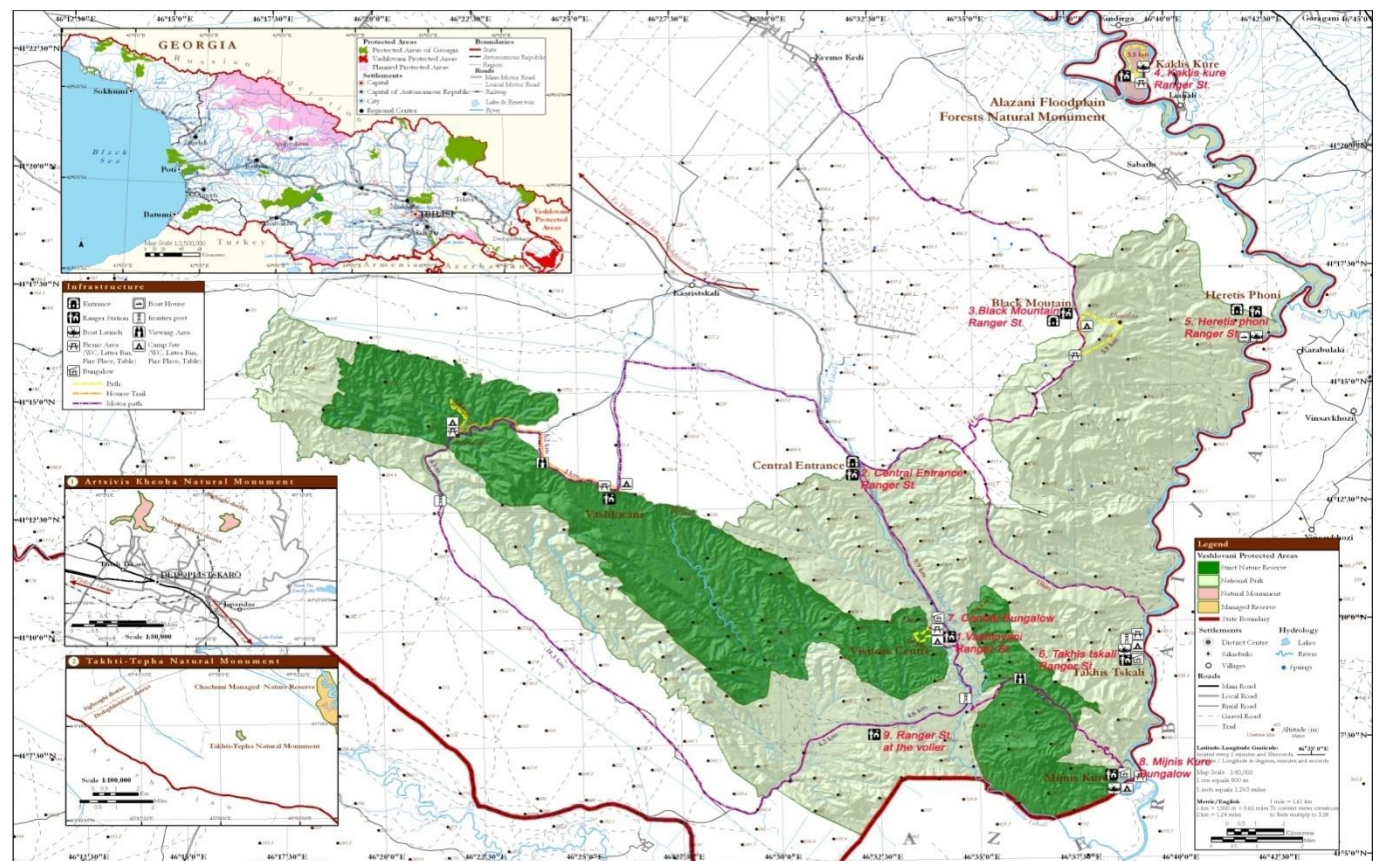

დანართი 6

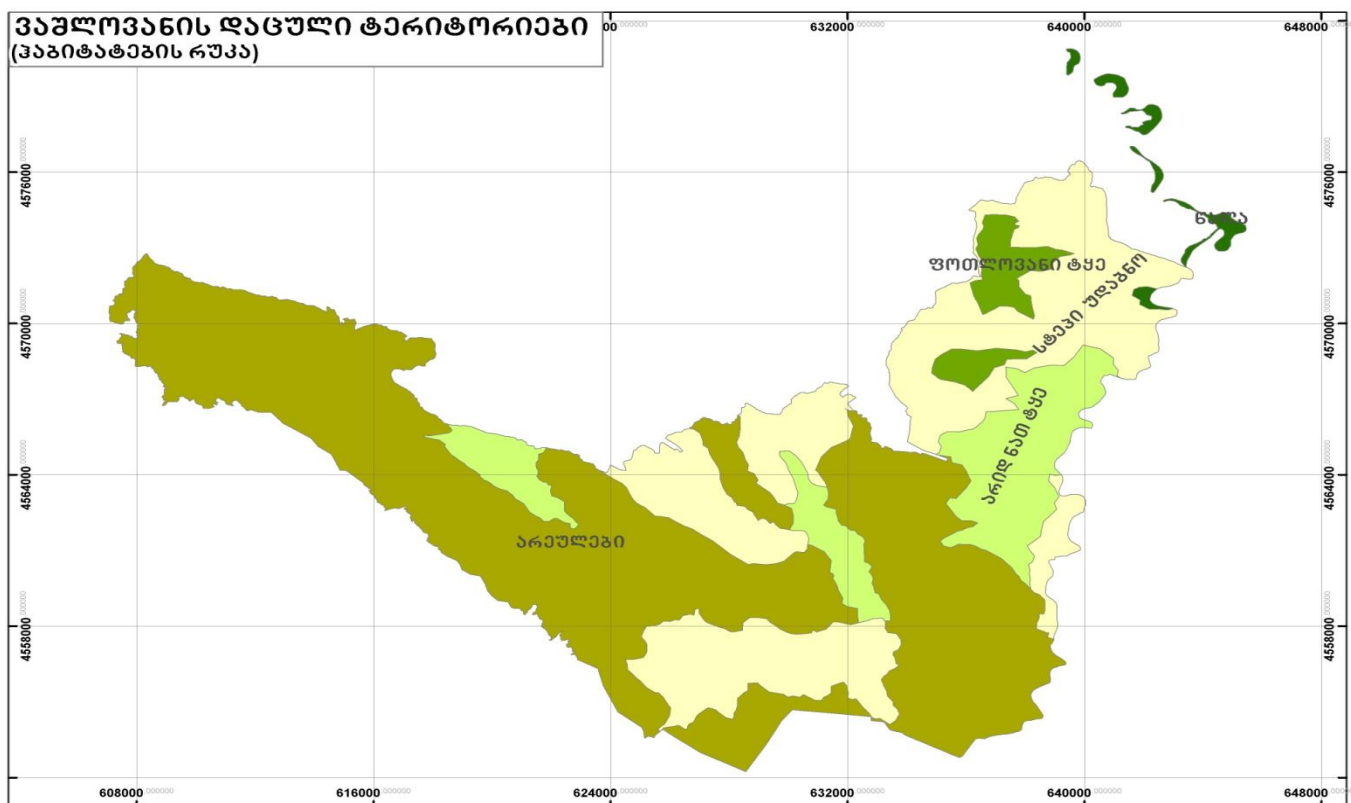
ვაშლიშ დაცული ტერიტორიები (პატრულირების მარშრუტები)

დანართი 7

დანართი 8

ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ზონების საზღვრების კოორდინატები

ა) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის მკაცრი დაცვის ზონის საზღვრის კოორდინატები:

N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y
1	636387	4554307	38	637573	4552480	75	635384	4559224	112	638668	4557306	149	636316	4554360	186	634383	4557588
2	636501	4554276	39	637591	4552538	76	635498	4559233	113	638773	4554285	150	636305	4554404	187	634021	4558175
3	636598	4554209	40	637525	4552584	77	635557	4559322	114	638721	4554296	151	636317	4554481	188	633926	4559129
4	636659	4554111	41	637565	4552653	78	635650	4559360	115	638662	4554118	152	636354	4554534	189	633925	4559305
5	636695	4554011	42	637460	4552675	79	635761	4559343	116	638672	4554285	153	636484	4554970	190	633987	4559310
6	636760	4553911	43	637420	4552734	80	635873	4559356	117	638355	4553910	154	636449	4555123	191	634096	4559347
7	636870	4553888	44	637412	4552796	81	635989	4559366	118	638149	4553790	155	636483	4555197	192	634189	4559415
8	636981	4553846	45	637365	4552784	82	636104	4559337	119	638021	4553592	156	636595	4555234	193	634302	4559449
9	636969	4553744	46	637308	4552876	83	636200	4559268	120	637992	4553476	157	636860	4555171	194	634396	4559518
10	637058	4553673	47	637231	4552862	84	636290	4559205	121	637981	4553238	158	637184	4554980	195	634486	4559587
11	637148	4553630	48	637154	4552871	85	636405	4559186	122	638036	4553040	159	637162	4554932	196	634603	4559603
12	637230	4553588	49	637059	4552843	86	636510	4559137	123	637928	4552997	160	637076	4555092	197	614721	4566821
13	637294	4553570	50	636979	4552876	87	636623	4559099	124	637892	4552938	161	637065	4555344	198	614682	4566728
14	637401	4553595	51	636888	4552848	88	636719	4559031	125	637828	4553039	162	637011	4555414	199	614750	4566636
15	637407	4553511	52	636803	4552892	89	636813	4558971	126	637754	4553128	163	636929	4555313	200	614765	4566523
16	637318	4553471	53	636716	4552940	90	636901	4558904	127	637709	4553214	164	636753	4555367	201	614776	4566405
17	637342	4553354	54	636520	4552987	91	637012	4558888	128	637608	4553165	165	636687	4555417	202	614749	4566319
18	637434	4553345	55	636292	4552929	92	637075	4558818	129	637605	4553268	166	636631	4555412	203	614676	4566282
19	637546	4553383	56	636022	4553011	93	637157	4558739	130	637576	4553379	167	636519	4555580	204	614617	4566182
20	637600	4553292	57	635782	4552997	94	637228	4558648	131	637464	4553364	168	636436	4555664	205	614542	4566184
21	637581	4553177	58	635498	4553060	95	637308	4558561	132	637364	4553337	169	636363	4555757	206	614472	4566107
22	637675	4553210	59	635669	4553137	96	637369	4558459	133	637329	4553448	170	636272	4555832	207	614460	4566036
23	637743	4553151	60	635796	4553265	97	637457	4558381	134	637393	4553510	171	636179	4555906	208	614409	4565970
24	637803	4553054	61	635992	4553327	98	637503	4558284	135	637430	4553586	172	636068	4555942	209	614416	4566069
25	637872	4552958	62	636123	4553423	99	637552	4558202	136	637316	4553601	173	635968	4556002	210	614474	4566129
26	637932	4552955	63	636112	4553729	100	637639	4558124	137	637232	4553565	174	635854	4556002	211	614551	4566199
27	638007	4553017	64	636205	4553903	101	637736	4558059	138	637173	4553654	175	635754	4556065	212	614618	4566230

28	638098	4553016	65	636256	4554181	102	637755	4557953	139	637082	4553657	176	635630	4556219	213	614701	4566283
29	638161	4552932	66	636339	4554337	103	637823	4557889	140	636994	4553736	177	635559	4556192	214	614740	4566358
30	638317	4552660	67	636377	4554310	104	637900	4557802	141	637007	4553832	178	635484	4556222	215	614762	4566439
31	638205	4552548	68	634789	4559549	105	637971	4557714	142	636903	4553888	179	635446	4556329	216	614760	4566556
32	638096	4552499	69	634889	4559584	106	638058	4557634	143	636785	4553897	180	635485	4556442	217	614721	4566664
33	638023	4552424	70	635002	4559576	107	638163	4557585	144	636719	4553994	181	635545	4556541	218	614658	4566759
34	637850	4552206	71	635079	4559494	108	638248	4557508	145	636666	4554087	182	635493	4556643	219	614730	4566836
35	637737	4552291	72	635122	4559391	109	638345	4557441	146	636615	4554188	183	635332	4556722	220	614679	4566917
36	637664	4552347	73	635201	4559330	110	638441	4557373	147	636530	4554266	184	635192	4556836	221	614704	4566917
37	637573	4552395	74	635272	4559235	111	638557	4557348	148	636421	4554311	185	634998	4556976	222	614748	4566825

ბ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ალდეგენის ზონის საზღვრის კოორდინატები:

N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y
1	630713	4554634	34	630636	4553946	67	629174	4553394	100	626831	4552678	133	627102	4554013	166	629335	4554536
2	630719	4554594	35	630600	4553965	68	629150	4553452	101	626772	4552695	134	627146	4554030	167	629414	4554515
3	630717	4554553	36	630580	4553993	69	629108	4553449	102	626727	4552717	135	627176	4554057	168	629490	4554485
4	630718	4554513	37	630553	4554014	70	629057	4553417	103	626757	4552727	136	627204	4554087	169	629571	4554476
5	630745	4554484	38	630497	4554016	71	629013	4553333	104	626776	4552748	137	627268	4554138	170	629611	4554484
6	630776	4554458	39	630468	4553990	72	628991	4553344	105	626781	4552792	138	627331	4554175	171	629651	4554491
7	630804	4554428	40	630424	4553940	73	628920	4553448	106	626759	4552835	139	627355	4554192	172	629691	4554496
8	630828	4554395	41	630417	4553893	74	628876	4553467	107	626734	4552868	140	627368	4554207	173	629732	4554503
9	630847	4554359	42	630372	4553801	75	628839	4553485	108	626697	4552885	141	627424	4554265	174	629771	4554515
10	630871	4554326	43	630352	4553748	76	628785	4553521	109	626660	4552901	142	627499	4554299	175	629809	4554531
11	630902	4554300	44	630307	4553704	77	628662	4553575	110	626628	4552933	143	627627	4554377	176	629937	4554586
12	630931	4554274	45	630224	4553693	78	628496	4553600	111	626633	4552950	144	627672	4554408	177	630042	4554592
13	630938	4554234	46	630142	4553696	79	628414	4553521	112	626638	4553008	145	627744	4554447	178	630178	4554596
14	630944	4554194	47	630120	4553655	80	628325	4553480	113	626659	4553087	146	627775	4554472	179	630206	4554600
15	630974	4554169	48	630126	4553601	81	628249	4553392	114	626662	4553127	147	627808	4554496	180	630235	4554601
16	631001	4554140	49	630151	4553553	82	628155	4553314	115	626669	4553168	148	627853	4554514	181	630290	4554623
17	631027	4554143	50	630144	4553492	83	628060	4553258	116	626669	4553209	149	627919	4554502	182	630344	4554627
18	631016	4554181	51	630096	4553388	84	627942	4553239	117	626696	4553328	150	628002	4554528	183	630370	4554606
19	631051	4554191	52	630042	4553321	85	627885	4553243	118	626720	4553406	151	628042	4554523	184	630396	4554601
20	631085	4554171	53	629994	4553282	86	627845	4553246	119	626728	4553446	152	628074	4554532	185	630436	4554605
21	631104	4554153	54	629893	4553281	87	627763	4553239	120	626736	4553486	153	628114	4554534	186	630477	4554607
22	631111	4554133	55	629850	4553303	88	627694	4553219	121	626793	4553615	154	628183	4554557	187	630524	4554605

23	631105	4554068	56	629809	4553349	89	627648	4553181	122	626820	4553689	155	628238	4554571	188	630581	4554614
24	631112	4554038	57	629716	4553370	90	627607	4553129	123	626834	4553710	156	628292	4554573	189	630659	4554637
25	631102	4553986	58	629622	4553381	91	627602	4553034	124	626847	4553749	157	628399	4554553	190	630662	4554655
26	631077	4553980	59	629535	4553417	92	627575	4552975	125	626862	4553795	158	628439	4554553	191	630690	4554668
27	631028	4553984	60	629498	4553416	93	627570	4552852	126	626875	4553825	159	628495	4554569	192	630713	4554634
28	631020	4553972	61	629415	4553369	94	627383	4552673	127	626892	4553855	160	628559	4554574	193	631134	4554022
29	630993	4553919	62	629384	4553365	95	627314	4552677	128	626937	4553929	161	628723	4554566	194	630671	4554672
30	630932	4553909	63	629315	4553372	96	627258	4552732	129	626970	4553950	162	628968	4554549			
31	630884	4553925	64	629271	4553365	97	627093	4552734	130	627010	4553949	163	629090	4554545			
32	630714	4553936	65	629228	4553343	98	627029	4552700	131	627031	4553951	164	629213	4554539			
33	630681	4553935	66	629203	4553354	99	626897	4552704	132	627074	4553993	165	629295	4554538			

გ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ზონის საზღვრის კოორდინატები:

N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y
1	638773	4554285	39	638169	4553730	77	637981	4553429	115	639282	4559214	153	615030	4566122	191	614531	4565926
2	638039	4552357	40	638226	4553786	78	638046	4553665	116	639350	4559260	154	614970	4566079	192	614605	4565952
3	638031	4552485	41	638300	4553820	79	638127	4553774	117	639415	4559309	155	614939	4566005	193	614678	4565920
4	638114	4552503	42	638362	4553801	80	638193	4553824	118	639457	4559377	156	614979	4565936	194	614752	4565903
5	638165	4552526	43	638430	4553791	81	638437	4553941	119	639509	4559440	157	615019	4565867	195	614827	4565875
6	638236	4552565	44	638507	4553807	82	638512	4553973	120	638627	4557579	158	614999	4565797	196	614903	4565872
7	638290	4552610	45	638563	4553855	83	638574	4554026	121	616000	4566312	159	614930	4565814	197	614958	4565821
8	638304	4552719	46	638573	4553928	84	638629	4554086	122	616081	4566322	160	614880	4565852	198	614995	4565864
9	638120	4553076	47	638613	4553997	85	638669	4554153	123	616161	4566308	161	614812	4565867	199	614954	4565931
10	638183	4553026	48	638652	4554066	86	638667	4554234	124	616273	4566305	162	614734	4565879	200	614913	4566001
11	638199	4552950	49	638714	4554109	87	638699	4554297	125	616309	4566269	163	614665	4565903	201	614942	4566076
12	638247	4552885	50	638717	4554190	88	638595	4557570	126	616361	4566206	164	614595	4565930	202	614998	4566134
13	638302	4552825	51	638716	4554271	89	638516	4557548	127	616421	4566151	165	614541	4565877	203	615071	4566124
14	638347	4552758	52	638709	4554217	90	638480	4557595	128	616485	4566100	166	614478	4565874	204	615146	4566103
15	638363	4552679	53	638711	4554135	91	638472	4557676	129	616543	4566065	167	614427	4565936	205	615213	4566141
16	638350	4552599	54	638666	4554081	92	638452	4557752	130	616483	4566075	168	614385	4565881	206	615271	4566098
17	638309	4552529	55	638616	4554022	93	638491	4557823	131	616418	4566124	169	614364	4565803	207	615277	4566031
18	638251	4552473	56	638577	4553952	94	638533	4557892	132	616543	4566039	170	614350	4565725	208	615354	4566056
19	638170	4552458	57	638566	4553878	95	638576	4557962	133	616303	4566240	171	614280	4565691	209	615396	4566121
20	638221	4552459	58	638524	4553815	96	638628	4558025	134	616256	4566278	172	614219	4565642	210	615469	4566145
21	638287	4552448	59	638443	4553808	97	638666	4558096	135	616155	4566289	173	614198	4565564	211	615542	4566121

22	638303	4552513	60	638371	4553795	98	638673	4558177	136	616075	4566293	174	614210	4565522	212	615620	4566115
23	638349	4552580	61	638316	4553830	99	638657	4558257	137	615994	4566285	175	614207	4565404	213	615690	4566090
24	638368	4552659	62	638240	4553800	100	638650	4558339	138	615913	4566291	176	614169	4565367	214	615720	4566163
25	638361	4552740	63	638176	4553753	101	638645	4558420	139	615835	4566277	177	614175	4565433	215	615761	4566234
26	638324	4552811	64	638129	4553686	102	638639	4558501	140	615775	4566224	178	614169	4565513	216	615810	4566298
27	638267	4552870	65	638086	4553617	103	638629	4558583	141	615743	4566150	179	614177	4565592	217	615887	4566323
28	638221	4552937	66	638059	4553541	104	638633	4558664	142	615714	4566078	180	614194	4565669	218	636366	4569163
29	638194	4553007	67	638036	4553463	105	638660	4558740	143	615639	4566066	181	614254	4565725	219	636384	4569230
30	638146	4553067	68	638028	4553384	106	638709	4558803	144	615580	4566100	182	614320	4565772	220	636449	4569242
31	638115	4553141	69	638033	4553303	107	638778	4558847	145	615501	4566101	183	614347	4565846	221	636361	4569184
32	638084	4553216	70	638060	4553235	108	638854	4558876	146	615425	4566118	184	614360	4565926	222	636438	4569250
33	638046	4553278	71	638099	4553165	109	638931	4558903	147	615390	4566051	185	614410	4565988	223	636400	4569245
34	638037	4553358	72	638136	4553093	110	639006	4558935	148	615316	4566019	186	614377	4566035	224	614190	4565342
35	638041	4553438	73	638090	4553081	111	639055	4558996	149	615241	4566025	187	614411	4566080	191	614531	4565926
36	638061	4553515	74	638042	4553119	112	639084	4559072	150	615248	4566104	188	614440	4566004	192	614605	4565952
37	638080	4553594	75	637985	4553213	113	639147	4559123	151	615179	4566099	189	614427	4565956	193	614678	4565920
38	638122	4553664	76	637974	4553284	114	639214	4559169	152	615102	4566084	190	614488	4565906	194	614752	4565903

დ) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული ზონის საზღვრის კოორდინატები:

N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y
1	636278	4554345	73	629028	4554547	145	632224	4556450	217	633212	4562164	289	636543	4569760	361	625736	4552037
2	636471	4554297	74	628811	4554559	146	632309	4556255	218	633267	4561955	290	636442	4569944	362	625691	4552041
3	636638	4554168	75	628594	4554572	147	632431	4556078	219	633365	4561766	291	636368	4570143	363	625595	4552025
4	636723	4553987	76	628381	4554557	148	632397	4556111	220	633424	4561565	292	636386	4570355	364	625640	4552029
5	636889	4553892	77	628147	4554549	149	632295	4556297	221	633578	4561417	293	636415	4570431	365	625766	4551994
6	636977	4553756	78	627959	4554521	150	632212	4556488	222	633713	4561249	294	636369	4570220	366	625772	4551996
7	637130	4553624	79	627764	4554461	151	632281	4556687	223	633862	4561110	295	636411	4570012	367	625862	4552023
8	637258	4553550	80	627579	4554348	152	632175	4556830	224	634069	4561046	296	636498	4569818	368	625859	4552029
9	637439	4553573	81	627400	4554248	153	634391	4560785	225	634212	4560884	297	636606	4569640	369	625802	4551995
10	637327	4553454	82	627226	4554104	154	634574	4560678	226	635643	4563477	298	636591	4569451	370	625799	4552001
11	637437	4553355	83	627056	4553975	155	634702	4560520	227	635815	4563362	299	642282	4570731	371	625963	4552262
12	637605	4553320	84	626910	4553871	156	634898	4560439	228	635995	4563279	300	642413	4570742	372	625969	4552261
13	637641	4553196	85	626811	4553665	157	635062	4560300	229	636173	4563250	301	636496	4570236	373	626069	4552318
14	637759	4553106	86	626730	4553464	158	635242	4560196	230	636288	4563102	302	636460	4570098	374	626068	4552312
15	637892	4552937	87	626678	4553254	159	635426	4560083	231	636487	4563029	303	642387	4570677	375	626114	4552296

16	638018	4553027	88	626645	4553041	160	635612	4559979	232	636682	4563103	304	642268	4570792	376	626116	4552301
17	638112	4553131	89	626716	4552879	161	635778	4559849	233	636820	4562991	305	642289	4570718	377	626150	4552300
18	638030	4553320	90	626726	4552717	162	635962	4559931	234	636878	4562792	306	638229	4552430	378	626147	4552294
19	638057	4553530	91	626533	4552707	163	636165	4559961	235	636899	4562578	307	638290	4552499	379	626246	4552306
20	638155	4553721	92	626352	4552589	164	636322	4559956	236	636891	4562376	308	638163	4552457	380	626241	4552308
21	638330	4553836	93	626236	4552449	165	636471	4559971	237	636931	4562214	309	638164	4552451	381	626219	4552289
22	638511	4553814	94	626183	4552289	166	636579	4560047	238	637001	4562076	310	638353	4552588	382	626246	4552440
23	638602	4553984	95	625980	4552280	167	636732	4559973	239	637060	4561907	311	638263	4552480	383	626241	4552437
24	638712	4554149	96	625907	4552077	168	636895	4559887	240	637203	4561748	312	638351	4552770	384	626245	4552419
25	638716	4554204	97	625743	4552029	169	637047	4559926	241	637255	4561600	313	638253	4552875	385	626220	4552456
26	638628	4554036	98	625587	4551961	170	637207	4559836	242	637348	4561442	314	637907	4552906	386	626226	4552458
27	638555	4553846	99	625477	4551786	171	637376	4559801	243	637514	4561383	315	637908	4552912	387	626241	4552512
28	638369	4553786	100	625352	4551713	172	637516	4559905	244	637645	4561247	316	637944	4553012	388	626266	4552509
29	638194	4553766	101	625497	4551812	173	637673	4559825	245	637826	4561211	317	637994	4553015	389	626239	4552518
30	638076	4553585	102	625576	4551998	174	637826	4559793	246	637875	4561048	318	638119	4553085	390	626230	4552513
31	638036	4553376	103	625761	4552015	175	637983	4559668	247	637847	4560843	319	638100	4553080	391	626624	4552745
32	638100	4553184	104	625918	4552110	176	637931	4559723	248	638031	4560796	320	637752	4553105	392	626591	4552739
33	638194	4552999	105	626000	4552305	177	637751	4559799	249	638158	4560931	321	637749	4553203	393	626589	4552730
34	638310	4552825	106	626211	4552294	178	637633	4559884	250	638355	4560896	322	637745	4553190	394	626622	4552756
35	638363	4552626	107	626219	4552481	179	637465	4559861	251	638469	4560818	323	637608	4553159	395	626636	4552757
36	638302	4552454	108	626372	4552614	180	637314	4559825	252	638283	4560872	324	637579	4553200	396	626716	4552717
37	638230	4552467	109	626558	4552725	181	637134	4559838	253	638129	4560872	325	637603	4553246	397	626718	4552723
38	638358	4552630	110	626752	4552731	182	636996	4559939	254	637960	4560773	326	637597	4553337	398	626647	4552762
39	638299	4552828	111	626672	4552887	183	636812	4559886	255	637859	4560905	327	637391	4553316	399	632086	4555002
40	638188	4553004	112	626651	4553076	184	636666	4560014	256	637907	4561100	328	637323	4553500	400	632085	4554991
41	638027	4553026	113	626680	4553290	185	636537	4560002	257	637785	4561243	329	637346	4553510	401	632052	4554956
42	637896	4552919	114	626736	4553499	186	636406	4559970	258	637591	4561288	330	637302	4553594	402	632012	4554914
43	637764	4553089	115	626819	4553699	187	636274	4559979	259	637450	4561384	331	637150	4553647	403	632007	4554916
44	637650	4553196	116	626914	4553891	188	636085	4559959	260	637316	4561498	332	637237	4553597	404	631981	4554881
45	637600	4553299	117	627075	4554002	189	635907	4559861	261	637288	4561640	333	637098	4553629	405	631962	4554881
46	637447	4553353	118	627246	4554130	190	635702	4559879	262	637147	4561791	334	637015	4553705	406	631449	4554997
47	637326	4553434	119	627413	4554265	191	635539	4560016	263	637010	4561945	335	636671	4554027	407	631529	4554986
48	637434	4553553	120	627602	4554370	192	635354	4560121	264	636950	4562120	336	636654	4554052	408	631532	4554992
49	637269	4553545	121	627783	4554488	193	635167	4560226	265	636872	4562235	337	636661	4554072	409	631002	4554860
50	637141	4553619	122	627986	4554532	194	634998	4560349	266	636897	4562435	338	636604	4554191	410	631006	4554854
51	636971	4553736	123	628195	4554566	195	634825	4560472	267	636877	4562642	339	636594	4554228	411	631005	4554800
52	636900	4553882	124	628408	4554557	196	634642	4560571	268	636866	4562858	340	636451	4554307	412	631000	4554802

53	636726	4553969	125	628622	4554577	197	634507	4560724	269	636769	4563039	341	628456	4564902	413	631194	4554946
54	636644	4554152	126	628839	4554563	198	634312	4560808	270	636621	4563054	342	628515	4564923	414	631195	4554941
55	636482	4554285	127	629056	4554553	199	634153	4560950	271	636415	4563045	343	628518	4564802	415	631110	4554893
56	636285	4554335	128	629273	4554544	200	633980	4561070	272	636271	4563164	344	636420	4570495	416	631105	4554885
57	636343	4554478	129	629482	4554495	201	633781	4561149	273	636130	4563284	345	636426	4570496	417	632008	4554958
58	632011	4554948	130	629695	4554503	202	633652	4561313	274	635926	4563284	346	625411	4551679	418	636317	4554480
59	631847	4554887	131	629899	4554576	203	633499	4561461	275	635744	4563381	347	625409	4551685	419	636317	4554426
60	631637	4554940	132	630112	4554601	204	633379	4561639	276	635582	4563515	348	625370	4551713	420	636263	4554348
61	631431	4554987	133	630323	4554636	205	633313	4561835	277	628488	4564818	349	625380	4551685	421	636273	4554335
62	631218	4554945	134	630531	4554612	206	633237	4562037	278	628546	4564826	350	625391	4551685	422	636305	4554349
63	631025	4554853	135	630715	4554685	207	633177	4562239	279	636434	4570218	351	625444	4551746	423	636339	4554337
64	630893	4554723	136	630917	4554742	208	633249	4562435	280	636529	4570113	352	625436	4551718	424	636449	4554301
65	630689	4554669	137	631051	4554865	209	633161	4562617	281	636771	4569366	353	625430	4551705	425	636376	4554317
66	630504	4554606	138	631244	4554956	210	633192	4562826	282	636868	4569372	354	625488	4551807	426	636813	4553883
67	630309	4554630	139	631457	4554997	211	633232	4563034	283	636652	4569367	355	625538	4551859	427	636812	4553889
68	630084	4554594	140	631663	4554938	212	633273	4563161	284	636519	4569308	356	625552	4551892	428	637307	4553590
69	629873	4554559	141	631874	4554889	213	633229	4562952	285	636367	4569155	357	625356	4551708	429	638708	4554279
70	629667	4554493	142	632033	4554961	214	633183	4562744	286	636421	4569214	358	625583	4552018	430	638710	4554282
71	629457	4554502	143	632206	4556795	215	633183	4562535	287	636555	4569381	359	625587	4552014	431	638713	4554280
72	629245	4554538	144	632259	4556655	216	633229	4562355	288	636627	4569570	360	625740	4552041			

ე) ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონის საზღვრის კოორდინატები:

N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y	N	X	Y
1	625399	4551678	59	634552	4559599	117	615655	4561688	175	628227	4564408	233	635611	4567904	291	628388	4564774
2	609808	4569788	60	633757	4559433	118	614814	4562273	176	628702	4564838	234	635354	4568296	292	628350	4564530
3	610696	4569553	61	633082	4559962	119	614520	4562917	177	629558	4564494	235	635539	4563521	293	627870	4564161
4	610885	4568946	62	632815	4559324	120	613897	4563628	178	630103	4565151	236	636271	4563124	294	627375	4564278
5	610371	4568860	63	632489	4558705	121	613509	4564431	179	630928	4565527	237	636876	4562733	295	627060	4564363
6	610332	4568296	64	632790	4557805	122	613560	4565038	180	631699	4565704	238	637012	4561951	296	627675	4564111
7	610312	4567660	65	633028	4557034	123	614338	4565210	181	631798	4565186	239	637514	4561373	297	629186	4564531
8	610098	4567379	66	633128	4556484	124	614981	4564575	182	631944	4564917	240	637907	4560784	298	629781	4564731
9	609748	4566735	67	633190	4555922	125	615514	4563609	183	632562	4564364	241	638325	4560892	299	629665	4564507
10	610205	4566125	68	633571	4555776	126	616085	4563178	184	632758	4563550	242	637881	4561130	300	630044	4564923
11	611107	4566082	69	632998	4555038	127	617407	4563150	185	633258	4563110	243	637260	4561584	301	630050	4565098
12	611556	4565963	70	632655	4554207	128	617861	4562850	186	633179	4562235	244	636877	4562237	302	630280	4565302

13	613098	4565818	71	632762	4553269	129	618451	4562225	187	633573	4561413	245	636739	4563082	303	630879	4565428
14	613882	4565530	72	633080	4552165	130	618894	4561608	188	634276	4560831	246	635975	4563274	304	630523	4565331
15	613635	4565142	73	628506	4550320	131	619618	4561032	189	635031	4560323	247	632245	4556640	305	631045	4565569
16	613320	4564541	74	627439	4550853	132	619551	4560640	190	635819	4559847	248	632341	4556191	306	631169	4565753
17	613806	4563786	75	626623	4551340	133	620239	4560147	191	636534	4560007	249	642236	4573280	307	631971	4565620
18	613833	4563544	76	625850	4551899	134	620529	4559571	192	637204	4559823	250	642283	4574176	308	631359	4565782
19	612909	4564123	77	625965	4552234	135	621185	4558909	193	637897	4559754	251	641661	4574852	309	631668	4565327
20	612151	4564576	78	626567	4552721	136	621856	4558294	194	637486	4559903	252	641374	4575918	310	631939	4565301
21	611402	4564971	79	627434	4552723	137	622386	4557600	195	636781	4559892	253	642083	4576137	311	632193	4565109
22	610829	4565056	80	628046	4553256	138	623297	4556769	196	636180	4559964	254	641625	4576505	312	632151	4564613
23	610552	4564787	81	628849	4553479	139	623513	4556322	197	635369	4560121	255	641147	4577061	313	632195	4564648
24	609821	4565075	82	629594	4553393	140	623631	4556043	198	634625	4560640	256	640817	4577643	314	632273	4564492
25	609172	4564995	83	630184	4553694	141	624578	4555280	199	633834	4561121	257	639427	4578539	315	632399	4564359
26	608859	4565128	84	630922	4553913	142	625455	4555988	200	633308	4561862	258	639515	4559447	316	635280	4562633
27	608844	4565711	85	630815	4554413	143	625527	4556663	201	633178	4562728	259	640939	4577060	317	633967	4563408
28	608491	4566308	86	631213	4554944	144	626566	4556302	202	633651	4563038	260	640907	4577224	318	633466	4563019
29	607920	4566604	87	632077	4554979	145	626734	4556847	203	634435	4562963	261	641021	4577448	319	634241	4562995
30	607459	4567228	88	631257	4554959	146	626964	4557741	204	635320	4562747	262	640953	4577606	320	633093	4563142
31	607460	4567695	89	630459	4554613	147	627817	4557656	205	634441	4563102	263	640675	4577630	321	632918	4563378
32	607945	4567724	90	629540	4554482	148	628304	4557041	206	634036	4563791	264	640257	4577763	322	633967	4564742
33	607885	4568476	91	628597	4554578	149	628718	4556329	207	633928	4564640	265	640348	4577557	323	633346	4565677
34	607663	4568205	92	627693	4554427	150	628938	4556186	208	633468	4565410	266	640511	4577495	324	634202	4568248
35	607033	4568383	93	626924	4553911	151	630165	4555484	209	633304	4566323	267	639385	4577932	325	634827	4568719
36	607231	4569112	94	626634	4553016	152	630740	4555809	210	633421	4567223	268	639314	4578964	326	636189	4569984
37	607568	4569782	95	626264	4552516	153	631755	4556662	211	633867	4567967	269	639351	4578444	327	634921	4568905
38	607940	4570469	96	625752	4552027	154	631671	4557503	212	634437	4568654	270	639333	4577991	328	635479	4569700
39	608532	4570533	97	625101	4551663	155	631411	4558162	213	634911	4569335	271	622830	4554759	329	636178	4570895
40	643218	4570690	98	625008	4552072	156	631004	4558887	214	635618	4569678	272	625716	4552012	330	636362	4570246
41	643840	4571336	99	624188	4552698	157	630279	4559029	215	636437	4569962	273	625689	4551976	331	636403	4570462
42	644385	4571979	100	623699	4553727	158	629736	4558520	216	636364	4569206	274	619548	4558080	332	636284	4570771
43	643663	4572548	101	623512	4554419	159	628852	4558584	217	636871	4569378	275	620140	4557101	333	636201	4570989
44	642833	4572961	102	622661	4555099	160	628283	4558837	218	636427	4569985	276	618937	4558331	334	625241	4551751
45	640157	4573645	103	622350	4555538	161	627564	4559388	219	636366	4570322	277	618745	4558701	335	625277	4551701
46	640682	4573047	104	622020	4555611	162	626579	4560078	220	636202	4571287	278	615030	4562263	336	625320	4551721
47	640695	4572098	105	621614	4556097	163	626090	4561009	221	636234	4572210	279	614028	4563285	337	636446	4572990
48	641051	4571340	106	621354	4556637	164	625586	4561199	222	636037	4572593	280	613992	4563332	338	636827	4572974
49	641898	4570926	107	621102	4556612	165	624741	4561529	223	637203	4572849	281	608293	4570863	339	637571	4572840

50	642700	4570639	108	620490	4557045	166	623789	4562170	224	637779	4573378	282	610999	4569469	340	637642	4573090
51	643546	4570212	109	619773	4557562	167	623946	4562483	225	638440	4573857	283	610705	4568594	341	637916	4573673
52	638987	4558926	110	619176	4558181	168	624665	4562768	226	639326	4573862	284	607073	4568157	342	640762	4571511
53	638672	4558183	111	618523	4558816	169	625274	4563147	227	639693	4574526	285	607857	4569959	343	639078	4573759
54	638033	4557666	112	617904	4559349	170	625762	4563334	228	640197	4573872	286	615500	4564021	344	638204	4573752
55	637506	4558318	113	617510	4560041	171	625803	4563538	229	634667	4567755	287	631663	4556339	345	640549	4573421
56	636879	4558919	114	617144	4560588	172	626065	4563746	230	634929	4567172	288	624467	4562273			
57	636083	4559347	115	616631	4560776	173	626784	4564168	231	634956	4566764	289	624375	4562568			
58	635259	4559249	116	616052	4561102	174	627586	4564197	232	635196	4567206	290	626385	4563036			

ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების
მცენარეების საერთო სია.

პირობითი ნიშნები:

- * — კავკასიის ენდემი
- ** — საქართველოს ენდემი
- *** — საქართველოს „წითელ ნუსხაში“
შეტანილი მცენარე

GYMNOSPERMAE

Cupressaceae

- Juniperus foetidissima* Willd. ***
- Juniperus oxycedrus* L.
- Juniperus polycarpus* K. Koch

Ephedraceae

- Ephedra distachya* L.
- Ephedra procera* C.A.Mey.

ANGIOSPERMAE

Dicotyledones

Aceraceae

- Acer campestre* L.
- Acer ibericum* M. Bieb. ***

Anacardiaceae

- Cotinus coggygria* Scop.
- Pistacia mutica* Fisch. & C.A.Mey. ***
- Rhus coriaria* L.

Apiaceae

- Astrodaucus orientalis* (L.) Drude
- Bilacunaria microcarpa* (M.Bieb.) Pimenov & V.N.Tikhom.
- Bupleurum wittmannii* Steven *
- Caucalis platycarpus* L.
- Daucus carota* L.
- Eringium campestre* L.
- Eringium coeruleum* M. Bieb.
- Falcaria vulgaris* Bernh.
- Ferula szowitsiana* DC.
- Ferulago setifolia* K. Koch
- Malabaila dasyantha* (K. Koch) Grossh.
- Pimpinella aromatica* M. Bieb. *
- Prangos ferulacea* Lindl.
- Seseli grandivittatum* (Sommier & Levier) Schischk. *
- Smyrnium perfoliatum* L.

Apocynaceae

- Vinca herbacea* Waldst. & Kit.

Araliaceae

- Hedera helix* L.
- Hedera pastuchowii* Woronow

Asclepiadaceae

- Periploca graeca* L.

Asteraceae

- Achillea biebersteinii* Afan.
- Acroptilon repens* (L.) DC.
- Amberboa glauca* (Willd.) Grossh.
- Amberboa moschata* (L.) DC.
- Artemisia caucasica* Willd.
- Artemisia fragrans* Willd.
- Artemisia scoparia* Waldst. & Kit.
- Bombycilaena erecta* (L.) Smoljan.
- Calendula gracilis* DC.
- Carduus albidus* M. Bieb.
- Carduus hamulosus* Ehrh.
- Carthamus glaucus* M. Bieb.
- Carthamus lanatus* L.
- Carthamus oxycanthus* M. Bieb.
- Centaurea ovina* Pall. ex Willd. *
- Centaurea reflexa* Lam.
- Centaurea solstitialis* L.
- Crinitaria villosa* (L.) Cass.
- Filago eriocephala* Guss.
- Filago pyramidata* L.
- Galatella dracunculoides* (Lam.) Nees
- Garhadiolus angulosus* Jaub. & Spach
- Inula aspera* Poir.
- Inula britanica* L.
- Inula germanica* L.
- Jurinea arachnoidea* Bunge
- Jurinea elegans* (Steven) DC. *
- Jurinea blanda* (Bieb.) C.A. Mey.
- Koelpinia linearis* Pall.
- Picris strigosa* Bieb.
- Podospermum canum* C. A. Mey.
- Psephellus carthalinicus* Sosn. *
- Pterotheca sancta* (L.) K. Koch
- Pyrethrum corimbosum* (L.) Willd.
- Scorzonera biebersteinii* Lipsch.
- Scorzonera lanata* (L.) Hoffm. *
- Senecio vernalis* Waldst. et Kit.
- Serratula biebersteiniana* (Iljin ex Grossh.) Takht.
- Serratula quinquefolia* M. Bieb.
- Silybum marianum* (L.) Gaertn.
- Sosnowskya amblyolepis* (Ledeb.) Wagenitz**
- Taraxacum praticola* Schischk.
- Tragopogon graminifolius* DC.
- Tragopogon tuberosus* K. Koch *
- Tripleurospermum parviflorum* (Willd.) Pobed.

Xanthium spinosum L.
Xeranthemum cylindraceum Sm.
Xeranthemum squarrosum Boiss.

Berberidaceae

Berberis iberica Stev. & Fisch. ex DC. *
Berberis vulgaris L.
Bongardia chrysogonum (L.) Spach

Betulaceae

Alnus barbata C.A.Mey.

Boraginaceae

Aegonychon purpureo-caeruleum (L.) Holub
Buglossoides arvensis (L.) I. M. Johnst.
Caccinia rauwolfii K. Koch
Echium maculatum L.
Lappula barbata (M. Bieb.) Gürke
Lithospermum officinale L.
Lycopsis orientalis L.
Myosotis arvensis (L.) Hill
Nonea caspica (Willd.) G. Don.
Nonea lutea (Desr.) DC.
Nonea setosa (Lehm.) Roem. & Schult.
Onosma armeniaca Klokov ex Popov
Onosma microcarpum Steven ex DC.
Suchtelenia calicina (C. A. Mey.) DC.

Brassicaceae

Aethionema carneum (Banks & Sol.) B.Fedtsch.
Alliaria petiolata (M.Bieb.) Cavara & Grande
Alyssum calycinum L.
Alyssum parviflorum M.Bieb.
Alyssum turkestanicum Regel & Schmalh.
Arabidopsis pumila (Celak.) N.Busch
Arabidopsis thaliana (L.) Heynh.
Capsella bursa-pastoris (L.) Medik.
Cardaria draba (L.) Desv.
Clypeola jonthlaspi L.
Draba nemorosa L.
Erysimum repandum L.
Lepidium perfoliatum L.
Lepidium vesicarium L.
Matthiola odoratissima (M.Bieb.) R.Br.
Meniocus linifolius (Stephan ex Willd.) DC.
Sisymbrium loeselii L.
Sterigmostemum incanum M.Bieb.
Sterigmostemum tomentosum (Willd.) M.Bieb.
Thlaspi perfoliatum L.
Torularia contortuplicata O.E. Schultz
Torularia eldarica Grossh. *
Torularia torulosa (Desf.) O. E. Schulz

Campanulaceae

Campanula hohenackeri Fisch. & C.A.Mey.

Capparaceae

Capparis herbacea Willd.

Caprifoliaceae

Lonicera iberica M.Bieb.

Caryophyllaceae

Arenaria serpyllifolia L.
Cerastium glomeratum Thuill.
Cerastium glutinosum Nutt.
Cerastium ruderale M.Bieb.
Dianthus crinitus Sm.
Dianthus inamoenus Schischk.
Gypsophila bicolor (Freyn. & Sint.) Grossh.
Gypsophila elegans M.Bieb.
Gypsophila stevenii Fisch. ex Schrank *
Holosteum glutinosum (M.Bieb.) Fisch. & C.A.Mey.
Holosteum umbellatum L.
Kohlrauschia prolifera (L.) Kunth
Melandrium divaricatum Fenzl
Petrorhagia saxifraga (L.) Link
Silene chlorifolia Sm.
Silene cyri Schischk.
Silene italica (L.) Pers.
Agrostemma githago L.
Cerasatium ruderalis

Celastraceae

Euonymus verrucosus Scop.

Celtidaceae

Celtis caucasica Willd.
Celtis glabrata Spreng.***

Chenopodiaceae

Aellenia glauca (M.Bieb.) Aellen
Atriplex cana C. A. Mey.
Atriplex tatarica L.
Camphorosma monspeliaca L.
Chenopodium album L.
Gamanthus pilosus (Pall.) Bunge
Halostachys caspica C. A. Mey.
Kalidium caspicum (L.) Ung.-Sternb.
Kochia prostrata (L.) Schrad.
Noaea mucronata (Forssk.) Asch. & Schweinf.
Petrosimonia brachiata (Pall.) Bunge
Salicornia europaea L.
Salsola dendroides Pall.
Salsola ericoides M. Bieb.
Salsola nodulosa (Moq.) Iljin
Seidlitzia florida (M. Bieb.) Boiss.
Suaeda dendroides (C. A. Mey.) Moq.
Suaeda microphylla Pall.

Cistaceae

Fumana procumbens (Dunal) Gren. & Godr.
Helianthemum lasiocarpum Desf ex Willk.
Helianthemum salicifolium (L.) Mill.

Convolvulaceae

Convolvulus cantabrica L.

Cornaceae

Cornus mas L.
Swida australis (C.A.Mey.) Pojark. ex Grossh.

Corylaceae

Carpinus orientalis Mill.

Crassulaceae

Sedum hispanicum L.

Dipsacaceae

Cephalaria media Litv. *
Scabiosa micrantha Desf.
Scabiosa rotata M. Bieb.

Elaeagnaceae

Elaeagnus angustifolia L.
Hippophaë rhamnoides L.

Euphorbiaceae

Andrachne rotundifolia C. A. Mey.
Euphorbia boissieriana (Woronow) Prokh.
Euphorbia falcata L.
Euphorbia iberica Boiss.
Euphorbia seguieriana Neck.

Fabaceae

Alhagi pseudalhagi (M.Bieb.) Fisch.
Astragalus asterias Steven
Astragalus brachycarpus M. Bieb.
Astragalus caucasicus Pall.
Astragalus fabaceus M. Bieb.
Astragalus microcephalus Willd.
Astragalus pseudoutriger Grossh.
Astragalus sphaerocephalus Steven
Astragalus stevenianus DC.
Astragalus xipidium Bunge
Caragana grandiflora (M.Bieb.) DC.
Colutea cilicica Boiss. & Balansa
Colutea orientalis Mill.
Eversmannia subspinosa (DC.) B.Fedtsch. ***
Glycyrrhiza glabra L.
Hedysarum ibericum M. Bieb.
Lathyrus aphaca L.
Lathyrus cicera L.
Medicago coerulea Ledeb.
Medicago minima (L.) L.

Medicago orbicularis (L.) Bartal.
Medicago rigidula (L.) All.
Melilotus albus Medik.
Melilotus officinalis (L.) Pall.
Melilotus neopolitanus Ten.
Onobrychis cyri Grossh. *
Onobrychis kachetica Boiss. & Buhse **
Onobrychis komarovii Grossh. *
Onobrychis radiata M. Bieb.
Trifolium angustifolium L.
Trifolium campestre Schreb.
Trigonella monspeliaca L.
Vicia angustifolia L. ex Reichard

Fagaceae

Quercus iberica Steven ex M.Bieb.
Quercus pedunculiflora K. Koch ***

Gentianaceae

Centaurium erythraea Rafn

Geraniaceae

Erodium ciconium (L.) L'Hér.
Erodium cicutarium (L.) L'Hér.
Geranium tuberosum L.

Helleboraceae

Delphinium cyphoplectrum Boiss.
Nigella arvensis L.

Hypocoaceae

Hypocoum pendulum L.

Hypericaceae

Hypericum perforatum L.

Illecebraceae

Herniaria hirsuta L.
Herniaria incana Lam.
Scleranthus annuus L.

Juglandaceae

Juglans regia L. ***

Lamiaceae

Ajuga genevensis L.
Eremostachys iberica Vis.
Lamium amplexicaule L.
Phlomis pungens Willd.
Phlomis tuberosa L.
Salvia limbada C.A.Mey.
Salvia nemorosa L.
Salvia viridis L.
Satureja laxiflora K. Koch
Scutellaria orientalis L.

Sideritis montana L.
Stachys atherocalyx K. Koch

Stachys fruticulosa M. Bieb. *
Teucrium nuchense K. Koch
Teucrium polium L.
Thymus tiflisiensis Klokov & Des.-Shost.*
Ziziphora capitata L.
Ziziphora serpyllacea M. Bieb.

Limoniaceae

Acantholimon fominii Kusn. *
Limonium meyeri Kuntze
Psylliostachys spicata (Willd.) Nevski

Linaceae

Linum austriacum L.
Linum corymbulosum Rchb.
Linum nodiflorum L.
Linum orientale Boiss. subsp. *armenum* Bordz.

Loranthaceae

Viscum album L.

Malvaceae

Alcea sosnowskyi Iljin *
Malvalthaea transcaucasica Iljin

Mimosaceae

Lagonychium farctum (Banks & Sol.) Bobrov

Moraceae

Ficus carica L.
Morus alba L.

Nitrariaceae

Nitraria schoberi L. ***

Oleaceae

Jasminum fruticans L.
Fraxinus excelsior L.
Ligustrum vulgare L.

Paeoniaceae

Paeonia tenuifolia L.

Papaveraceae

Glaucium corniculatum (L.) Curtis
Papaver arenarium M. Bieb.
Papaver hybridum L.
Roemeria reflecta DC.

Peganaceae

Peganum harmala L.

Plantaginaceae

Plantago coronopus L.
Plantago lanceolata L.

Polygalaceae

Polygala hohenakeriana Fisch. & C.A.Mey.
Polygala transcaucasica Tamamsch. *

Polygonaceae

Atraphaxis caucasica (Hoffm.) Pavlov
Atraphaxis spinosa L.
Polygonum aviculare L.
Rumex euxinus Klokov

Primulaceae

Anagalis arvensis L.
Androsacea elongata L.

Punicaceae

Punica granatum L.

Ranunculaceae

Adonis aestivalis L.
Ceratocephala falcata (L.) Pers.
Clematis orientalis L.
Clematis vitalba L.
Ficaria ledebourii Grossh.
Ranunculus illyricus L.
Thalictrum collinum Wallr.

Resedaceae

Reseda globulosa Fisch. & C.A.Mey. *
Reseda lutea L.

Rhamnaceae

Paliurus spina-christi Mill.
Rhamnus catharchica L.
Rhamnus pallasii Fisch. & C.A.Mey.

Rosaceae

Cerasus incana (Pall.) Spach
Cerasus microcarpa (C. A. Mey.) Boiss.
Cotoneaster intergerrimus Medik.
Cotoneaster meyeri Pojark.
Fragaria vesca L.
Fragaria viridis Duch.
Geum urbanum L.
Potentilla recta L.
Poterium polygamum Waldst. & Kit.
Prunus divaricata Ledeb.
Prunus spinosa L.
Pyrus salicifolia Pall.

Pyrus georgica Kuth. *
Mespilus germanica L.
Rosa canina L.
Rubus anatolicus Focke

Rubiaceae

Asperula arvensis L.
Galium eldaricum Grossh.
Galium tenuissimum M. Bieb.
Galium verum L.
Rubia tinctorum L.
Rubia transcaucasica Grossh. *
Callipeltis cucullaria (L.) Stev.

Rutaceae

Dictamnus caucasicus (Boiss.) Fisch. ex Grossh.

Salicaceae

Populus canescens (Aiton) Sm.
Populus euphratica Olivier ***
Populus nigra L.
Salix caprea L.

Scrophulariaceae

Celsia orientalis L.
Linaria simplex (Willd.) DC.
Verbascum formosum Fisch. ex Schrank
Verbascum pyramidatum M. Bieb.
Veronica multifida L.
Veronica polita Fr.

Solanaceae

Datura stramonium L.
Lycium ruthenicum Murray

Tamaricaceae

Reaumuria alternifolia (Labill.) Britten
Tamarix ramosissima Ledeb.
Tamarix smirnensis Bunge

Ulmaceae

Ulmus carpinifolia Rupp. ex Suckow
Ulmus minor Mill. ***

Urticaceae

Urtica dioica L.

Valerianaceae

Valerianella rimosa L.

Violaceae

Viola alba Boiss.
Viola kitaibeliana Schult.
Viola odorata L.

Vitaceae

Vitis sylvestris G. G. Gmel.

Zygophyllaceae

Zygophyllum fabago L.

Monocotyledones

Alliaceae

Allium atrovioleaceum Boiss.
Allium paradoxum (M.Bieb.) G. Don
Allium rubellum M. Bieb.

Asparagaceae

Asparagus verticillatus L.
Asparagus caspius Schult. & Schult.f.

Cyperaceae

Bolboschoenus maritimus (L.) Palla
Carex bordzilowskii V.I. Krecz.
Carex divulsa Stokes

Dioscoriaceae

Tamus communis L.

Iridaceae

Crocus adamii J. Gay
Gladiolus italicus Mill.
Iris iberica Steven *
Iris carthaginiensis Fomin*
Iris pumila L.
Juno caucasica Klatt

Juncaceae

Juncus acutus L.

Liliaceae

Asphodeline dendroides (Hoffm.) Woronow *
Bellevalia speciosa Woronow
Bellevalia wilhelmsii (Steven) Woronow*
Eremurus spectabilis M. Bieb.
Gagea chlorantha (M.Bieb.) Schult. & Schult.f.
Gagea commutata K. Koch
Gagea caroli-kochii Grossh. *
Gagea helenae Grossh.
Leopoldia tenuiflora (Tausch) Heldr.
Merendera trigyna Woronow
Muscari szovitsianum Baker
Muscari caucasicum Griseb.
Ornithogalum kochii Parl.
Scilla siberica Haw. var. *gracilis* Grossh.
Tulipa eichleri Regel *
Tulipa biebersteiniana Schult. & Schult.f.

Orchidaceae

Epipactis helleborine (L.) Crantz NT
Ophrys mammosa Desf. subsp. *cyclocheila* (Aver.)
B.Baumann & al. CR
Orchis punctulata Steven ex Lindl. CR
Orchis simia Lam. VU
Orchis tridentata Scop. VU

Poaceae

Achnatherum bromoides (L.) P.Beauv.
Aegilops biuncialis Vis.
Aegilops cylindrica Host
Aegilops tauschii Coss.
Aeluropus littoralis (Gouan.) Parl.
Agropyron pectinatum (M.Bieb.) P.Beauv.
Arundo donax L.
Avena barbata Pott ex Link
Bothriochloa caucasica (Trin.) C.E.Hubb.
Bothriochloa ischaemum (L.) Keng
Bromus japonicus Thunb.
Bromus squarrosus L.
Catabrosella humilis (M.Bieb.) Tzvelev
Cleistogenes bulgarica (Bornm.) Keng
Cynodon dactylon (L.) Pers.
Dactylis glomerata L.
Echinaria capitata (L.) Desf.
Elitrigia repens (L.) Nevski
Eragrostis starosselskyi Grossh.
Eremopyrum orientale (L.) Jaub. & Spach
Eremopyrum triticeum (Gaertn.) Nevski
Erianthus ravennae (L.) P.Beauv.
Festuca valesiaca Schleich. ex Gaudin
Hordeum leporinum Link
Imperata cylindrica (L.) Raeusch.
Koeleria cristata Pers.
Lolium rigidum Gaudich.
Melica transsilvanica Schur
Phleum paniculatum Huds.
Phleum phleoides (L.) H.Karst.
Phragmites australis (Cav.) Trin. ex Steud.
Poa bulbosa L. var. *vivipara* (Koeler) Arcang.
Poa angustifolia L.
Poa nemoralis L.
Rostraria glabriflora (Trautv.) Czerep.
Schismus arabicus Nees
Setaria viridis (L.) P.Beauv.
Stipa capillata L.
Stipa caspia K. Koch
Stipa lessingiana Trin. & Rupr.
Stipa pontica P.A.Smirn.
Stipa pulcherrima K. Koch
Stipa tirsia Steven
Trachynia distachya (L.) Link

Trisetum rigidum (M.Bieb.) Roem. & Schult.

Smilacaceae

Smilax excelsa L.

Typhaceae

Typha latifolia L.

კავკასიის ენდემური მცენარეები

ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე გავრცელებულია კავკასიის ენდემური მცენარეების 28 სახეობა.

Apiaceae

1. *Bupleurum wittmannii* Steven *
2. *Pimpinella aromatica* M. Bieb. *
3. *Seseli grandivittatum* (Sommier & Levier) Schischk. *

Asteraceae

4. *Centaurea ovina* Pall. ex Willd. *
5. *Jurinea elegans* (Steven) DC. *
6. *Psephellus carthalinicus* Sosn. *
7. *Scorzonera lanata* (L.) Hoffm.
8. *Tragopogon tuberosus* K. Koch *

Berberidaceae

9. *Berberis iberica* Stev. & Fisch. ex DC. *

Brassicaceae

10. *Torularia eldarica* Grossh. *

Caryophyllaceae

11. *Gypsophila stevenii* Fisch. ex Schrank *

Dipsacaceae

12. *Cephalaria media* Litv. *

Fabaceae

13. *Onobrychis cyri* Grossh. *
14. *Onobrychis komarovii* Grossh. *

Lamiaceae

15. *Stachys fruticulosa* M. Bieb. *
16. *Thymus tiflisiensis* Klov & Des.-Shost. *

Limoniaceae

17. *Acantholimon fominii* Kusn. *

Malvaceae

18. *Alcea sosnowskyi* Iljin *

Polygalaceae

19. *Polygala transcaucasica* Tamamsch. *

Resedaceae

20. *Reseda globulosa* Fisch. & C.A.Mey. *

Rosaceae

21. *Pyrus georgica* Kuth. *

Rubiaceae

22. *Rubia transcaucasica* Grossh. *

Iridaceae

23. *Iris iberica* Steven *
24. *Iris carthaliniae* Fomin*

Liliaceae

25. *Asphodeline dendroides* (Hoffm.) Woronow *
26. *Bellevalia wilhelmsii* (Steven) Woronow
27. *Gagea caroli-kochii* Grossh. *
28. *Tulipa eichleri* Regel *

საქართველოს ენდემური სახეობები ვაშლიანის დაცულ ტერიტორიებზე

1. *Sosnowskya amblyolepis* (Ledeb.) Wagenitz
2. *Onobrychis kachetica* Boiss. & Buhse
3. *Campanula kachetica* Kantsch. – არწივის
ხეობა
4. *Paeonia carthalinica* Ketzch. – შავი მთა

საქართველოს „წითელის ნუსხის“ სახეობები ვაშლიანის დაცულ ტერიტორიებზე

Cupressaceae

1. *Juniperus foetidissima* Willd. ***
2. *Juniperus polycarpus* K.

Aceraceae

3. *Acer ibericum* M. Bieb. ***

Anacardiaceae

4. *Pistacia mutica* Fisch. & C.A.Mey. ***

Celtidaceae

5. *Celtis glabrata* Spreng. ***

Fabaceae

6. *Eversmannia subspinosus* (DC.) B.Fedtsch. ***

Fagaceae

7. *Quercus pedunculiflora* K. Koch ***

Juglandaceae

8. *Juglans regia* L. ***

Nitrariaceae

9. *Nitraria schoberi* L. ***

Rosaceae

10. *Pyrus demetrii* Kutath.
11. *Pyrus sachokiana* Kutath.

Salicaceae

12. *Populus euphratica* Olivier ***

Ulmaceae

13. *Ulmus minor* Mill. ***

ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე გავრცელებული ძუძუმწოვრების სია

	Name		Name
1	<i>Allactaga elater</i>	35	<i>Mustela nivalis</i>
2	<i>Allactaga willamsi</i>	36	<i>Myocastor coypus</i>
3	<i>Allactaga elater</i>	37	<i>Myotis blythii</i>
4	<i>Allactaga willamsi</i>	38	<i>Myotis daubentoni</i>
5	<i>Sylvaemus uralensis</i>	39	<i>Myotis emarginatus</i>
6	<i>Barbastella leucomelas</i>	40	<i>Myotis mystacinus</i>
7	<i>Canis aureus</i>	41	<i>Myotis nattereri</i>
8	<i>Canis lupus</i>	42	<i>Nyctalus leisleri</i>
9	<i>Cricetulus migratorius</i>	43	<i>Nyctalus noctula</i>
10	<i>Crocidura gueldenstaedtii</i>	44	<i>Nyctereutes procyonoides</i>
11	<i>Crocidura leucodon</i>	45	<i>Panthera pardus</i>
12	<i>Dryomys nyctedula</i>	46	<i>Pipistrellus kuhli</i>
13	<i>Eptesicus serotinus</i>	47	<i>Pipistrellus nathusii</i>
14	<i>Erinaceus concolor</i>	48	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
15	<i>Felis chaus</i>	49	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
16	<i>Felis silvestris</i>	50	<i>Plecolus auritus</i>
17	<i>Glis glis</i>	51	<i>Procyon lotor</i>
18	<i>Gazella subgutturoza</i>	52	<i>Ratus ratus</i>
19	<i>Hemiechinus auritus</i>	53	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>
20	<i>Hyaena hyaena</i>	54	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
21	<i>Hypsugo savii</i>	55	<i>Rhinolophus mehelyi</i>
22	<i>Hystrix indica</i>	56	<i>Sorex volnuchini</i>
23	<i>Lepus europeus</i>	57	<i>Suncus etruscus</i>
24	<i>Lutra lutra</i>	58	<i>Sus scrofa</i>
25	<i>Lynx lynx</i>	59	<i>Sylvaemus fulvipectus</i>
26	<i>Martes foina</i>	60	<i>Sylvaemus ponticus</i>
27	<i>Martes martes</i>	61	<i>Sciurus vulgaris</i>
28	<i>Meles meles</i>	62	<i>Talpa levantis</i>
29	<i>Meriones libicus</i>	63	<i>Ursus arctos</i>
30	<i>Mesocricetus brandti</i>	64	<i>Vormela peregusna</i>
31	<i>Microtus arvalis</i>	65	<i>Vulpes vulpes</i>
32	<i>Microtus majori</i>		
32	<i>Microtus socialis</i>		
33	<i>Mus macedonicus</i>		
34	<i>Mus musculus</i>		

ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე გავრცელებული ფრინველების სია

	Name		Name
1	<i>Accipiter gentilis</i>	53	<i>Grus grus</i>
2	<i>Accipiter nisus</i>	54	<i>Gypaetus barbatus</i>
3	<i>Aegithalos caudatus</i>	55	<i>Gyps fulvus</i>
4	<i>Aegypius monachus</i>	56	<i>Hirundo rustica</i>
5	<i>Aegythalos caudatus</i>	57	<i>Lanius collurio</i>
6	<i>Alauda arvensis</i>	58	<i>Lullula arborea</i>
7	<i>Alectoris chukar</i>	59	<i>Melanocorypha calandra</i>
8	<i>Anas querquedula</i>	60	<i>Merops apiaster</i>
9	<i>Apus apus</i>	61	<i>Miliaria calandra</i>
10	<i>Apus melba</i>	62	<i>Milvus migrans</i>
11	<i>Aquila chrysaetos</i>	63	<i>Monticola solitarius</i>
12	<i>Aquila heliaca</i>	64	<i>Motacilla alba</i>

13	<i>Aquila nipalensis</i>	65	<i>Neophron percnopterus</i>
14	<i>Ardea cinerea</i>	66	<i>Oenanthe finschii</i>
15	<i>Ardea purpurea</i>	67	<i>Oenanthe hispanica</i>
16	<i>Athene noctua</i>	68	<i>Oenanthe isabellina</i>
17	<i>Bubo bubo</i>	69	<i>Oenanthe oenanthe</i>
18	<i>Buteo buteo</i>	70	<i>Oenanthe spp.</i>
19	<i>Buteo rufinus</i>	71	<i>Otus scops</i>
20	<i>Caprimulgus europaeus</i>	72	<i>Parus caeruleus</i>
21	<i>Carduelis cannabina</i>	73	<i>Parus major</i>
22	<i>Carduelis carduelis</i>	74	<i>Passer domesticus</i>
23	<i>Carduelis chloris</i>	75	<i>Passer hispaniolensis</i>
24	<i>Charadrius dubius</i>	76	<i>Petronia petronia</i>
25	<i>Ciconia nigra</i>	77	<i>Phalacrocorax carbo</i>
26	<i>Circaetus gallicus</i>	78	<i>Phasianus colchicus</i>
27	<i>Circus cianeus</i>	79	<i>Phoenicurus ochruros</i>
28	<i>Circus macrourus</i>	80	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
29	<i>Circus pygargus</i>	81	<i>Pica pica</i>
30	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	82	<i>Prunella modularis</i>
31	<i>Columba livia</i>	83	<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>
32	<i>Columba livia</i>	84	<i>Regulus regulus</i>
33	<i>Columba palumbus</i>	85	<i>Saxicola torquata</i>
34	<i>Coracias garrulus</i>	86	<i>Scolopax rusticola</i>
35	<i>Corvus corax</i>	87	<i>Serinus pusillus</i>
36	<i>Corvus corone</i>	88	<i>Sitta neumayer</i>
37	<i>Corvus frugilegus</i>	89	<i>Strix aluco</i>
38	<i>Coturnix coturnix</i>	90	<i>Sturnus vulgaris</i>
39	<i>Delichon urbica</i>	91	<i>Sylvia curruca</i>
40	<i>Dendrocopos major</i>	92	<i>Sylvia mystacea</i>
41	<i>Dendrocopos minor</i>	93	<i>Sytta neumayer</i>
42	<i>Egretta alba</i>	94	<i>Tadorna ferruginea</i>
43	<i>Egretta garzella</i>	95	<i>Tetrax tetrax</i>
44	<i>Emberiza cia</i>	96	<i>Tichodroma muraria</i>
45	<i>Falco columbarius</i>	97	<i>Troglodytes troglodytes</i>
46	<i>Falco peregrinus</i>	98	<i>Turdus merula</i>
47	<i>Falco tinnunculus</i>	99	<i>Turdus philomelos</i>
48	<i>Ficedula parva</i>	100	<i>Turdus pilaris</i>
49	<i>Fringilla coelebs</i>	101	<i>Turdus viscivorus</i>
50	<i>Fringilla montifringilla</i>	102	<i>Upupa epops</i>
51	<i>Galerida cristata</i>		
52	<i>Garrulus glandarius</i>		

ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე
გავრცელებული რეპტილიების სია

	Species
1.	<i>Testudo graeca</i>
2.	<i>Mauremis caspica</i>
3.	<i>Emys orbicularis</i>
4.	<i>Laudakia caucasica</i>
5.	<i>Ophysaurus apodus</i>
6.	<i>Lacerta media</i>

7.	<i>Lacerta strigata</i>
8.	<i>Lacerta agilis</i>
9.	<i>Lacerta praticola</i>
10.	<i>Lacerta viridis</i>
11.	<i>Ablepharus pannonicus</i>
12.	<i>Eumeces schneideri</i>
13.	<i>Pseudopus apodus</i>
14.	<i>Ophisops elegans</i>
15.	<i>Eremias velox</i>
16.	<i>Eremias arguta</i>
17.	<i>Typhlops vermicularis</i>
18.	<i>Erix jaculus</i>
19.	<i>Eirenis modestus</i>
20.	<i>Eirenis collaris</i>
21.	<i>Elaphe hohenackeri</i>
22.	<i>Elaphe sauromates</i>
23.	<i>Hierophis jugularis</i>
24.	<i>Coluber najadum</i>
25.	<i>Hemorrhois ravergeri</i>
26.	<i>Mapholon monspessulanus</i>
27.	<i>Natrix natrix</i>
28.	<i>Natrix tessellata</i>
29.	<i>Telescopus fallax</i>
30.	<i>Macrovipera lebetina</i>

ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე გავრცელებული ამფიბიების სია

1.	<i>Bufo bufo</i>
2.	<i>Bufo viridis</i>
3.	<i>Hyla savignyi</i>
4.	<i>Hyla arborea</i>
5.	<i>Rana ridibunda</i>

ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე გავრცელებული თევზების სია

1.	<i>Abramis brama orientalis</i>
2.	<i>Aspius aspius taeniatus</i>
3.	<i>Barbus capito</i>
4.	<i>Barbus lacerta cyri</i>
5.	<i>Barbus mursa</i>
6.	<i>Blicca bjoerkna transcaucasica</i>
7.	<i>Chalcalburnus chalcoides</i>
8.	<i>Cobitis aurata</i>
9.	<i>Cyprinus carpio</i>
10.	<i>Gobius cephalarges transcaucasica</i>
11.	<i>Leuciscus cephalus orientalis</i>
12.	<i>Lucioperca lucioperca</i>
13.	<i>Silurus glanis</i>

14.	<i>Varicorhinus capoeta</i>
-----	-----------------------------

საქართველოს “წითელ ნუსხაში” შესული ცხოველები რეპტილიები

1. ხელიკიჭამია გველი (*Malpolon monspessularis*);
2. დასავლური მახრხოველა (*Eryx jaculus*);
3. ჭაობის კუ (*Emys orbicularis*);
4. ხმელთაშუაზღვის კუ (*Testudo graeca*)

ფრინველები

1. შავი ყარყატი (*Ciconia nigra*);
2. წითელი იხვი (*Tadorna feruginea*);
3. კრავიჭამია (ბატკანძერი) (*Gypaetus barbatus aureus*);
4. ფასკუნჯი-ყაჯირი (*Neophron percnopterus*);
5. ორბი (*Gyps fulvus fulvus*);
6. თეთრკუდა არწივი (ფსოვი) (*Haliaeetus albicilla*);
7. გველიჭამია არწივი (*Circus gallicus gallicus*);
8. მთის არწივი (*Aquila chrysaetus fulva*);
9. დიდი მყივანა არწივი (*Aquila clanga*);
10. ბეგობის არწივი (*Aquila heliaca*);
11. სვავი (*Aegypius monachus*);
12. ველის კირკიტა (*Falco naumanni*);
13. წითელფეხა შავარდენი (თვალშავი) (*Falco vespertinus*);
14. წითელთავა შავარდენი (*Falco biarmicus*);
15. შავარდენი (*Falco peregrinus*)
16. ბუხრინწა (*Tyto alba*);
17. რუხი წერო (*Grus grus*)
18. წითელმუცელა ბოლოცეცხლა (*Phoenicurus erithragaster*);
19. სარსარაკი (*Tetrax tetrax Linnaeus, 1758*);

20. თვალჭყეცია (*Burhinus oedipnemos Linnaeus, 1758*)

ძუძუმწოვრები

1. მურა დათვი (*Ursus arctos*)
2. ჯიქი (*Panthera pardus tulliana*);
3. ზოღებიანი აფთარი (*Hyaena hyaena*);
4. ჯეირანი (*Gazella subgutturosa subgutturosa*);
5. კავკასიური ციყვი (*Sciurus anomalus*);
6. ფოცხვერი (*Lynx lynx*);
7. ლელიანის კატა (*Felis chaus*);
8. წავი (*Lutra lutra*)
9. მცირეაზიური მექეშია (*Meriones tristrami Thomas*);
10. ამიერკავკასიური ზაზუნა (*Mesocricetus brandti*);
11. მექელის ცხვირნალა (*Rhinolophus mehelyi Matschie, 1901*)

დანართი 12. ენდემური ცხოველები ამფიბიები

1. მწვანე გომბეშო (*Bufo viridis*);
2. ჩვეულებრივი ვასაკა (*Hyla arborea*);
3. მცირეაზიური ვასაკა (*Hyla savignyi*)
4. ტყის ბაყაყი (*Rana ridibunda*)

თევზები

მურწა (*Barbus mursa*)

ძუძუმწოვრები

1. რადეს ბიგა (*Sorex raddei*)
2. ამიერკავკასიური ზაზუნა (*Mesocricetus brandti*);

<i>ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების ისტორიულ კულტურული ძეგლები</i>			
დასახელება	თარიღი/საუკუნე	მდებარეობა	მდგომარეობა
ციხე „ხორნაბუჯი“	V საუკუნე	ქ.დედოფლისწყარო	ნანგრევი
ტაძარი „წმინდა ელია თეზბიტელი“	VI საუკუნე	ქ.დედოფლისწყარო	აღდგენილი
„შავი მთის ნამონასტრალი“	IV-V საუკუნე	დედოფლისწყაროს რაიონი. ვაშლოვანის ეროვნული პარკი	ნანგრევი